

บทที่ 4

วิเคราะห์การเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย

การเล่นการเมือง ก็เหมือนกับการเข้าทำสงคราม คือมีทั้งอันตรายรอบด้านและรู้จักตื่นตัวตื่นนุกสนาน แต่การทำสงครามยิ่งดีกว่าตรงที่ "ท่านจะถูกฆ่าเพียงคนเดียว" แต่ในสนามการเมือง "ท่านจะถูกฆ่าหลายชน"

การเลือกสรรบุคคลของพรรคการเมืองไทย เป็นสิ่งที่ควรแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะทุกวันนี้ประชาธิปไตยของไทยก็ไม่ได้พัฒนารุดหน้าทัดเทียมกับประเทศในสังคมตะวันตก เพราะระบบพรรคการเมืองของไทยนั้นมีจุดอ่อนอยู่หลายประการ

ดังได้กล่าวแล้วว่าหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของพรรคการเมืองก็คือ หน้าที่ในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพื่อส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งอันเป็นพื้นฐานของการก้าวไปสู่เป้าหมายหลักทางการเมืองของพรรคการเมืองซึ่งก็คือ ชัยชนะในการเลือกตั้ง แต่ทั้งนี้ถ้าการเลือกสรรนั้นเต็มไปด้วยประสิทธิภาพ คุณภาพอย่างดีแล้ว ก็จะมีผลดีต่อพรรคการเมืองอย่างยิ่ง

การเลือกบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้งนั้นเป็นประการด่านแรกของการพัฒนาพรรคการเมือง ถ้าคัดเลือกบุคคลเข้ามาดีเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ วัฒนา อัครวิเศษ "ได้แสดงทัศนะว่าการเลือกตั้งบ่อย ๆ นั้นดี เพราะจะได้ ส.ส. ดีขึ้นเรื่อย ๆ กลับไปมองเมื่อ 30 - 40 ปีก่อนกับปัจจุบัน ส.ส. คุณภาพดีขึ้น นุดจาเข้าประเด็นมากขึ้น ไม่มีโวยวาย หรือตั้งตัวเป็นศาล"¹

---

¹ วัฒนา อัครวิเศษ ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับสถาบันรัฐสภา กิ่งศตวรรษการเมืองไทย งานเศรษฐกิจ ฉบับพิเศษ (26 สิงหาคม 2525) : 5.

จากที่กล่าวมาข้างต้นว่าพรรคการเมืองนั้นทำหน้าที่สรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้แทนราษฎร ในระบอบประชาธิปไตย คุณสมบัติของผู้ที่สมควรจะเป็นผู้แทนราษฎรมีความสำคัญมาก เพราะเขาต้องเป็นตัวแทน ซึ่งเข้าไปทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ของประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อให้ตรงกับเจตนาารมณ์ของประชาชนผู้เลือกตั้งมาอย่างมากที่สุด ฉะนั้นผู้ที่จะเป็นผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นบุคคลที่เสียสละ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการเป็นตัวแทนของราษฎรที่ดี ด้วยเหตุนี้การสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติดังกล่าวจึงกระทำได้ยาก นอกจากพรรคการเมืองจะทำหน้าที่ในการสรรหาบุคคลที่เหมาะสมที่จะเป็นตัวแทนที่ดีของประชาชน และเมื่อถึงวันเลือกตั้ง ประชาชนก็จะเลือกโดยคำนึงถึงนโยบายของพรรคการเมืองว่า พรรคการเมืองใดจะทำประโยชน์ให้แก่เขาได้มากกว่า เพราะถือว่าตัวบุคคลผู้สมัครนั้น พรรคการเมืองได้กลั่นกรองคุณสมบัติมาเป็นอย่างดีแล้ว

นอกจากการสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการเป็นผู้แทนราษฎรแล้ว พรรคการเมืองยังได้ทำหน้าที่สร้างผู้นำทางการเมือง² ในประเทศประชาธิปไตย พรรคการเมืองจะเป็นสถานที่สร้างผู้นำทางการเมืองที่ดี เพื่อผลผลิตออกไปเป็นนักการเมืองอาชีพที่มีความสามารถ และพร้อมที่จะประสานประโยชน์ต่าง ๆ ตลอดจนการสร้างความสามัคคีของกลุ่มต่าง ๆ ด้วยการวางนโยบายของพรรค และเมื่อพรรคได้เป็นรัฐบาลก็ต้องเอานโยบายเหล่านั้นไปใช้ โดยมีข้าราชการซึ่งเป็นฝ่ายบริหารเป็นผู้ปฏิบัติตาม ฉะนั้นในระบอบประชาธิปไตย พรรคการเมืองจึงเป็นสถานที่ฝึกอบรมและสร้างผู้นำทางการเมืองที่เหมาะสมกว่าสถานที่อื่นใด

เพราะฉะนั้นการเลือกสรรก็เป็นปรการด่านแรกในการพัฒนาคุณภาพของพรรคการเมือง การที่พรรคการเมืองจะทำการเลือกสรรผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ่งหนึ่งที่พรรคการเมืองคำนึงถึงตลอดเวลา ก็คือ คนที่เลือกเข้ามานั้นจะได้รับความไว้วางใจจากประชาชนหรือไม่ ยกเว้นพรรคที่ เกิดใหม่เท่านั้นที่ต้องการให้สมาชิกครบตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง (2524) พรรคการเมืองแต่ละพรรคนั้นอาจจะกำหนดหรือมีวิธีการในการเลือกสรรที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้

² เซาว์นวัศ สุตลาภา, "พรรคการเมือง" เทศาภิบาล. เล่ม 30 ตอนที่ 3 (สิงหาคม 2508), หน้า 638.

ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัย ภายในคือระเบียบกฎหมาย นโยบายของพรรค วิธีการสรรหาของแต่ละพรรค ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่สภาพแวดล้อมทางสังคมการเมือง

การศึกษาวิเคราะห์ในบทนี้จะทำการศึกษาวิเคราะห์โดยแยกประเด็นการศึกษาวิเคราะห์ออกเป็น 3 ประเด็นใหญ่ ๆ ทั้งนี้ในประเด็นแรกจะเป็นการศึกษาวิเคราะห์การเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย โดยจะทำการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองทั้ง 4 ที่ใช้เป็นขอบเขตในการวิจัย คือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม และพรรคประชากรไทย โดยมุ่งประเด็นการศึกษาวิเคราะห์ในแง่ของปัจจัยต่าง ๆ ที่แต่ละพรรคให้ความสำคัญในการลักษณะการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในประเด็นที่สอง จะเป็นการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งกับการเลือกตั้ง โดยมุ่งประเด็นการศึกษาวิเคราะห์ในแง่ของ ผลกระทบต่อเงื่อนไขทางกฎหมายในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2529 กับการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง บทบาทของการใช้จ่ายเงินในการเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกสรรบุคคลเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทั้งนี้ในประเด็นนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และในประเด็นที่สาม จะเป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึงผลของการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองที่สังกัด พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม และพรรคประชากรไทย

ก่อนที่จะทำการศึกษาวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นนั้น ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงรายละเอียดทั่วไปของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้ง วันที่ 27 กรกฎาคม 2529 เพื่อเป็นพื้นฐานความเข้าใจในการศึกษาวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นต่อไป

สำหรับการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 นั้น มีผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นจำนวนทั้งสิ้น 3,810 คน จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น 26,160,100 คน โดยจำนวน ส.ส. ที่จะมีได้เป็นจำนวน 347 คน สำหรับพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 16 พรรค โดยที่พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม และพรรคประชากรไทย ซึ่งเป็นขอบเขตในการศึกษานี้ มีผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับเลือกตั้ง เป็นจำนวนทั้งสิ้นดังนี้ คือ พรรคประชาธิปัตย์ ได้รับการเลือกตั้ง 100 คน พรรคชาติไทย ได้รับการเลือกตั้ง

63 คน พรรคกิจสังคม ได้รับการเลือกตั้ง 51 คน และพรรคประชากรไทย ได้รับการเลือกตั้ง 24 คน ทั้งนี้รายละเอียดทั่วไปเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งนี้จะขอนำเสนอรายละเอียดตามตารางดังต่อไปนี้ คือ

ตารางที่ 1 อายุของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งทั่วไป 27 กรกฎาคม 2529

ช่วงอายุของผู้สมัคร	จำนวนผู้สมัคร
25 - 29	694
30 - 39	1,019
40 - 49	1,124
50 - 59	640
60 ปีขึ้นไป	336
25 - 60 ปีขึ้นไป	3,813

กลุ่มผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่สมัครรับเลือกตั้งมากที่สุด คือกลุ่มอายุ 40 - 49 ปี ที่มาสมัครรับเลือกตั้งถึงจำนวน 1,124 คน กลุ่มอายุ 30 - 39 ปี มาสมัครรับเลือกตั้งรองลงมาถึงจำนวน 1,019 คน

ตารางที่ 2 ระดับความรู้ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งทั่วไป 27 กรกฎาคม 2529

ระดับความรู้	จำนวนของผู้สมัครรับเลือกตั้ง
ไม่สูงกว่า ม.ศ.3	1,221
ม.ศ. 4 - ม.ศ. 5	300
ป.กศ., ปม, พ.ม	130
อาชีวศึกษา	217
อนุปริญญา	185
ปริญญาตรี	1,412
สูงกว่าปริญญาตรี	231
อื่น ๆ และไม่ระบุ	117
	3,813

ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีระดับความรู้ระดับปริญญาตรี สมัครรับเลือกตั้งมากที่สุด จำนวน 1,412 คน รองลงมาได้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่มีระดับความรู้ไม่สูงกว่า ม.ศ.3 จำนวน 1,221 คน

ตารางที่ 3 ประเภทอาชีพ ของผู้สมัครเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งทั่วไป 27 กรกฎาคม 2529

ประเภทอาชีพ	จำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้ง
นักธุรกิจ	630
รับจ้าง	588
นักกฎหมาย	436
เกษตรกร	288
เคยรับราชการ	277
นักการเมือง	96
แพทย์	19
อื่น ๆ และไม่ระบุ	1,479
	3,813

กลุ่มผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีอาชีพ นอกเหนือจากอาชีพต่าง ๆ ตามตาราง และไม่ได้ระบุอาชีพ สมัครรับเลือกตั้งมากที่สุด จำนวน 1,479 คน รองลงมาได้แก่กลุ่มผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีอาชีพนักธุรกิจจำนวน 630 คน และกลุ่มผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีอาชีพเป็น แพทย์ สมัครรับเลือกตั้งน้อยที่สุด จำนวน 19 คน

ตารางที่ 4 พรรคการเมืองไทยและจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ได้รับการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529

พรรค	หัวหน้าพรรค	กทม.		กลาง		ใต้		เหนือ		อีสาน		รวม	
		ส่ง	ได้	ส่ง	ได้	ส่ง	ได้	ส่ง	ได้	ส่ง	ได้	ส่ง	ได้
ประชาธิปัตย์	นายนิชัย รัตตกุล	36	16	61	10	43	36	58	10	114	28	312	100
ชาติไทย	พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ	6	1	64	32	25	-	49	11	105	19	249	69
กิจสังคม	พล.อ.อ.สิทธิ เศวตศิลา	27	2	40	7	25	1	13	6	71	35	240	51
สหประชาชาติไทย	นายบุญแท้ง ทองลัวลดี	24	-	62	6	24	2	69	19	97	11	276	38
กิจประชาคม	นายบุญชู โรจนเสถียร	24	-	41	1	31	2	37	6	95	6	228	15
รวมไทย	นายณรงค์ วงศ์วรรณ	33	-	38	1	2	-	38	11	82	7	193	19
ราษฎร	พล.อ.เทียนชัย ลิขิตมณี	27	-	60	8	17	-	52	4	97	6	253	18
ประชากรไทย	นายสมิคร สุนทรเวช	36	16	46	6	21	-	50	1	84	1	237	24
ชาติประชาธิปไตย	พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	6	-	57	1	21	-	51	-	79	2	214	3
ก้าวหน้า	นายอุทัย พิมพ์ใจชน	21	-	66	5	32	1	51	1	110	2	280	9
มวลชน	ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง	15	1	70	-	16	-	20	-	88	2	209	3
เสรีนิยม	นายปรีดา พัฒนถาบุตร	36	-	75	1	28	-	48	-	100	-	287	1
พลังใหม่	นายประสาน ต่างใจ	36	-	40	-	25	1	13	-	71	-	185	1
รักไทย	นายสุทัศน์ กิตติวานิช	36	-	36	-	15	-	32	-	75	-	194	-
แรงงาน	นายประเสริฐ ทรัพย์สุนทร	36	-	50	-	31	-	25	-	98	1	240	1
ปวงชนชาวไทย	พล.ต.ระวี วันเพ็ญ	36	-	66	-	-	-	32	-	81	1	217	1
	รวม	435	36	893	78	364	43	653	69	1468	121	3813	347

จำนวน ส.ส. 347 คน ผู้สมัครรับเลือกตั้ง 3,810 คน ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง 26,160,100 คน พรรคประชาธิปัตย์ได้จำนวน ส.ส. มากที่สุดกว่าทุกพรรคคือได้รับเลือกตั้ง 100 คน พรรคชาติไทย ได้รับเลือกตั้ง 63 คน พรรคกิจสังคม ได้รับเลือกตั้ง 51 คน ส่วนพรรคประชากรไทย ได้รับเลือกตั้ง 24 คน

วิเคราะห์การเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย

เมื่อได้ทำการศึกษาถึงรายละเอียดทั่วไปของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ลงสมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 มาแล้วนั้น ในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองแต่ละพรรคซึ่งใช้เป็นขอบเขตในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยมุ่งประเด็นในแง่ของปัจจัยต่าง ๆ ที่แต่ละพรรคใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการบริหารพรรค คณะกรรมการเลือกตั้งแต่ละพรรคซึ่งใช้เป็นขอบเขตของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

การศึกษาการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง ของพรรคการเมืองไทยนั้น โดยหลักการของการเลือกสรรของแต่ละพรรคแล้ว จะมีความคล้ายคลึงกันกล่าวคือ โดยหลักการของการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละพรรคจะให้เป็นอำนาจของกรรมการบริหารพรรค คณะกรรมการเลือกตั้งของพรรค ในการเลือกสรรและสรรหาตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง และมีอำนาจในการตัดสินใจเลือกตัวบุคคลใด ๆ เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่ทั้งนี้ในแต่ละพรรคการเมืองจะมีวิธีการและรายละเอียดปลีกย่อยในการเลือกสรรที่แตกต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะ และการมุ่งเน้นทางการเมืองของแต่ละพรรคการเมือง แต่อย่างไรก็ตามประเด็นหลักของแต่ละพรรค ในการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งทุก ๆ พรรคจะเน้นให้ความสำคัญและถือเป็นเป้าหมายร่วมกันของทุก ๆ พรรคก็คือชัยชนะในการเลือกตั้ง ของพรรคการเมืองของตนเป็นเป้าหมายหลักสูงสุด แต่สำหรับการมุ่งเข้าสู่เป้าหมายหลักที่สูงสุดของพรรค ซึ่งก็คือ ชัยชนะในการเลือกตั้งนั้น แต่ละพรรคจะมุ่งเน้นกระบวนการในการที่จะได้บุคคลเหล่านั้นที่แตกต่างกันออกไป

หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ได้แสดงทัศนะให้เห็นวิธีการในการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง ของพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งมีลักษณะ เฉพาะและแตกต่างจาก

พรรคการเมืองอื่น ๆ ว่า

“...เพื่อที่จะเป็นพรรคการเมืองได้ต้องมีสาขา (พรรค)
เพราะฉะนั้นเมื่อตั้งสาขาขึ้น สาขาของเราเมื่อเวลาจะชี้ว่าใครจะเป็นผู้แทน
เพราะเขาอยู่ไหน เขารู้ว่าใครควรหรือไม่ควรเลือก (ผู้สมัครรับเลือกตั้ง)
ประชาธิปไตยทำอย่างนี้” (จากการสัมภาษณ์หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช เมื่อ
วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2528)

จากคำกล่าวนี้ จะเห็นว่าพรรคประชาธิปไตยให้ความสำคัญแก่สาขาพรรคมาก ในการ
คัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค ทั้งนี้โดยหลักการแล้วไม่ว่าสาขาพรรคจะจัดในรูปแบบใด
ก็ตาม จุดประสงค์ที่สำคัญที่สุดของการมีสาขาพรรคได้แก่

1) ความต้องการในการแผ่ขยายอิทธิพลของพรรคให้กว้างขวางมากที่สุดเท่าที่จะทำได้
ซึ่งเป็นประโยชน์ในการระดมเสียงเมื่อมีการเลือกตั้ง หรือเพื่อระดมคนเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ
ทางการเมือง เช่นการสนับสนุนนโยบายทางอย่างของรัฐบาล (ในกรณีที่พรรคนั้นเป็นรัฐบาล)
หรือการต่อต้านรัฐบาล (ในกรณีที่พรรคนั้นเป็นพรรคฝ่ายค้าน) หรือการเรียกความสนับสนุนทาง
ด้านการเงินบำรุงพรรค 2) ความต้องการในการมีขอบข่ายการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้นำพรรคใน
ระดับสูงกับสมาชิกระดับย่อยต่าง ๆ ทั่วประเทศ 3) เพื่อประโยชน์ในการควบคุมพฤติกรรมของ
ผู้นำและสมาชิกในหน่วยย่อยต่าง ๆ 4) เพื่อให้สมาชิกทั่วประเทศมีความผูกพันกับพรรค โดยให้
ความสำคัญต่อการที่สาขาพรรคมีตัวแทนในการประชุมใหญ่ประจำปีของพรรค มีตัวแทนในคณะ
กรรมการกลาง (หรือกรรมการบริหารระดับสูง) ทั้งนี้เพื่อป้องกันการมีอำนาจมากเกินไปของผู้
นำในส่วนกลาง อันจะก่อให้เกิดปัญหาแห่งความฉ้อโกงได้³

เมื่อมาพิจารณาถึงการจัดตั้งองค์กรของพรรคประชาธิปไตยก็จะพบว่าพรรคประชาธิปไตยก็
เหมือนพรรคการเมืองทั้งหลายที่มีมาในเมืองไทย และมีต้นกำเนิดแบบพรรคการเมืองในยุคไร้อุค

³ชัยวัฒน์ สมุทวนิช. การพัฒนาของพรรคการเมือง : ศึกษากรณีการขยายตัวของ
พรรคประชาธิปไตย 2518 - 2519 (เอกสารรายงานวิจัย คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2521), หน้า 2.

แรก ๆ ที่เริ่มจากเป็นที่ชุมนุมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีความคิดเห็นเหมือนกัน นอกจากนั้น พรรคจะมีบทบาทที่เฉพาะในยามที่ใกล้ระยะเวลาเลือกตั้งเป็นสำคัญเพราะต้องหาเสียง เวลานั้น กิจกรรมของพรรคก็ซบเซา แต่กระนั้นพรรคประชาธิปไตยก็ได้พยายามที่จะจัดตั้งองค์กรภายในพรรคให้มีระบบ โดยมีระเบียบวินัยที่แน่นอนและเห็นได้ชัด

ดังจะเห็นว่าทางพรรคประชาธิปไตยได้ริเริ่มจัดการตั้งสาขาพรรคตั้งแต่แรกก่อตั้งพรรค โดยได้เปิดสาขาพรรคตามจังหวัดต่าง ๆ ได้ถึง 11 จังหวัด นอกเหนือไปจากที่ทำการใหญ่ของพรรคที่กรุงเทพฯ มีจังหวัดชุมพร สุโขทัย พิจิตร บุรีรัมย์ อ่างทอง ร้อยเอ็ด พระนครศรีอยุธยา เพชรบุรี พิษณุโลก ใต้ธานี และเชียงใหม่

การตั้งสาขาพรรคทำให้พรรคประชาธิปไตยมีคนของท้องถิ่นเข้ามาร่วมงานสนับสนุนพรรค อยู่แห่งละหลายคน แต่ต่อมาบุคคลเหล่านั้นซึ่งเป็นผู้ที่มีความใฝ่ใจทางการเมืองอย่างมากได้เข้ามาเล่นการเมือง ลงสมัครรับเลือกตั้ง ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเปลี่ยนพรรคไปก็มี เลิกยุ่งเกี่ยวกับการเมืองไปก็มี เมื่อ พ.ศ. 2522 นายรัฐวุฒิ สุทธิสงคราม สมาชิกเก่าแก่ของพรรคประชาธิปไตยได้บันทึกเอาไว้ว่า

ที่คงเหลือเป็นสมาชิกพรรคประชาธิปไตยอยู่ ถึงเวลานี้เพียงไม่กี่คนนอกจากหัวหน้าพรรคปัจจุบัน คือ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช แล้ว ภาคใต้ก็มีนายคล้าย ละอองมณี ส.ส. สงขลาเพียงคนเดียว ภาคเหนือและภาคอื่น ๆ มีนายเทียม ไสยนันท์ นายไกรสร ตันติพงศ์ นายรัฐวุฒิ สุทธิสงคราม เป็นต้น

แต่การที่พรรคการเมืองไทยต้องยกเลิกไปทุกครั้งที่มีการปฏิวัติรัฐประหารตั้งเป็นที่ปรากฏมาแล้วก็ครั้งแล้ว ฉะนั้นการพัฒนาองค์กรภายในของพรรคจึงเป็นไปได้อย่างล่าช้า จนกล่าวได้ว่าค่อนข้างจะล้มเหลว

ครั้งพรรคประชาธิปไตยมาขึ้นคืนชีพอีก โดยไปจดทะเบียนพรรคเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2511 ทางพรรคก็พยายามดำเนินการที่จะจัดตั้งสาขาพรรคกันใหม่อีกครั้งในตอนต้นปี 2513 พรรคประชาธิปไตยได้เปิดสาขาพรรคเรียกร้อยไปที่จังหวัดใหญ่ ๆ สองจังหวัดคือที่ นครศรีธรรมราช

อันเป็นเขตที่ประชาธิปไตยได้รับเสียงสนับสนุนเป็นอย่างดีตลอดมา และที่นครราชสีมาเมืองใหญ่ สำคัญในภาคอีสาน นอกจากนั้นทางพรรคยังวางแผนที่จะเปิดสาขาพรรคอีกต่อไปในระยษณัั้นก็คือ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พังงา และสมุทรปราการ

เมื่อมีการปฏิวัติ ใน พ.ศ. 2514 พรรคประชาธิปไตยก็ต้องถูกล้มไปอีก ภายหลั้งวันมหาวิปโยค รัฐบาลทหารของคณะปฏิวัติที่มีจอมพลถนอม กิตติขจรเป็นนายกรัฐมนตรีถูกล้มลง ในปลายปี พ.ศ. 2516 พรรคประชาธิปไตยได้ถูกตั้งขึ้นมามีอีก ตอนนั้นบรรยากาศของประชาธิปไตย ได้มีอยู่อย่างเต็มที่ในสังคมไทย ทางพรรคจึงเร่งขยายสาขาพรรคเพื่อเตรียมการรับการเลือกตั้งทั่วไป ที่จะมืขึ้นภายหลังประกาศใช้ธรรมนูญ การเลือกตั้งครั้งนั้นนับว่าสำคัญมากเพราะเป็นการเลือกตั้งที่พรรคซึ่งชนะ ได้เสียงข้างมากจะกำหนดตัวนายกรัฐมนตรี และรัฐบาลตามกระบวนการประชาธิปไตย

ในระยะเวลาันั้น ปรากฏว่าตามข้อบังคับพรรค พ.ศ. 2517 ได้กำหนดว่าองค์กรมีความสำคัญที่สุด ได้แก่กรรมการอำนวยการของพรรค ซึ่งระบุจำนวนไว้ว่ามีอยู่ 21 คน โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1. หัวหน้าพรรค ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการ
2. รองหัวหน้าพรรค ซึ่งจะมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้
3. เลขธิการพรรค
4. รองเลขธิการพรรค ซึ่งจะมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้
5. ผู้ควบคุมเสียง
6. เภรัณุก
7. โฆษกพรรค
8. นายทะเบียน
9. กรรมการอื่น ๆ นอกจากตำแหน่งดังกล่าว

ส่วนวิธีการเลือกคณะกรรมการอำนวยการตามข้อบังคับของพรรคนั้น ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้ศึกษาและระบุว่า

1. หัวหน้าพรรคและรองหัวหน้าพรรค เลือกโดยที่ประชุมใหญ่
2. กรรมการอำนวยการ 6 คน สมาชิกรัฐสภา (ส.ส. ของพรรค) เป็นผู้เสนอชื่อ 9 ชื่อ ให้ที่ประชุมใหญ่เลือก 6 คน
3. กรรมการ 6 คน ให้สมาชิกสามัญเสนอชื่อได้โดยไม่จำกัดจำนวนและให้ที่ประชุมใหญ่เลือก 6 คน
4. กรรมการที่เหลืออีก 6 คน ให้หัวหน้าพรรคเสนอชื่อบุคคลจำนวน 9 คน ให้ที่ประชุมใหญ่เลือกให้ครบ 21 คน ตามจำนวนกรรมการทั้งหมด

ในการเลือกตั้งกรรมการอำนวยการ^๕ ข้อบังคับได้กำหนดให้ผู้เสนอชื่อและผู้เลือกตั้งคำนึงการให้มีผู้แทนจากภาคต่าง ๆ โดยทั่วถึงกัน^๖

จากที่ระบุมาจะเห็นได้ว่า สาขาพรรคยังไม่มีบทบาทในการเลือกตั้งผู้แทนของสาขาพรรคเข้าเป็นกรรมการแต่อย่างใด ซึ่งก็อาจเป็นเพราะว่าในขณะนั้นสาขาพรรคมีอยู่น้อยมาก กล่าวได้ว่ามีสาขาพรรคอยู่ไม่เกิน 10 สาขา

ตามข้อบังคับพรรค พ.ศ. 2517 หัวหน้าพรรคจะมีความสำคัญมาก ดังนั้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2518 เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ จึงได้มีการแก้ไขเรื่องอำนาจของหัวหน้าพรรค นอกเหนือไปจากการเพิ่มเติมจำนวนกรรมการอำนวยการจาก 21 คน เป็น 27 คนเสียด้วย การเปลี่ยนแปลงอำนาจของหัวหน้าพรรคที่เห็นได้ชัดก็คือ ตามข้อบังคับเก่าได้ให้สิทธิหัวหน้าพรรคเลือกเลขาธิการพรรคเองแต่ผู้เดียว แต่ตามข้อบังคับ พ.ศ. 2518 นั้น หัวหน้าพรรคเป็นผู้เสนอชื่อกรรมการอำนวยการจำนวน 4 คน ให้ที่ประชุมใหญ่เลือกเป็นเลขาธิการพรรค

สำหรับเลขาธิการพรรคนั้นก็มีความสำคัญอยู่มาก เนื่องจากเป็นผู้ควบคุมดูแลองค์กรพรรคทั้งหมด ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ส่วนคือ

---

^๕ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การพัฒนาของพรรคการเมือง : ศึกษาการขยายตัวของพรรคประชาธิปัตย์ 2518 -2519.

1. กองกลาง
2. กองการเงิน
3. กองทะเบียน
4. หน่วยงานอื่นที่คณะกรรมการอำนวยความสะดวกได้จัดตั้งขึ้น

ส่วนสาขาพรรคนั้นก็ได้มีการแก้ไข เพื่อให้เหมาะสมกับข้อบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 ซึ่งกำหนดให้มีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งขนาดใหญ่ ฉะนั้นการจัดตั้งสาขาพรรคจึงให้มีการตั้งได้ตามเขตการเลือกตั้ง และได้เพิ่มบทบาทให้สาขาพรรคในที่ประชุมใหญ่ โดยมีผู้แทนสาขาในที่ประชุมใหญ่ของพรรค คือ คณะกรรมการสาขาพรรคทุกสาขา เข้าร่วมประชุมด้วย

พรรคประชาธิปัตย์ ได้พยายามจัดตั้งสาขาอย่างรวดเร็วมาก ในปี พ.ศ. 2518 - 2519 นั้น พรรคมีการจัดตั้งสาขา 66 สาขา ในจำนวนเขตเลือกตั้งทั่วประเทศทั้งหมด 114 เขต หลักเกณฑ์ในการจัดตั้งสาขาพรรคนั้น "การจัดตั้งสาขาในเขตเลือกตั้งเหล่านี้ ก่อนการตั้งสาขาพรรคในเขตที่มีผู้แทนอยู่แล้ว"^๕

ทางพรรคประชาธิปัตย์มีความต้องการขยายสาขาพรรคไปในเขตเลือกตั้ง ที่พรรคยังมีคะแนนเสียงไม่มากนัก ยังไม่มีผู้แทนราษฎรในเขตนั้น ดังนั้นทางพรรคจึงให้ความสำคัญของการจัดตั้งสาขาในเขตเลือกตั้งเหล่านี้ ก่อนการตั้งสาขาพรรคในเขตที่มีผู้แทนอยู่แล้ว

การจัดตั้งสาขาพรรคที่พรรคประชาธิปัตย์ได้จัดตั้งครั้งนั้น นับว่ามีประโยชน์ที่พรรคได้บุคคลที่อยู่ในท้องถิ่นเขตเลือกตั้ง เป็นการแผ่ขยายสาขาพรรคลงสู่ระดับล่าง การจัดตั้งสาขาพรรค

---

^๕ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การพัฒนาของพรรคการเมือง ศึกษากรณีการขยายตัวของพรรคประชาธิปัตย์ 2518 - 2519 (เอกสารรายงานวิจัย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511), หน้า 9.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

นับว่าเป็นความได้เปรียบของพรรคและสาเหตุที่พรรคกระทำได้เพราะผู้แทนของพรรคประชาธิปัตย์บางคนนั้นฝั่งรากลึก ได้รับการเลือกตั้งมาแล้วเป็นประเภทสมาชิกสภาผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งมาแล้วเป็นจำนวนมากเกินครึ่งของสมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2529

ข้อบังคับของพรรคประชาธิปัตย์ ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการการอำนวยความสะดวกพรรคจำนวน 27 คน เท่าที่ระบุไว้ในข้อบังคับฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติมก่อนการปฏิรูปการปกครอง พ.ศ. 2519 ข้อที่ 21 ของข้อบังคับพรรคระบุว่า

ในการเลือกตั้งกรรมการอำนวยการ ให้ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งหัวหน้าพรรคเป็นลำดับแรก และรองหัวหน้าพรรคเป็นลำดับถัดมาเสร็จแล้วให้สมาชิกสภาผู้แทนเลือกตั้ง 8 คน ต่อจากนั้นให้สมาชิกสามัญเสนอชื่อผู้ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้ง 8 คน แล้วให้หัวหน้าพรรคที่ได้รับเลือกตั้งใหม่เสนอชื่อผู้ที่จะเป็นกรรมการอำนวยการ 12 คน เพื่อให้ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อให้มีจำนวนกรรมการทั้งหมดครบ 27 คน⁷

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาขาพรรคนั้น ก็ระบุให้ผู้แทนสมาชิกของสาขาพรรคแต่ละสาขามีสิทธิเข้าประชุมใหญ่ของพรรคทั้งการประชุมใหญ่สามัญ และการประชุมใหญ่วิสามัญ อันผู้แทนสมาชิกของสาขาที่จะไปประชุมใหญ่ที่กำหนดให้สาขาหนึ่ง ๆ มีผู้แทนได้หนึ่งคน⁸ หน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของสาขาพรรคก็คือ ช่วยคณะกรรมการอำนวยการแสวงหาและคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมเข้าสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร⁹ ในวาระที่พรรคประชาธิปัตย์ตั้งมาครบ 40 ปี ทางพรรคประกาศว่ามีสาขาพรรคอยู่เป็นจำนวน 102 สาขา¹⁰

บทบาทของสาขาพรรคได้ปรากฏให้เห็นแล้วในการเลือกตั้งหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2530 โดยผู้ทีหาเสียงต้องการเป็นหัวหน้าพรรคถึงกับต้องออกเดิน

⁷ ข้อบังคับ และแนวนโยบาย พรรคประชาธิปัตย์ พุทธศักราช 2522 (กรุงเทพฯ : สหประชาพานิชย์, 2522), หน้า 37.

⁸ ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ ข้อ 35 และ ข้อ 37.

⁹ ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ ข้อ 36.

¹⁰ 40 ปี พรรคประชาธิปัตย์, หน้า 99 - 102.

ทางไปต่างจังหวัดพบกับประธานสาขาพรรคหลายต่อหลายแห่ง และมีการประชุมพบปะตัดหน้ากัน ระหว่างฝ่ายของนายพิชัย รัตตกุล และฝ่ายของนายเฉลิมพันธุ์ ศรีวิกรม์ ในกรณีของสาขาพรรคภาคเหนือ นอกจากนี้ก็ยังมีการจัดประชุมเตรียมการที่พืยก่อนวันเลือกตั้งเพื่อรณรงค์หาความสนับสนุนจากสาขาพรรคอย่าง เลิกเกริก

จากจำนวนผู้ที่เข้าร่วมประชุมและมีสิทธิออกเสียง 189 คนนั้น แบ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคเสรี 100 คน กรรมการบริหารพรรคนอกเหนือไปจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีก 10 คน และผู้แทนสาขาพรรค ในจังหวัดต่าง ๆ อีก 79 คน นับว่าเสียงของสาขาพรรคมีส่วนในการตัดสินใจการแพ้ชนะของผู้แข่งขันหัวหน้าพรรคได้มากที่สุดทีเดียว ในเมื่อผลการเลือกตั้งปรากฏว่านายพิชัย รัตตกุล ชนะด้วยคะแนนเสียง 101 เสียง ต่อ 87 เสียง และมีผู้งดออกเสียง 1 คน¹¹

แต่ทว่าหากที่ว่างก็ยังคงเป็นบทบาทที่มีเฉพาะในการเลือกตั้งผู้บริหารเท่านั้น ส่วนหน้าที่อื่นที่หวังว่าสาขาพรรคจะทำหน้าที่อื่นใดที่จะเป็นประโยชน์ต่อพรรค เพื่อเผยแพร่ชื่อเสียงของพรรคไปยังมหาชนตามท้องถิ่นต่าง ๆ และเป็นสื่อนำปัญหาข้อเรียกร้องของประชาชนยังพรรคเพื่อกำหนดนโยบายนั้นยังเป็นเรื่องที่ทำไม่ได้มากนัก

อย่างไรก็ตามองค์กรของพรรคจะต้องมีการปรับปรุงอีก มิใช่เพียงแต่ขยายสาขาพรรคเพียงมีผู้แทนของพรรคกระจายกันออกไปแต่ไม่มีฐานอย่างจริงจังจากประชาชนที่จะมาร่วมสนับสนุนพรรคต่อไป ทั้งองค์กรพรรคที่ส่วนกลางก็คงต้องการเจ้าหน้าที่ประจำบริหารอย่างจริงจัง จัดการแบ่งฝ่ายในการทำงานด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและมีระบบ ทั้งด้านการบริหาร ด้านวิชาการ ด้านการคลัง และด้านบริหารประชาชน เพื่อจะได้เป็นที่พึ่งของสมาชิกพรรคที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะทำหน้าที่ทางนิติบัญญัติ หรือหน้าที่ทางบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะช่วยทำให้ประชาชนเลื่อมใสและนับถือพรรคว่าเป็นสภากันทางการเมืองที่น่านิยมต่อไป

¹¹ แนวหน้า (11 มกราคม 2530) : 3 , 6.

อย่างไรก็ตาม จากข้อบังคับของพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ. 2522 ระบุถึงการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งว่า

"ข้อ 60 ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยความสะดวกทำการคัดเลือก ผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งปวงที่ราษฎรเป็นผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งดังกล่าวในพรรคก่อนคณะกรรมการอำนวยความสะดวกตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่งหรือหลายคณะเพื่อดำเนินการตามที่คณะกรรมการอำนวยความสะดวกกำหนด"

"ข้อ 64 ให้คณะกรรมการอำนวยความสะดวกมีอำนาจวางระเบียบว่าด้วยวิธีการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค และการดำเนินงานเพื่อผลแห่งการเลือกตั้งจากข้อบังคับทั้งสองนี้ ทำให้เห็นว่าด้วยข้อบังคับที่เป็นทางการแล้ว อำนาจสุดท้ายในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ คืออำนาจของคณะกรรมการอำนวยความสะดวกของพรรค อย่างไรก็ตาม จากคำสัมภาษณ์ของหม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช ทำให้เข้าใจได้ว่า ในทางปฏิบัติ สาขาของพรรคเป็นผู้เสนอต่อคณะกรรมการการอำนวยความสะดวกพรรค และคณะกรรมการอำนวยความสะดวก พรรค ก็มักจะทำตามข้อเสนอสภาพรรค คือเลือกบุคคลจากการเสนอของสาขาพรรคให้เป็นผู้สมัครในนามของพรรคประชาธิปัตย์ ในเวลาเดียวกันเป็นไปได้ทางตรรกะอีกด้านหนึ่งคือ ภายใต้ข้อบังคับพรรคเช่นนี้ ย่อมเป็นไปได้ที่คณะกรรมการอำนวยความสะดวกของพรรคประชาธิปัตย์จะไม่รับฟังข้อเสนอของสาขาพรรคได้ เพราะอำนาจตามข้อบังคับของพรรคเปิดช่องไว้ เพราะฉะนั้นการคัดเลือกผู้สมัครโดยสาขาพรรคจึงเป็นเพียงวิถีปฏิบัติที่ยังไม่มีหลักประกันว่าจะต้องเป็นจริงเสมอไป ดังนั้นการจะรับฟังสาขาพรรคในเรื่องนี้จึงขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะกรรมการอำนวยความสะดวกมากกว่า โดยไม่มีหลักประกันของข้อบังคับของพรรค นั้นหมายความว่า คณะกรรมการการอำนวยความสะดวกชุดหนึ่งอาจจะรับฟังสาขาพรรค แต่อีกชุดหนึ่งอาจจะไม่รับฟังก็ได้ สำหรับคณะกรรมการอำนวยความสะดวกของพรรคประชาธิปัตย์มีจำนวน 27 คน โดย ส.ส. เป็นผู้เสนอ 12 คน และให้ที่ประชุมใหญ่เลือก 8 คน และสมาชิกสามัญเสนอชื่อโดยไม่จำกัดจำนวนและให้ที่ประชุมใหญ่เลือก 8 คน และหัวหน้าพรรคเสนอได้ 12 คน และให้ที่ประชุมเลือกจนครบ 27 คน (ข้อบังคับและแนวนโยบายพรรคประชาธิปัตย์ พุทธศักราช 2522. ข้อ 21) และที่ประชุมใหญ่ประกอบด้วย 1. คณะกรรมการอำนวยความสะดวกของพรรค 2. สมาชิกสามัญของพรรคที่เป็นสมาชิกรัฐสภาในขณะนั้น 3. สมาชิกสามัญของพรรคที่เป็นรัฐมนตรีในขณะนั้น และ 4. ผู้แทนสมาชิกของสาขาพรรคทุกสาขา (เพ็ญอ้าง, ข้อ 37) จากองค์ประกอบของคณะกรรมการอำนวยความสะดวกและที่ประชุมใหญ่ของพรรคประชาธิปัตย์

จะเห็นว่าผู้ที่มีอำนาจในพรรคยังคงเป็นบุคคลในระดับสูงของพรรค ในขณะที่สมาชิกพรรคโดยทั่วไป มีบทบาทที่จำกัดต่อการคัดเลือกผู้สมัคร ถึงแม้ว่าสาขาพรรคจะเป็นผู้เสนอในความเป็นจริงตามที่ หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช กล่าวก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม เราต้องยอมรับว่าพรรคประชาธิปัตย์ เปิดโอกาสให้สาขาพรรคมีบทบาทในการคัดเลือกผู้สมัครมากกว่าพรรคอื่น ๆ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ พรรคการเมืองอื่น ๆ ยังให้ความสำคัญต่อการจัดตั้งสาขาพรรคอยู่น้อย จึงทำให้พรรคเหล่านั้นไม่มี สาขาพรรคเช่นที่พรรคประชาธิปัตย์มี แต่ถึงกระนั้นอำนาจการคัดเลือกผู้สมัครในนามพรรค สุดท้ายแล้วก็กระทำโดยคณะกรรมการอำนวยการของพรรค

เมื่อหันมาพิจารณาถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งส่วนหนึ่งสามารถพิจารณาได้จากการให้ความสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคนั้นจะเห็นได้ว่า ในด้านการเงินในการเลือกตั้งเมื่อ 27 กรกฎาคม 2529 ปรากฏว่าพรรคประชาธิปัตย์ได้รับความช่วยเหลือจากพ่อค้าและนักธุรกิจที่มั่งคั่งหลายคน ทั้งนี้ก็เป็นเพราะการที่เข้าร่วมรัฐบาลนานอย่างหนึ่ง หรืออาจเป็นเพราะชื่อเสียงความนิยมของพรรคประชาธิปัตย์อีกอย่างหนึ่งก็ได้ที่ทำให้พ่อค้าและนักธุรกิจหันมาสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ ในกรณีที่ร่วมรัฐบาลมานานย่อมทำให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายบางประการได้ อย่างไรก็ตามพรรคประชาธิปัตย์ก็เป็นพรรคที่เปิดเผยมรายชื่อผู้บริจาคเงินสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ไว้ดังที่หนังสือพิมพ์ มติชน รายงานว่า

สำหรับรายชื่อผู้บริจาคเงินสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์มีดังนี้ นายพิชัย รัตตกุล 14,027,000 บาท นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ 3,000,000 บาท นายเฉลียว อยู่เวทย์ 2,900,000 บาท นายวีระ มุสิกพงศ์ 2,000,000 บาท นายมารุต อนุภาค 1,000,000 บาท นายเล็ก นานา 1,000,000 บาท นายสนอง ตูจันดา 1,000,000 บาท พ.ท. สนั่น ขจรประศาสน์ 1,000,000 บาท ร.ต.ท. ชาญ มนุธรรม 1,000,000 บาท นายประจวบ ไชยสาส์น 1,000,000 บาท นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ 1,000,000 บาท¹²

จากการพิจารณาถึงรายชื่อและยอดบริจาคเงินสนับสนุนแก่พรรคดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่า พรรคประชาธิปัตย์เองก็ยอมรับในความสำคัญของฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งมี

¹²มติชน (22 สิงหาคม 2529) : 29.

ส่วนสำคัญในการใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้ง และสมาชิกของพรรคที่สนับสนุนพรรคทางการเงินดังกล่าว ก็เป็นบุคคลที่มีฐานะทางการเงินอยู่ในระดับสูงเป็นอย่างมาก

พ.อ. ประจักษ์ สว่างจิตร์ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับพรรคประชาธิปัตย์ดังนี้

“พรรคประชาธิปัตย์ นั้นจุดเด่นของเขาคืออยู่ที่ทางการเมืองเพราะประกอบด้วย ส.ส. ที่มาจากนักวิชาการมีอุดมการณ์ทางการเมืองสูง ระบบการหาสมาชิกพรรคของเขานั้นดำเนินการขยายฐานไปสู่ทุกจุดทุกชั้นของสังคม”

จากที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า พรรคการเมืองของไทยโดยทั้งหมด ให้อำนาจแก่คณะกรรมการของพรรคในส่วนกลาง เป็นผู้ที่มีอำนาจในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพียงแต่ว่าวิธีการได้มาซึ่งรายชื่อที่จะเสนอให้คณะกรรมการพรรคพิจารณาตัดสินสุดท้าย อาจจะแตกต่างกันออกไป ซึ่งพอจะแบ่งเป็น 2 วิธีใหญ่ ๆ คือ 1. ใช้ ส.ส. เดิมของพรรคเป็นผู้เสนอ 2. ใช้สาขาพรรคเป็นผู้เสนอ ยกเว้นพรรคประชาธิปัตย์เท่านั้นที่สาขาพรรคมีบทบาทสำคัญในการเสนอชื่อพรรคการเมืองอื่น ๆ เช่น พรรคกิจสังคม พรรคชาติไทย เป็นต้น ล้วนแต่ใช้ ส.ส. ที่มีอยู่เป็นผู้กลั่นกรองชั้นต้น อย่างไรก็ตามอำนาจสุดท้ายยังคงอยู่กับคณะกรรมการของพรรค เพราะฉะนั้นถ้าจะกล่าวตามแนวความคิดของ Schattschneider แล้ว ผู้ที่เป็นเจ้าของพรรคการเมืองของไทยคือคณะกรรมการบริหารหรืออำนวยการของพรรค ไม่ใช่สมาชิกพรรคโดยส่วนรวม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ อำนาจของพรรคคงอยู่กับคณะกรรมการบริหารของพรรคในสภาพเช่นนี้จึงส่งผลให้กิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ของพรรค ถูกกำหนดโดยคนกลุ่มน้อย ในพวกที่ทำหน้าที่ในการบริหารพรรคนั่นเอง

ด้วยความเป็นจริงของกระบวนการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย เช่นนี้ ย่อมจะเป็นเงื่อนไขให้ ส.ส. ที่ชนะการเลือกตั้ง มีแนวโน้มที่จะต้องขึ้นต่อหรืออยู่ภายใต้อำนาจหรืออิทธิพลของผู้บริหารพรรคเสมอ

ประเด็นที่พึงสังเกต ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย คือ โอกาสที่จะชนะการเลือกตั้งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด และโอกาสในการชนะเลือกตั้งนี้ถูกกำหนดโดยคะแนนนิยมของตัวผู้สมัครในเขตเลือกตั้ง มากกว่านโยบายหรือชื่อเสียงของพรรคการเมือง ซึ่ง

เป็นการสะท้อนโดยปริยาย ให้เห็นว่าคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเลือกตั้งของไทย เพราะนโยบายของพรรคการเมืองหรือของผู้รับสมัครรับเลือกตั้งเอง จึงมีลักษณะที่เป็นองค์ประกอบที่จะต้องมียุทธศาสตร์มากกว่า โดยจริง ๆ แล้วไม่มีความสำคัญหรือความหมายเท่าไรนักและที่จะต้องตั้งคำถามในจุดนี้ คือด้วยคุณสมบัติที่สามารถทำให้ ส.ส. ชนะการเลือกตั้งได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นคุณสมบัติที่จะทำให้ ส.ส. สามารถจะมีบทบาทที่ดีในสภาได้ นั่นหมายความว่าคุณสมบัติทั้งสองชุดดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันหรือเสริมซึ่งกันและกัน

สำหรับในกรณีของพรรคกิจสังคม พล.อ.อ. สิทธิ เสวตศิลา หัวหน้าพรรคกิจสังคม ได้แสดงทัศนะให้เห็นถึงลักษณะทางการเมืองของพรรคกิจสังคมไว้ว่า

“พรรคกิจสังคมเป็นพรรคการเมืองที่ใหญ่และมั่นคงมีระเบียบการบริหารพรรคมาก่อนแล้วเมื่อมารับตำแหน่ง ผมจึงตั้งใจที่จะจัดระบบพรรคให้มีความเข้มแข็งเป็นปีกแผ่ดวง โครงสร้าง กำหนดอำนาจหน้าที่แบ่งมอบกัน ให้ชัดเจนและรับผิดชอบ และกำหนดแนวทางปฏิบัติของพรรคให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ และนโยบายของพรรค ฉะนั้นหากแม้จะมีความเปลี่ยนแปลงในองค์บุคคลต่อไปภายหน้า พรรคก็จะมีกรอบปฏิบัติสืบต่อไปได้ โดยราบรื่นเป็นระบบ

ประการแรก ในด้านโครงสร้างเรากำหนดหน่วยงานที่จะรองรับให้สามารถปฏิบัติงานต่อเนื่องกันได้ ไม่ใช่ทำงานแค่เฉพาะเวลาเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น เราจัดแบ่งหน่วยงานภายในให้มีฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายสนับสนุน ฯลฯ มีการเตรียมพร้อมทางวิชาการ เน้นการปฏิบัติตามแผนและโครงการ และมีการสนับสนุนช่วยเหลือสมาชิกของพรรคผู้สมัครรับเลือกตั้ง ตลอดจนพี่น้องประชาชนที่สนใจในกิจการของพรรคตามระบอบพรรคในประชาธิปไตย

ประการที่สอง รวมพลังของบุคคลในพรรคอย่างเป็นปีกแผ่ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้มากที่สุดนับแต่สมาชิกของพรรค สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคและส่งเสริมให้กลุ่มบุคคลเหล่านั้นมีความสามัคคีกลมเกลียวกัน มีวินัย มีคุณธรรม รักษาเกียรติ ได้รับความเชื่อถือไว้วางใจจากประชาชน

โดยทั่วไป โดยเน้นคุณภาพของบุคคลการพัฒนาความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในทางการเมืองให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ และความรับผิดชอบ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่เจริญก้าวหน้า เป็นผลดีแก่ชาติบ้านเมืองและพรรคกิจสังคม เรื่องนี้สอดคล้องกับอุดมการณ์ทางการเมืองของเรา

ประการที่สาม กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรคขึ้นอย่างมีระบบต่อเนื่อง โดยกำหนดเป็นแผนงานและมีโครงการเป็นเรื่อง ๆ ไป ตามความจำเป็นและเหมาะสม เช่น งานด้านประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นความเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกของพรรคและประชาชนกับพรรคกิจสังคม การจัดทำเอกสารสิ่งพิมพ์เผยแพร่ข่าวสาร กิจกรรมผลงาน ความรู้ทางวิชาการแก่สมาชิก และประชาชน เป็นต้น มีแผนพัฒนาความรู้ทางการเมืองแก่สมาชิกด้วย การจัดอบรมสัมมนาประชุมทางวิชาการ สร้างสมาชิกของพรรคให้มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติการสนับสนุนพรรคได้ในทุกโอกาส ไม่ใช่เฉพาะในคราวที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น และชี้แนะให้รู้แนวทางในการเข้าร่วมวงการเมืองให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน

การบริหารพรรค เรายึดถือความถูกต้อง ความยุติธรรม เพื่อรวมพลังของพรรคให้แข็งแกร่ง มีจุดยืนตามอุดมการณ์ที่แน่นอน ด้วยวิธีการพิจารณาร่วมกัน กำหนดแนวทางปฏิบัติให้ชัดเจน เพื่อความพร้อมเพรียงในทางปฏิบัติ โดยถือเอามติพรรคและผลประโยชน์ของชาติและประชาชนเป็นสำคัญ"¹³

สำหรับในประเด็นของการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคนั้น ดร. เกษม ศิริสัมพันธ์ รองหัวหน้าพรรคกิจสังคมได้อธิบายถึงวิธีการอันสำคัญ ของพรรคกิจสังคมในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งว่า

¹³ สัมภาษณ์ พล.อ.อ. สิทธิ เสวตศิลา. พรรคกิจสังคม 1 (มกราคม 2530) : 15-18.

“คือหลักการทุกแห่งมันก็เป็นอย่างนั้นะครับ ผมพูดอย่างตรงไปตรงมานะครับ และก็จากสภาพความเป็นจริง เรามีคนของเราอยู่ข้างแล้วใช้ไหม แต่ที่มันเริ่มต้นมาปี 18 (2518) เมื่อใหม่ ๆ มันก็ลำบาก เมื่อตั้งพรรคกิจสังคม) ครั้งแรกนี้ มันไม่มีคนเลย แต่ที่มันเริ่มพักตัวมาตั้งแต่ 18 คน นี่เป็น 101 คน นี่คนมันมีอยู่แล้วใช้ไหมครับ ถ้าเขา (ส.ส.) ไม่มีอะไรเสียหายแล้ว เขามีเสียงนิยมอยู่คือ ส.ส. เก่าก็จะเป็นรากฐานที่จะต้องอ้างไว้จาก ส.ส. พวกนี้ก่อน ใช้ไหมครับ แล้วนี่เป็นประการแรก แล้วเราก็ต้องฟังเสียง ส.ส. ว่าเขาต้องการใครที่เราพูดกันตามจริง ใครจะเข้าทีมเขา เช่นว่าเขตนี่ยังได้อยู่คนหนึ่งเหลืออีก 2 คน เขตนี้ได้อยู่ 3 คน อีก 2 คน จะเอาใคร... เขาก็บอกว่าผมเห็นคนคนนั้นนะ ก็มักจะฟังกันอย่างนั้นแล้วก็มีกรรมการของพรรคที่ดูแลว่าความประสงค์ที่จะเป็นไปได้ถูกต้องไหม... ประการที่สามคือความเป็นไปได้ที่เราจะชนะการเลือกตั้ง การเลือกตั้งพอจริง ๆ เข้าแล้วเหมือนการแข่งขัน มันก็ต้องมีการชนะกัน เราอาจจะเจอคนที่ที่เป็นเทวดาแต่ไม่มีทางชนะมีความประสงค์อยากจะเล่นการเมืองมีเยอะเชียวครับ เป็นคนที่มีความรู้มีหลายคนแต่ก็ไม่มีทาง (ชนะได้) มันก็ไม่รู้จะทำอย่างไรมันก็อย่างนั้นแหละครับ มี 3 หลัก คือ 1. พื้นเดิมของ ส.ส. ที่เรามีในเขตนั้น 2. คำแนะนำของ ส.ส. เก่า 3. ความเป็นไปได้ที่จะชนะเลือกตั้ง”

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นได้ว่า

การมีประสบการณ์ทางการเมืองหรือการเป็น ส.ส. เก่าอยู่ในเขตเลือกตั้งเดิมแล้ว ส.ส. ของพรรคคนนั้นไม่ได้กระทำความเสียหายอย่างร้ายแรงแล้ว และ ส.ส. คนนั้นยังมีความประสงค์ที่จะเลือกตั้งครั้งต่อไปในนามของพรรคแล้ว แทบจะเป็นอัตโนมัติเลยที่พรรคจะส่ง ส.ส. คนนั้นรับสมัครเลือกตั้งในนามของพรรคต่อไป เป็นการให้ความสำคัญแก่ ส.ส. เดิมที่จะสมัครรับเลือกตั้งในครั้งต่อไป เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับโดยปริยายว่า การเป็น ส.ส. อยู่ก่อนแล้วมีโอกาที่จะชนะการเลือกตั้งมากกว่าผู้สมัครรายใหม่ ถ้าจะพิจารณาถึงสถานการณ์ของการเป็น ส.ส. ย่อมจะเปิดให้ ส.ส. สามารถใช้อำนาจหน้าที่ของตนเองสร้างความนิยมจากประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้นได้ง่าย และการใช้อำนาจหน้าที่ของตนเองสร้างความนิยมจากประชาชนในเขตเลือก

ตั้งนั้นได้ง่าย และการใช้อำนาจหน้าที่ทำงานให้กับเขตเลือกตั้งของตนย่อมเป็นเครื่องแสดงถึงการให้ประโยชน์แก่ประชาชนในเขตนั้นโดยปริยาย เพราะฉะนั้นจึงทำให้ประชาชนมักจะเลือกตั้ง ส.ส. คนเดิม ถ้า ส.ส. คนเดิมนั้นไม่มีความผิดที่ร้ายแรง ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ ส.ส. ที่กำลังอยู่ในตำแหน่งมีความได้เปรียบที่จะได้รับการคัดเลือกจากพรรค ให้เป็นตัวแทนในการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นไม่ใช่เฉพาะ ส.ส. มักจะได้รับการคัดเลือกจากพรรคเท่านั้น บุคคลที่ ส.ส. ในแต่ละจังหวัดเสนอให้ลงสมัครรับเลือกตั้งก็มักจะได้รับการสนับสนุนจากพรรคอีกด้วย ดังที่ ดร. เกษม ศิริสัมพันธ์ กล่าวว่า “แล้วเราก็ต้องฟังเสียง ส.ส. เขาว่าต้องการใคร นี่เราพูดกันตามความจริง ใครจะเข้าทีมเขา” จากความจริงเหล่านี้ทำให้เราพอจะสรุปได้ว่า ส.ส. ที่กำลังอยู่ในตำแหน่งมีบทบาท และอิทธิพลต่อการคัดเลือกผู้สมัครในนามของพรรคการเมืองมากพอสมควร ความจริงเหล่านี้ยังสะท้อนให้เราเห็นอีกว่า สำหรับพรรคการเมืองไทยแล้ว ส.ส. เป็นบุคคลที่มีความหมายและความสำคัญต่อพรรคมาก ไม่เช่นนั้นแล้วพรรคการเมืองคงจะไม่ต้องรับฟังหรือทำตามข้อเสนอลงของ ส.ส. ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค ทั้งนี้ก็เพราะว่าการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญมาก เพราะมันจะเป็นตัวตัดสินที่สำคัญ ถึงชัยชนะในการเลือกตั้งของพรรคการเมือง และจำนวน ส.ส. ที่จะชนะการเลือกตั้ง เป็นปัจจัยสำคัญที่จะชี้ถึงอำนาจและสถานการณ์ทางการเมืองของพรรคนั้นในสภาผู้แทนราษฎรในที่สุด

จากการสัมภาษณ์ คุณสุพจน์ ศรีสุวรรณ กรรมการบริหารพรรค และเป็นสมาชิกอาวุโสของพรรคกิจสังคม ได้กล่าวถึงการเลือกสรรของพรรคกิจสังคมว่า

“พรรคได้ทำการเลือกสรรโดยคณะกรรมการกลางของพรรคโดยยึดถือคุณสมบัติของผู้เลือกสรรจะต้องเป็นคนที่ทำกิจกรรมให้กับพรรค และบุคคลผู้นั้นจะต้องหาสมาชิกเข้าพรรค ประการต่อมาคือเป็นผู้ที่สนับสนุนพรรค ก็หมายถึงผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจนั่นเอง”¹⁴

เมื่อหันมาพิจารณาในแง่ของตัวบุคคลซึ่งมีบทบาททางการเมืองของพรรคกิจสังคมนั้นจากกำเนิดพรรคที่มาจากกลุ่มที่แตกแยกมาจากพรรคประชาธิปัตย์และพรรคอื่น ๆ กลุ่มบุคคลที่มาร่วมกัน

¹⁴สัมภาษณ์ นายสุพจน์ ศรีสุวรรณ สมาชิกอาวุโสของพรรคกิจสังคม วันที่ 22 พฤศจิกายน 2531.

ก่อตั้งพรรคกิจสังคมเมื่อปี 2517 นั้น มีอยู่ด้วยกัน 2 กลุ่มหลัก ๆ คือ

กลุ่มของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ประกอบไปด้วย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และ นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ เป็นแกนนำของกลุ่ม สมาชิกคนสำคัญ ๆ ของกลุ่มนี้ในระยะแรก ก็ได้แก่ ดร.เกษม ศิริสัมพันธ์ นายประยูร จินดาศิโรตม์ นายพงษ์ สารสิน นายโกศล ไกรฤกษ์ นายประกายเพชร อินทุโสภณ และนางศศิมา ศรีวิกรม์ นอกจากนี้ยังมีผู้มาช่วยงานในขณะก่อตั้งพรรคที่ถือเป็นสมาชิกของกลุ่มนี้ด้วยก็มี นายสุเทพ อัดถากร และ นายจำเนียร เพมะรัต เป็นต้น

กลุ่มของนายบุญชู โรจนเสถียร นอกจากนายบุญชู โรจนเสถียร ซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่มแล้ว สมาชิกอื่น ๆ คนสำคัญ ๆ ของกลุ่มนี้ก็ได้แก่ นายพอล สิทธิอำนวย นายสุธี นนคุณ และนายสังเวียน มีเผ่าพงษ์

กลุ่มแรกนั้นก็คือ กลุ่มของนักการเมืองหน้าเก่า อาจารย์มหาวิทยาลัย และนักธุรกิจที่นับถือในตัวของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และมีความสัมพันธ์ในทางส่วนตัวคุ้นเคยกันดีมาเป็นเวลานาน ส่วนกลุ่มหลังนี้นายบุญชู โรจนเสถียร ก็มีความคุ้นเคยกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เป็นอย่างดีมาเป็นเวลานานแล้วเช่นกัน แต่สมาชิกของกลุ่มนี้นั้นแม้ว่าบางท่านอาจจะคุ้นเคยกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช มาแล้ว แต่มีลักษณะพิเศษแยกออกมาจากกลุ่มแรกคือ มีความสนิทสนมกับนายบุญชู โรจนเสถียร มากกว่าในลักษณะของผู้ร่วมงานในเครือธุรกิจเดียวกัน และการที่ต้องแยกออกเป็น 2 กลุ่ม ก็เพราะแต่ละกลุ่มต่างก็ทำหน้าที่เฉพาะกลุ่มในการก่อตั้งพรรคกิจสังคมแยกกันไป ดังที่จะได้กล่าวต่อไป¹⁵

พรรคกิจสังคมเติบโตเร็วมาก เพราะได้ผู้นำที่มีความเจ๋งจัด และมีบารมี คือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เข้ามาเป็นหัวหน้าพรรคและทำการบริหารพรรค การเลือกสรรของพรรคกิจสังคมนั้น มีการเลือกสรรที่ได้คุณสมบัติของ ส.ส.ที่มีระดับการศึกษาค่อนข้างสูงกว่าพรรคอื่น ๆ จากการสัมภาษณ์บุคคลผู้เลือกสรรของพรรคกิจสังคม ซึ่งกล่าวว่าพรรคกิจสังคมนั้นคุณภาพ

¹⁵ ทวีศักดิ์ พันธุ์สุระ "การต่อสู้ทางการเมืองของพรรคการเมืองไทย : ศึกษากรณีพรรคกิจสังคม" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ วิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 57.

ของสมาชิกเป็นสำคัญ โดยเฉพาะสำเร็จการศึกษาอย่างต่ำระดับปริญญาตรี ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอาจารย์ชัยอนันต์ สมุทวณิช ที่ศึกษาภูมิหลังของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สังกัดพรรคกิจสังคม ที่ได้รับการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518

จากการพิจารณาถึงระดับการศึกษาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคกิจสังคมจะเห็นว่า ไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเก่าผู้ใดที่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี ในขณะที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเก่าผู้ที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา, อาชีวศึกษาชั้นสูง, ม.ศ.5, ม.8 หรือ อาชีวศึกษา, ม.ศ.3 หรือ ม.6, และ ป.7 หรือ ม.3 มีจำนวนร้อยละ 33.33, 11.11 , 16.67 และ 5.56 ตามลำดับ สำหรับการศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งเก่าและใหม่ จำนวนร้อยละ 11.11 และ 5.56 เท่ากัน ที่สำเร็จการศึกษาระดับดังกล่าว อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคกิจสังคมไม่มีผู้ใดที่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับ ป.7 หรือ ม.3

อาจกล่าวได้ว่า เนื่องจากกลุ่มที่ร่วมก่อตั้งพรรคกิจสังคมนั้น ส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มที่มีเครือข่ายในการทำธุรกิจ ดังนั้นในการได้มาของสมาชิกในส่วนหนึ่งในการชักชวนของกลุ่มนายบุญชู โรจนเสถียร จึงเป็นสมาชิกที่มีอาชีพทางธุรกิจ ส่วนในด้านการเลือกสรรของฝ่าย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ก็ได้มุ่งเน้นการเลือกสรร ส.ส. หน้าเก่า ผู้นำเศรษฐกิจและผู้นำในท้องถิ่นเป็นหลัก ในการเลือกตั้งจะเห็นได้ว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคกิจสังคมส่วนใหญ่จำนวนร้อยละ 61.11 มีอาชีพธุรกิจ การค้า รองลงมาจำนวนร้อยละ 11.11 มีอาชีพข้าราชการบำนาญ นอกจากนี้ยังมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกร ข้าราชการประจำรัฐวิสาหกิจ และครู อาจารย์ ผู้บริหารการศึกษา จำนวนร้อยละ 5.56 เท่ากัน ในขณะที่ไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเก่าผู้ใดประกอบอาชีพเหล่านั้น ในทางตรงกันข้าม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเก่าจำนวนร้อยละ 5.56 ประกอบอาชีพนายความ ในขณะที่ไม่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ผู้ใดประกอบอาชีพดังกล่าวอย่างไรก็ดี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคกิจสังคมไม่มีผู้ใดมีอาชีพนักหนังสือพิมพ์และแพทย์เลย¹⁶

¹⁶ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภา และคณะทหาร (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ 2524), หน้า 122 - 123.

นอกเหนือไปจากพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคกิจสังคมแล้ว สำหรับกรณีของพรรคชาติไทย พลตรี ประมาณ อติเรกสาร ได้เคยแสดงทัศนะเกี่ยวกับลักษณะการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งว่า

“สำหรับลักษณะการเลือกสรรของพรรคชาติไทยนั้นมีความพิถีพิถันมากในการเลือกสรรผู้สมัครตั้งแต่การก่อตั้งพรรค ได้มีการเลือกให้ ได้บุคคลที่ดีและมีทางที่จะได้รับเลือกตั้ง ทำให้ต้องประสบความสำเร็จลำบากอยู่ไม่น้อย เพราะบางคนที่เคยทราบตามไว้ ถูกพรรคอื่นชักชวนไปเสียก็มีบางคนที่ไว้ใจว่าเป็นคนดี เคยเป็นผู้แทนมาหลายสมัย เคยเป็นรัฐมนตรี ได้ตกปากตกคำจนถึงกับมาร่วมงานที่พรรคด้วย แต่พอมีพรรคอื่นยื่นตำแหน่งให้ก็จากไปโดยไม่บอกกล่าวก็มี ดังนั้นการเฝ้าหาคูคลองที่เคยเป็นอดีตผู้แทนราษฎรหรือผู้ที่เคยสมัครผู้แทนราษฎร แต่พลาดไปอยู่ในอันดับใกล้ ๆ กับผู้ชนะ และมีประวัตินั้น เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการตั้งพรรคและเข้าสู่สนามเลือกตั้งในระยะเวลานั้น เช่นนี้ เพราะบุคคลดังกล่าวมีประสบการณ์ในการเลือกตั้ง และยังมีกำลังประชาชนที่เคยสนับสนุนเป็นทุนอยู่ นอกจากนี้มีความชัดเจนของแต่ละคนยังได้ช่วยให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งหน้าใหม่ของพรรคได้รับความรู้ต่าง ๆ ไปมากอดีตผู้แทนราษฎรจึงเป็นที่ต้องการของพรรคการเมือง แต่ก็มิได้หมายความว่าอดีตผู้แทนราษฎรนั้นจะได้รับเลือกตั้งเสมอไปทุกคน¹⁷

จากการสัมภาษณ์ พลตรีประมาณ อติเรกสาร อดีตหัวหน้าพรรคชาติไทย ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญของการคัดเลือกผู้สมัคร

“จะต้องเป็นผู้ที่มีคะแนนนิยมอยู่ในตัวคือ มีสิทธิ์ได้รับชัยชนะมีฐานะทางเศรษฐกิจดี บุคคลที่เคยเป็น ส.ส. มาก่อน จะยิ่งดีมากมีเทคนิคการหาเสียงเน้นประสบการณ์เก่าอยู่แล้วและมีพลังแฝงการเมืองอยู่ในตัวแล้วทั้งก่อนการเลือกตั้งและหลังจากเลือกตั้งแล้ว และมีส่วนช่วยพรรคโดยที่ลูกพรรคหน้าใหม่เข้าร่วมทีมหาเสียง ส่วนคนที่ผ่านกระบวนการเลือกโดยบุคคลในพรรคเป็นผู้แนะนำรับรองมานั้น

¹⁷ ประมาณ อติเรกสาร บันทึกความจำ, เมื่อข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าพรรค (กรุงเทพมหานคร : จงเจริญการพิมพ์, 2520) : 22-23.

ถ้าบุคคลที่รับรอง ในพรรคมีตำแหน่งและบารมีบุคคลนั้นก็จะมีโอกาสจะได้รับการเลือก จากคณะกรรมการพรรคสูงและที่สำคัญบุคคลที่จะได้รับการเลือกสรรนั้นจะต้องเป็น บุคคลที่เข้ากับใคร ๆ ได้ด้วย ซึ่งทางพรรคกลัวมากในเรื่องที่จะก่อให้เกิดความ แดกแยกภายในพรรค ส่วนในเรื่องการเงินนั้นทางพรรคจะทุ่มเทให้กับผู้เลือกสรร ที่มั่นใจว่าจะนำชัยชนะเข้าสู่พรรค ส่วนการต่อรองหรือหวังตำแหน่งทางการเมือง นั้นทางพรรคชาติไทยมักไม่มีประสพปัญหาเท่าที่ควร เพราะผู้ที่จะมีสิทธิต่อรองทาง พรรคอย่างน้อยเขาจะต้องเคยได้รับตำแหน่งทางการเมืองมาก่อนในอดีต และจะ ต้องมีบารมีหรือเป็นแกนนำคุมส.ส. ในภาคนั้นๆ ได้เท่านั้น”¹⁸

จากการสัมภาษณ์พลตรีประมาณ อติเรกสาร นั้นมีทัศนคติใกล้เคียงกับคุณบรรหาร ศิลปอาชา เลขาธิการพรรคชาติไทย ในการเลือกผู้สมัครนั้นทางพรรคจะคำนึงถึง

“ครั้งแรกนี้เรา ต้องดูด้วยว่ามีคะแนนนิยมอยู่ด้วยพอสมควรแล้วมีทางจะ ได้ [ชนะ] เลือกตั้งด้วยเป็น point ส่วนเขาจะกินเหล้าเมายาหรืออะไรต่าง ๆ เราไม่สามารถจะรู้ได้ รู้ได้ยาก เราจะรู้ได้ว่า [ผู้สมัคร] นิสัยดีไม่ดี เอาเปรียบ หรือไม่เอาเปรียบ เรารู้ได้ยาก ทั้งนี้เราถือว่าคนที่มีความนิยมนี้คนต้องรัก คนรักนั้นนิสัยต้องดีด้วย นิสัยไม่ดีคนไม่รักแน่นอน แล้วเราไปดูการเงินเป็นอัน ดับต่อไป”¹⁹

คุณบรรหาร ศิลปอาชา เลขาธิการพรรคชาติไทย กล่าวถึงวิธีการคัดเลือกผู้สมัครรับ เลือกตั้งของพรรคที่ใช้ปฏิบัติว่า

“เราก็ให้ผู้แทนราษฎรในจังหวัดนั้นไปพิจารณาว่า ในจังหวัดนั้นซึ่งเรายัง ขาดคนอยู่ในสมควรที่จะสนับสนุนใครเข้ามาเลือกตั้ง ในนามของพรรคชาติไทย มัน ก็จะมีผู้แทนเสนอขึ้นมา เมื่อเสนอขึ้นมาเราก็จะมีมาตรการสอบเสี่ยอีกชั้นหนึ่ง

¹⁸สัมภาษณ์ พลตรี ประมาณ อติเรกสาร วันที่ 3 พฤศจิกายน 2531.

¹⁹สัมภาษณ์ คุณบรรหาร ศิลปอาชา เลขาธิการพรรคชาติไทย วันที่ 4 พฤศจิกายน 2531.

เพราะเราไม่เชื่อเหมือนกัน บางทีผู้แทนราษฎรในจังหวัดตัวเองนี่อยากเอาพวกตัวเอง ทั้งที่พวกตัวเองชื่อเสียงไม่มี หรือว่าคะแนนเสียงไม่ค่อยจะดี อีกคนดีกว่า แล้วมันก็เป็นอย่างนี้ด้วยนะ เราก็ลุ่มเราก้ไปสอบ เมื่อได้มาโดยเรามีเจ้าหน้าที่ของพรรคชุดหนึ่งเดินทางไปสอบ วิธีการสอบเราก้ลุ่ม ส่วนใหญ่ผมจะใช้นิสิตนักศึกษาทั้งเป็นคนกลาง ไม่เข้ากับใคร ถ้าเอาคนที่นั่นไปสอบก็ไม่ได้ เดียวจะเข้าข้างกัน ส่วนใหญ่ผมจะให้นิสิตนักศึกษาตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไปสอบ ไปลุ่ม เป็นจุด ๆ ไปว่าเสียงใครดีไม่ดี แล้วเราก้ตัดสินใจว่าจะเอาใครไม่เอาใคร แล้วเราไม่คำนึงถึงว่ามีเงินหรือไม่มีเงิน เราคำนึงถึงคุณภาพของคนว่าดีไม่ดี ส่วนมีเงินหรือไม่มีเงิน เราคำนึงถึงเป็นอันดับสุดท้าย”²⁰

การเลือกสรรสมาชิกผู้แทนราษฎรในทัศนะของพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทย การเลือกสรรนั้นเน้น

“เพื่อข้าราชการที่เกษียณแล้วแต่ยังแข็งแรงอยู่ อยากเล่นการเมืองก็เชิญเข้ามาโดยเฉพาะทหารก็เชิญเข้ามา มันใกล้ชิดกันดีรุ่นไล่ ๆ กันทั้งนั้น ออกมาก้ชวนกันมาอยู่”²¹ อาจจะเป็นเพราะจุดก่อตั้งของพรรคชาติไทยนั้น โดยรากเหง้าของพรรคชาติไทยเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขโดยตรงของกลุ่มอำนาจเก่าจอมพล ป. พิบ. - เผ่า จนมาถึงรุ่นพลตรีประมาณ - ชาติชายทหารทั้งสิ้น²²

ในการทำงานเดียวกัน คุณประมวล สภาวสุ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอยุธยาของพรรคชาติไทย ที่เป็นผู้ริเริ่มผลักดันในการคัดเลือกผู้สมัครในนามพรรคชาติไทยในภาคกลาง อภิปรายถึงประเด็นความสำคัญของความนิยมของผู้สมัครว่า

²⁰สัมภาษณ์ คุณบรรหาร ศิลปอาชา เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2528 อ้างถึงใน กนก วงษ์ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร, หน้า 42 - 43.

²¹“เปิดใจพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ รองหัวหน้าพรรคชาติไทย ” ข่าวพิเศษ - อาทิตย์

²²“ชุดกรรกลุ่มชวยราชครู จากผืนสู่ชาติชาย” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35 (7 - 13 สิงหาคม 2531), 19 - 20.

"อันนี่มีตำราง่าย ๆ อยู่ ผู้แทนราษฎรนี่เราจะเลือกจากผู้มีชื่อเสียงใน จังหวัดนั้น ๆ ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่อยู่แล้วเห็น ๆ อยู่ เช่น จากสภาจังหวัด เป็นนายแพทย์หรือเป็นเศรษฐีของจังหวัด แล้วมันมีพวกสนับสนุนมาติดต่อประสานงานกับ พรรคการเมือง จะพรรคเราก็อายุยาว เรามีคณะกรรมการหาตัวผู้สมัคร"²³

จากคำสัมภาษณ์ของทั้งสามท่านนี้ สะท้อนให้เห็นว่า คะแนนนิยมเป็นดัชนีที่สำคัญของ โอกาสการชนะเลือกตั้งของผู้สมัครแต่ละราย คุณประมวล์ชี้ให้เห็นว่า การพิจารณาคะแนนนิยมนี้ พอดีทำได้ง่าย ๆ โดยการพิจารณาถึงบุคคลที่ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในจังหวัด เช่น เป็น สมาชิกสภาจังหวัดหรือเป็นผู้ที่มีตำแหน่งราชการสูง หรือเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในเขตนั้น ๆ กล่าว อีกนัยหนึ่ง คือคุณสมบัติประการหนึ่งที่จะทำให้คนนั้นมีชื่อเสียงหรือมีคะแนนนิยมในเขตเลือกตั้งหนึ่ง คือ ฐานภาพทางสังคมมักจะเป็นฐานภาพที่คนในเขตนั้นมองว่าเป็นฐานภาพที่สูงกว่าตน เช่น เป็น แพทย์ เป็นนายความ คหบดี หรือเศรษฐี เป็นต้น คำสัมภาษณ์ของคุณประมวล์ สะท้อนถึงลักษณะ ของสังคมไทยที่ดี กล่าวคือ ประชาชนมีความคิดเบื้องต้นว่า บุคคลที่จะเข้าไปดำรงตำแหน่งทาง การเมือง จะต้องเป็นบุคคลที่อยู่สูงกว่าตนหรือเหนือกว่าตน กล่าวง่าย ๆ คือ เศรษฐกิจ อำนาจ จนถึงชาติตระกูล ลักษณะเช่นนี้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่าง ส.ส. กับประชาชน โดยปริยาย นั่นหมายความว่าประชาชนมองเห็นว่า ส.ส. จะต้องทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองแก่พวกเขา โดยเฉพาะในยามที่เดือดร้อน นี่คือนิยามความสัมพันธ์ทางสังคมเบื้องต้นของคน ไทย ประเด็นในขั้นคือการวิเคราะห์การคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง จะต้องนำปัจจัยลักษณะทาง สังคมเข้ามาประกอบการวิเคราะห์ด้วย เพื่อจะได้เข้าใจถึงเหตุผลของการกระทำนั้น นั่นหมายถึง ความว่าการจะมีคะแนนนิยมสูงในแต่ละสังคมการเมืองที่ต่างกัน ย่อมจะต้องอาศัยปัจจัยหรือคุณ สมบัติทางสังคมที่ต่างกันไปด้วย อย่างไรก็ตาม ถึงสภาพสังคมจะต่างกันก็ตาม เรายังพอสรุปได้ว่า การมีคะแนนนิยมสูงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง (ถึงแม้ว่าปัจจัยทางสังคมที่จะทำให้มีคะแนนนิยมสูงจะ ต่างกันก็ตาม) เป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะทำให้ออกาสของการชนะเลือกตั้งในเขตนั้นสูงตามไปด้วย

²³ สัมภาษณ์คุณประมวล์ สภาวสุ เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2528 อ่างอิงโน, กนก วงษ์ ตระหง่าน, การเมืองในสภาผู้แทนราษฎร, หน้า 44.

สำหรับปัจจัยที่มักจะมีการกล่าวถึงเสมอ ที่จะมีส่วนทำให้ผู้สมัครมีคะแนนนิยมดี คือ นโยบายของผู้สมัครหรือของพรรคการเมืองที่ผู้สมัครนั้นสังกัด

พรรคชาติไทยมีความได้เปรียบพรรคการเมืองอื่น ๆ ตรงที่การเลือกสรรของพรรคชาติไทยที่ค่อนข้างมีนิยามมากในการเลือกบุคคลเข้าพรรค ซึ่งส่วนหนึ่งได้เลือกส.ส. เก่าที่ย้ายพรรคซึ่งส.ส. เก่าเหล่านี้ไม่ต้องสนับสนุนมากเพราะอำนาจทางการเมืองมีฐานลึกอยู่แล้ว แต่พรรคชาติไทยใช้คดีที่เลือกสรรนักธุรกิจที่เข้าสู่พรรคมากมายจากสถิติการเลือกตั้งพ.ศ. 2529 พรรคชาติไทยมีส.ส. ที่ประกอบอาชีพธุรกิจจำนวน 38 คน จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคชาติไทย 63 คน (ดูตารางภาคผนวก) ซึ่งมากกว่าพรรคอื่น ๆ สมาชิกพรรคชาติไทยเป็นกลุ่มส.ส. มีฐานะทางเศรษฐกิจดี การมีฐานะดีเป็นปัจจัยประการสำคัญที่นำไปสู่การมีทรัพยากรทางการเมือง การมีทุนทรัพย์เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถจะบันดาลให้ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. มากกว่าปัจจัยทางด้านอื่น ส.ส. ของพรรคชาติไทยส่วนใหญ่ฐานะมั่นคง ผลตรีประมาณ อติเรกสาร²⁴

²⁴ ผลตรีประมาณ อติเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย, เกิด 31 ธันวาคม 2456, ปัจจุบันอายุ 75 ปี, สถานที่เกิด อ.เมือง จ.สระบุรี, สถานภาพ สมรสกับคุณหญิงเจริญ อติเรกสาร (บุตรธิดาของ จอมพลเสน สุพรรณวัน) พี่สาวของนายกรัฐมนตรี, การศึกษา มัธยมศึกษา ร.ร. เทพศิรินทร์, ร.ร. นายร้อยพระจุลจอมเกล้า, ตำแหน่งปัจจุบัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย, ที่ปรึกษาพรรคชาติไทย, สมาชิกสภาผู้แทนฯ จ.สระบุรี, ผู้ถือหุ้น บริษัท อติเรกสาร จำกัด (42%), ผู้ถือหุ้นบริษัท เอนเตอร์ไพรส์ จำกัด, ผู้ถือหุ้น บริษัทไทยอาสาฮีโซดาไฟ จำกัด (300หุ้น), ผู้ถือหุ้น บริษัทกระจกไทยอาสาฮี, ผู้ถือหุ้น บริษัท ไทยเทชั่น, ประสมการณ์การเมือง สมาชิกสภาผู้แทนฯ จ.สระบุรี มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 - ปัจจุบัน, รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม 2 ครั้ง, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม 2 ครั้ง, หัวหน้าพรรคชาติไทย ปี พ.ศ. 2516, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรองนายกรัฐมนตรี ปี พ.ศ. 2518

พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ²⁵

²⁵ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เกิด 5 เมษายน 2463 สถานที่เกิด กรุงเทพมหานคร, สถานภาพ เป็นบุตรของจอมพลฉัตร ชุณหะวัณ และคุณหญิงวิบูลย์ลักษณ์ ชุณหะวัณ สมรสกับคุณหญิงบุญเรือน โสภพจน์ มีบุตรชาย - หญิง 2 คน คือ วาณี หงสประภาส และไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ, การศึกษา ร.ร.นายร้อยพระจุลจอมเกล้า ร.ร.ทหารม้า ร.ร.ยานเกราะกองทัพบก สหรัฐอเมริกา, ตำแหน่งปัจจุบัน นายกรัฐมนตรี หัวหน้าพรรคชาติไทย หุ้นส่วนบริษัท เงินทุนหลักทรัพย์เอราวัณ ทวีสต์ หุ้นส่วนบริษัท เอราวัณอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด ประสบการณ์การทำงาน ผบ.หมวด กองพันทหารม้าที่ 1 รอ. ปี 2483 ผบ.กองพันทหารม้าที่ 1 รอ. ผบ.ร.ร.ยานเกราะ เอกอัครราชทูต ประเทศอาร์เจนตินา ปี พ.ศ. 2501 เอกอัครราชทูต ประเทศออสเตรเลีย เอกอัครราชทูต ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ประสบการณ์เมือง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ปี พ.ศ. 2515 - 2518 ก่อตั้งพรรคชาติไทย และ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนฯ จ.นครราชสีมา ปี พ.ศ. 2518 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม 2 ครั้ง (ครั้งแรก ปี พ.ศ. 2519) เป็นสมาชิกสภาผู้แทนฯ จ.นครราชสีมา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 - ปัจจุบัน รวม 6 สมัยติดต่อกัน รองหัวหน้าพรรคชาติไทย ปี พ.ศ. 2518 - 2528 หัวหน้าพรรคชาติไทย ปี พ.ศ. 2529 - ปัจจุบัน รองนายกรัฐมนตรี ปี พ.ศ. 2529 - 2531

ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 ที่ผ่านมา พรรคชาติไทยกุมคะแนนเสียง ส.ส. ivo มากที่สุด เมื่อพล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ประกาศอย่างแจ้งชัด ไม่ยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อีกต่อไป จึงนับเป็นโอกาสทองของพรรคชาติไทย และ ของพลตรีชาติชาย ในการรวบรวม พรรคกิจสังคม พรรคประชาธิปไตย ราษฎร มวลชน และพรรคสหประชาชาติไทย จัดตั้งรัฐบาลขึ้น ซึ่งเป็นผลให้พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในที่สุด

นายบรรพต ศิลปอาชา²⁶, นายประมวล สภาวสุ²⁷, นายสะอาด ปิยะวรรณ, นายชูชีพ หาญสวัสดิ์ นายวัฒนา อัครเวม, นายสุรพันธ์ ชินวัตร ฯลฯ

²⁶ นายบรรพต ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เกิด 20 กรกฎาคม 2475 ปัจจุบันอายุ 56 ปี สถานที่เกิด จ.สุพรรณบุรี สถานภาพ สมรส กับคุณแจ่มใส ศิลปอาชา การศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 ร.ร. ประทีปวิทยาลัย อาชีวศึกษา ตำบลบึงฉลือ วิทยาลัยกรุงเทพมหานคร วิชา นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ตำแหน่งปัจจุบัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เลขาธิการพรรคชาติไทย สมาชิกสภาผู้แทนฯ จ.สุพรรณบุรี เจ้าของบริษัท สหศรีชัย เคมีคอลส์ หุ้นส่วนบริษัท บีเอส.อินเตอร์เนชั่นแนล (ถือหุ้น 50%) หุ้นส่วนบริษัท ปูนซิเมนต์นครหลวง หุ้นส่วนบริษัท ประกันภัยศรีอยุธยา หุ้นส่วนบริษัท ราชดำเนินเวชกิจ ประสพการณ์การเมือง เป็น สมาชิกสภาผู้แทนฯ จ.สุพรรณบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2519, 2522, 2526, 2529, 2531 - ปัจจุบัน (ปีพ.ศ. 2526 เป็นส.ส. ที่มีคะแนนเสียงสูงสุดในประเทศ) รัฐมนตรีช่วยว่าการอุตสาหกรรม ปี พ.ศ. 2519 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปีพ.ศ. 2523 - 2524 รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (ลาออก) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ปี พ.ศ. 2529

²⁷ นายประมวล สภาวสุ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เกิด 29 พฤศจิกายน 2470 ปัจจุบันอายุ 61 ปี, สถานที่เกิด อ.เมือง จ.พระนครศรีอยุธยา การศึกษา ร.ร.อยุธยา วิทยาลัย จ.พระนครศรีอยุธยา ร.ร.บวรนิเวศ เตรียมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2488 ตำแหน่งงานในปัจจุบัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รองหัวหน้าพรรคชาติไทย สมาชิกสภาผู้แทนฯ จ.พระนครศรีอยุธยา เจ้าของบริษัทวิศวการที่ปรึกษา ประสพการณ์ทางการเมือง ลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งแรก ปี พ.ศ. 2512 สังกัดพรรคสหประชาไทย แต่สอบตก สมาชิกสภาผู้แทนฯ สังกัดพรรคชาติไทย ปี พ.ศ. 2518, 2519, 2522, 2526, 2529, 2531 - ปัจจุบัน รวม 6 สมัย ที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ปี พ.ศ. 2519 รัฐมนตรีว่าการกระทรวง อุตสาหกรรม

นอกจากนี้แล้วจากการเลือกสรรที่กลั่นกรองอย่างละเอียดของพรรคชาติไทย ทำให้ ส.ส. คะแนนสูงสุด 10 อันดับแรกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคชาติไทยมีจำนวนถึง 5 คน คือ สอาด ปิยะวรรณ น.ส. พูนสุข โลหะโชติ บรรหาร ศิลปอาชา อุดมศักดิ์ ทังทอง ลำภา ประจวบเหมาะ (ดูรายละเอียดในตาราง)

ตารางที่ 5 แสดงรายละเอียด ส.ส. คะแนนสูงสุด 10 อันดับแรก

เปรียบเทียบกันปี 2529

ลำดับ	ชื่อ	พรรค	จังหวัด	คะแนนใหม่ (2531)	คะแนนเดิม (2529)	เพิ่มลด
1	อาด ปิยะวรรณ	ชาติไทย	ลำปาง	157,211	81,752	+75,459
2	ณรงค์ วงศ์วรรณ	รวมไทย	แพร่	155,083	156,698	-1,615
3	ดุสิต รังคสิริ	รวมไทย	แพร่	136,019	125,550	+10,469
4	น.ส. พูนสุข โลหะโชติ	ชาติไทย	น่าน	134,849	42,663	+92,186
5	วิชาญ ไพบูลย์สิริรัตน์	รวมไทย	พะเยา	131,898	-	ส.ส. ใหม่
6	บรรหาร ศิลปอาชา	ชาติไทย	สุพรรณบุรี	120,149	151,096	-30,947
7	ชูวิทย์ จิตรสกุล	รวมไทย	แพร่	118,223	115,957	+2,266
8	อุดมศักดิ์ ทังทอง	ชาติไทย	ประจวบคีรีขันธ์	114,673	72,933	+41,740
9	ลำภา ประจวบเหมาะ	ชาติไทย	ประจวบคีรีขันธ์	113,682	74,354	+39,328
10	เจริญ เช่าวประยูร	รวมไทย	เชียงใหม่	107,273	101,480	+5,793

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคชาติไทยตั้งได้เช่นนี้ไป แล้วนั้นสามารถ สะท้อนให้เห็นถึงวิวัฒนาการทางการเมืองของพรรคชาติไทย ในกระบวนการเลือกตั้งเป็นอย่างดี กล่าวคือ

จากการเลือกตั้ง พ.ศ. 2518 นั้น พรรคชาติไทยได้รับเลือกตั้งเพียง 28 คน พรรคชาติไทยได้เจริญเติบโตมาเรื่อย ๆ เมื่อ พ.ศ. 2519 ในการเลือกตั้ง 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2529 ได้รับเลือกตั้ง 63 ที่นั่ง ในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด มีสภาพบรรยากาศทางการเมืองที่มีส่วนช่วยให้พรรคชาติไทยได้รับการเลือกตั้งมากที่สุด ก็คือพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองใหญ่พรรคหนึ่งที่ตั้งอยู่ในสถานการณ์ที่ตึงเครียดภายในพรรคซึ่งเป็นบ่อเกิดของความแตกแยกภายในพรรคประชาธิปัตย์²⁸ และการเลือกตั้ง พ.ศ. 2531 พรรคชาติไทยนั้นได้เปรียบมากกว่าที่พรรคชาติไทยเป็นพรรคร่วมรัฐบาลที่ได้คุมกระทรวงสำคัญหลายกระทรวง ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงคมนาคม, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งเครือข่ายสามารถทำผลงานก่อนการมีโน้มน้าวที่ได้อย่างสบาย ทั้งในด้านการสร้างถนนหนทาง และการแก้ไขปัญหาของเกษตรกร²⁹

พรรคชาติไทยเป็นพรรคที่มีคะแนนเสียงส่วนใหญ่อยู่ที่ ภาคกลางกับภาคอีสาน ซึ่ง พล.ต. ประमाण อติเรกสาร ประธานที่ปรึกษาพรรคชาติไทย ได้คาดการณ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งของพรรคชาติไทย ว่าส่วนใหญ่จะได้จากภาคกลางและภาคอีสาน³⁰ ทั้งนี้เฉพาะพื้นที่ภาคกลาง 25 จังหวัด พรรคชาติไทยเริ่มจากสมาชิกผู้แทนราษฎร เพียงจำนวน 11 คน ในปี 2522 แล้วเพิ่มเป็น 25 คน ในปี 2526 จากนั้นก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ คือ 32 ในปี 2529 และ 39 ในปี 2531

²⁸ "แก้แค้น 10 มกรา " มติชนสุดสัปดาห์ 7 (2 ส.ค. 30) : 12 -13

²⁹ "ชาติไทยยืนนานยิ่งแน่นอน" มติชนสุดสัปดาห์ 8 (31 กรกฎาคม 2531) 13 - 14

³⁰ "รายงานพิเศษพลตรี ประमाण อติเรกสาร ประธานที่ปรึกษาพรรคชาติไทย" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 33, 2 (29 มิถุนายน 2529) 24 - 25.

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้ง กติกา ส.ส. ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งจากการเลือกตั้ง

26 มกราคม 2518

พรรค	จำนวนผู้สมัคร		ได้รับเลือก
	7-1-1958	กติกา ส.ส.	
ประชาธิปัตย์	231	32	72
ธรรมสังคม	237	65	45
ชาติไทย	210	29	28
เกษตรสังคม	121	29	19
กิจสังคม	230	12	18
สังคมชาตินิยม	146	17	16
สังคมนิยม	82	5	15
พลังใหม่	106	-	12
แนวร่วมสังคมนิยม	74	4	10
สันติชน	78	5	8
ประชาธิปไตย	82	3	2

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 27 กค. 2529 กับ 24 กค. 2531

พรรค	กทม.		กลาง		ใต้		เหนือ		อีสาน		รวม	
	2529	2531	2529	2531	2529	2531	2529	2531	2529	2531	2529	2531
ชาติไทย	1		32	39	-	3	11	14	19	31	63	97
กิจสังคม	2	1	7	9	1	6	6	9	35	29	51	54
ประชาธิปไตย	16	5	10	4	36	16	10	6	28	17	100	48
รวมไทย	-	-	1	-	-	1	11	26	7	8	19	35
ประชากรไทย	16	20	6	8	-	-	1	3	1	-	24	31
ราษฎร	-	-	8	7	-	-	4	6	6	8	18	21
ประชาชน	-	-	-	2	-	11	-	-	-	6	-	19
ปวงชนชาวไทย	-	-	-	1	-	-	-	1	1	15	1	17
พลังธรรม	-	10	-	3	-	1	-	-	-	-	-	14
กิจประชาคม	-	-	1	2	2	2	6	2	6	3	15	9
ก้าวหน้า	-	-	5	4	1	3	1	-	2	1	9	8
สหประชาธิปไตย	-	-	6	1	2	-	19	2	11	2	38	5
มวลชน	1	1	-	1	-	-	-	-	2	3	3	5
เสรีธรรม	-	-	1	1	-	-	-	-	-	2	1	3
พลังสังคมฯ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
อื่น ๆ	-	-	1	-	1	-	-	-	3	-	5	-

"เลือกตั้ง 31" 8, มติชนสุดสัปดาห์ (31 กรกฎาคม 2531) : 4 - 10.

สำหรับลักษณะการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคประชาธิปัตย์นั้น หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ คุณสมัคร สุนทรเวช ได้กล่าวว่า

“เมื่อแรกเริ่มก่อตั้งพรรคใหม่ ๆ 2522 นั้น เราเลือกสรรไม่ค่อยได้มากแต่มาระยะเวลาหลังนี้เราเลือกผู้สมัครได้มากขึ้นกว่าเดิม จะสังเกตว่าปัจจุบันนี้การเลือกตั้งที่ผ่านมามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชาธิปัตย์มีความรู้ความสามารถดีขึ้น การศึกษาระดับปริญญาเป็นอย่างต่ำ ปริญญาโท ปริญญาเอกก็มี การมีระดับการศึกษาสูงนั้นย่อมดีคือ ทำให้การบริหารงานนั้นมีความเชื่อมั่น³¹

การคัดเลือกของพรรคประชาธิปัตย์นั้นปกติผู้ที่จะสมัครเข้าพรรคประชาธิปัตย์เพื่อลงสมัครรับเลือกตั้ง จะต้องไปเขียนใบสมัครไว้ที่พรรคก่อนเป็นอันดับแรก ต่อจากนั้นก็ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการกลางของพรรคก่อน ซึ่งหลักเกณฑ์ทั่ว ๆ ไปของการเลือกสรรผู้สมัครเข้าพรรคประชาธิปัตย์ได้วางไว้ หลักเกณฑ์และคุณสมบัติของส.ส. ไว้ดังนี้ มีความรู้และมีประสบการณ์ มีคุณธรรม มีความเสียสละ รู้ปัญหาชาวบ้าน มีผลงานให้เห็น มีความซื่อสัตย์ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม³²

การเลือกสรรของพรรคประชาธิปัตย์มีลักษณะแตกต่างจากพรรคการเมืองอื่น ๆ คือ พรรคประชาธิปัตย์ได้พยายามสร้างผู้นำทางการเมือง บทบาทของพรรคการเมืองที่กลับกรลงสรรหาผู้นำทางการเมือง ถ้าได้ผู้นำทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ มีระเบียบวินัย และมีความรับผิดชอบ ย่อมทำให้สถาบันทางการเมืองเข้มแข็งไปด้วย พรรคประชาธิปัตย์ได้พยายามให้การเรียนรู้ทางพรรคการเมืองเพื่อสร้างผู้นำทางการเมืองด้วย และเพื่อสร้างฐานอำนาจให้ที่ยั่งยืนไปด้วย พรรคประชาธิปัตย์ได้ให้การอบรมเรียนรู้ทางการเมือง ได้ทำการรับสมัครสมาชิกที่มีอาชีพต่าง ๆ ไม่จำกัดความรู้มาเข้ารับการอบรม ได้อบรมสมาชิกไปแล้วทั้งหมด 14 รุ่น จำนวนผู้ที่เข้ารับการอบรมแล้วประมาณ 3,815 คน

³¹สัมภาษณ์ สมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ วันที่ 16 สิงหาคม 2531.

³²ทำเนียบพรรคประชาธิปัตย์อบรม รุ่นที่ 8 เอกสารโรเนียวของพรรคประชาธิปัตย์

คุณมงคล กิมสูนจันทร์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรุงเทพมหานคร พรรคประชาธิปัตย์
ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทยว่า³³

“ผมมีความคิดเห็นว่า การเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นผู้ที่เคยมี
กิจกรรมร่วมกับพรรคฯ มาก่อน โดยเฉพาะกิจกรรมในพื้นที่แต่ละพื้นที่ที่จะลง
สมัครเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนั้น ฐานะทางเศรษฐกิจดี กับผู้มีประสบการณ์
ทางการเมืองนั้น ฐานะทางเศรษฐกิจย่อมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญกว่า

สำหรับการสรรหาหรือวิธีการได้มาซึ่ง ส.ส. นั้น วิธีการ
เสนอชื่อต่อรองแลกลเปลี่ยนนั้นเห็นว่า มีอยู่ในพรรคการเมืองไทย ทั้งนี้ โดยส่วน
มากแล้วเป็นพวกที่มีความพร้อมสูง แต่มักจะลงสมัครในสมัยแรก ๆ เช่น ยื่นชื่อ
เสนอให้การสนับสนุนเป็นเงิน 5 แสน หรือ 1 ล้าน แล้วได้รับตำแหน่ง”

นอกจากนั้น คุณมงคล กิมสูนจันทร์ ยังได้แสดงทัศนะส่วนตัวต่อวิธีการเลือกสรรผู้สมัคร
รับเลือกตั้งที่ใช้ในปัจจุบันว่า

“เห็นว่า เท่าที่เป็นอยู่ก็พอใช้ได้ (ของพรรค ป.ช.ท.) โดย
ใช้คนที่ดูแลอยู่ในพื้นที่เป็นคนเห็นหาบุคคลในแต่ละท้องที่ แล้วเสนอขึ้นมา เช่น
ตัวเองเคยเป็นกำนันมาก่อน จะมีผลงานในแง่ของการชักชวนประชาชนให้ออกมา
ใช้สิทธิเลือกตั้งให้มาก ซึ่งทำให้มีคนดูแลพื้นที่เข้ามาทาบตามติดต่อ แต่ในขั้นตอน
การตัดสินใจอยู่ที่คณะกรรมการบริหาร คนดูแลในพื้นที่ที่จะเป็นผู้เห็นหาบุคคลจะมี
อยู่ประมาณพื้นที่ละ 3 คน ทำหน้าที่เป็นระดับแกนของพื้นที่ โดยมีระดับรองในพื้นที่
ที่อยู่มาก ซึ่งจะเป็นการเลือกก่อนในระดับหนึ่ง แล้วจึงเสนอให้พรรคอีกครั้งหนึ่ง”

³³สัมภาษณ์ คุณมงคล กิมสูนจันทร์, วันที่ 6 ตุลาคม 2531.

เลขาธิการพรรคประชากรไทย คุณสมรศ ศิริจันทร์ ได้ให้ข้อคิดเห็น³⁴

“ตามความคิดเห็นส่วนตัวของผมนั้น ต้องมองตามหลักเกณฑ์โดยทั่ว ๆ ไป ตามข้อบังคับพรรค ซึ่งให้อำนาจแก่คณะกรรมการบริหารในการที่จะเลือกใครส่งใคร ซึ่งเห็นว่าควรจะมีคุณสมบัติ เช่น

1. มีความรู้
2. บุคลิกภาพส่วนตัว (ฐานะทางสังคม)
3. มีความเคารพในท้องที่ คະแนนเสี่ยง

ในประเด็นที่ว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัครรับเลือกตั้งมีส่วนสำคัญต่อการเลือกสรร เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งอย่างไรบ้างนั้น คุณสมรศ ศิริจันทร์ ได้ให้ข้อคิดเห็น³⁴

“ส่วนฐานะทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญที่จะพิจารณา เช่น ช่วยตัวเองได้หรือไม่ แต่บางครั้ง เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี แต่ประชาชนสนับสนุน ก็อาจได้รับการเลือกสรร รูปแบบตรงไปตรงมา ยังมีการพิจารณาและใช้จ่ายเงินอยู่ ซึ่งไม่ระบุว่าพรรคไทย เพราะฉะนั้นจึงยังมีการซื้อเสียงอยู่ พรรคส่วนใหญ่ยังไม่เลิกคิดถึงวิธีการที่ต้องการคะแนนเสี่ยงให้มาก โดยไม่พิจารณาถึงปัญหาคุณภาพยังมีอยู่มากที่ใช้เงิน โดยหวังคะแนนเสี่ยง สำหรับปัจจัยทั้ง 4 ตัว คือ ฐานะทางเศรษฐกิจ, ฐานะทางสังคม, ประสบการณ์ทางการเมือง, คุณธรรมทางการเมือง เห็นว่าอย่างไรก็ตาม ปัจจัยต่าง ๆ ต้องประกอบกันหลายอย่าง เช่น การเลือกตั้งซ่อมที่จังหวัดแพร่ที่ผ่านมาถึงแม้ว่าพรรครัฐบาลจะรู้ว่าเสื่อมความนิยมลงไปมาก แต่ก็ยังส่งคนลงสนาม ทั้งนี้ เพราะถือว่าสามารถแก้มือได้ ซึ่งการแก้มือของเขาก็คือ การใช้จ่ายเงินซึ่งก็มีการฟ้องร้องกันตามมา”

สำหรับในประเด็นเกี่ยวกับการเสนอข้อต่อรองแลกเปลี่ยนผลประโยชน์การสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทยนั้น

³⁴สัมภาษณ์ คุณสมรศ ศิริจันทร์, วันที่ 29 กันยายน 2531.

“เห็นว่ายังมีอยู่ในพรรคการเมืองไทยเป็นบางพรรค ซึ่งถ้าใครสามารถ
ดึงพรรคพวกของตนมาได้ ก็เอาตำแหน่งไป เช่น ในอีสานถ้าใครสามารถดึงพรรค
พวกเข้ามาเป็นผู้แทนได้ถึง 6 คน ก็เอาตำแหน่งไป 1 ตำแหน่ง เป็นสิ่งที่ปฏิบัติ
กันมาแล้ว ทำให้การที่จะได้ผู้ที่เป็นผู้ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกับพรรคน้อยมาก”

คุณปกิต พัฒนกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชากรไทย และกรรมการบริหาร
พรรคประชากรไทย กล่าวถึงวิธีการในการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทย
ว่า³⁵

“พรรคการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป จะเลือกคนที่มีความพร้อมสูง โดยไม่คำนึง
ถึงความคิดหรืออุดมการณ์ ซึ่งเข้ามาแล้วมีปัญหาขัดแย้ง ซึ่งเลือกผลประโยชน์ตอบ
สนอง เช่น ในปี 2526 พรรคชาติไทยได้เข้ามา 105 แต่พอมามี 29 เหลือ
63 ทั้งนี้ เพราะมีการแตก กิจสังคม ได้ 101 แต่พอมามี 29 เหลือ 51 เพราะ
มีการแตกไปรวมกับรวมไทย กิจประชาคม ปัจจุบัน ป.ช.ป ได้ 100 ปี 29 พอ
ได้ที่นั่งสูงก็มีการแตก ชี้ให้เห็นว่าไม่มีการมองในเรื่องอุดมการณ์ มองจำนวนที่นั่ง
เป็นหลักสำคัญ เพื่อเสนอข้อต่อรองในการจัดตั้งรัฐบาล”

นอกจากนั้น ในปัจจุบันคนเลือกพรรคมากกว่าพรรคเลือกคน คือ พวกที่มีฐานะทาง
เศรษฐกิจ เช่น พวกกลุ่มพ่อค้า นักธุรกิจ ที่เข้ามาเล่นการเมือง เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ตนเอง
พรรคไม่มีเงิน ก็ต้องหาคนที่ฐานะเข้ามา

ในประเด็นของการเสนอข้อต่อรองแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในการสรรหาผู้สมัครรับเลือก
ตั้งของพรรคการเมืองนั้น คุณปกิต พัฒนกุลได้ให้ข้อคิดเห็นว่า

“ผมคิดว่าจะมีแต่น้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นการต่อรองกันเป็น
เรื่องเฉพาะหน้าว่าจะเลือกตั้งจะช่วยเท่าไร จะให้เท่าไร เช่น หลังยุบสภา
ถ้าจะลงก็เป็นการต่อรองกันเฉพาะหน้า ผู้ที่จะลงสมัครมักจะมีการเล็งว่า พรรคนั้น

³⁵สัมภาษณ์ คุณปกิต พัฒนกุล, วันที่ 6 ตุลาคม 2531.

จะได้เป็นรัฐบาลไทย? จะโตไทย? ถ้าหากสามารถพิจารณาได้ก็จะมีการตอบสนอง ทาผลประโยชน์ ซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่จะเติบโตทางการเมือง”

คุณเปกิต พัฒนกุล ได้เสนอแนวความคิดส่วนตัวต่อวิธีการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทยว่า

“ผมว่าพรรคควรจะระดมคนที่มีความคิดอ่านให้มากเข้ามาเป็นสมาชิก และมีการถ่ายทอดความคิดไปสู่มวลชน ซึ่งถ้าประชาชนมีความคิดแล้วก็จะมีความผูกพันกับพรรค เช่น จังหวัดหนึ่งมีสมาชิกหมื่นคน ให้สมาชิกทั้งหมื่นคนเลือกตั้งบุคคลกันเข้ามาแบบสาขาพรรค การสรรหาควรจะมาจากทุกคน เพื่อให้รู้และทราบแนวความคิดอ่าน เพราะฉะนั้นสมาชิกจะต้องเลือกคนที่เข้ามาแล้วไม่สร้างปัญหา ซึ่งผลที่จะตามมาก็คือ จะทำให้พรรคมีการพัฒนา ไม่มีการแตกแยก เพราะมีอุดมการณ์จะทำให้พรรคมีความเข้มแข็งและปึกแผ่น”

คุณเย็นจิตต์ รัตพัฒน ฅ อยุธยา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชากรไทย และกรรมการบริหารพรรคประชากรไทย (ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองหัวหน้าพรรคประชากรไทย) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมืองไทยว่า

“วิธีการที่จะทำอย่างไรให้ได้ผู้สมัครที่ดีนั้น เป็นความสามารถของแต่ละพรรค บางพรรค หัวหน้าพรรคต้องเป็นคนที่มีความกว้างขวาง รู้จักคนมากมาย บางพรรคอาจอาศัยลูกพรรคที่มีความ Popular ทางสังคม

การเลือกคน แน่แน่นอนว่าพรรคต้องใช้เงิน ถ้าพรรคได้คนที่มีความมาเสริมมาก ๆ ก็จะช่วยให้พรรคยืนได้โดยไม่ต้องแสวงหาผลประโยชน์อย่างอื่นมาเสริม

สำหรับวิธีการของเรา จะมีคณะกรรมการสรรหาผู้สมัครมีหน้าที่สรรหา

^{๓๒}สัมภาษณ์ คุณเย็นจิตต์ รัตพัฒน ฅ อยุธยา, วันที่ 21 กันยายน 2531.

ผู้สมัครมา เช่น ทนายทนาย ก. หลังจากนั้นจะเอาประวัติของนาย ก. ทุก ๆ อย่าง สถานภาพส่วนตัว ฐานะทางการเงิน แล้วก็เอาประวัติมาเข้าคณะกรรมการสรรหาส่งรายชื่อทั้งหมดให้คณะกรรมการบริหาร

แต่ทั้งนี้คณะกรรมการสรรหาเฉพาะเขาไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ สมมุติ นาย ก. มีความพร้อมทุกอย่างสูง แต่ขาดปัจจัย กับ นาย ข. ปัจจัยสูง แต่ขาดความพร้อมในด้านอื่น ๆ ก็คงไม่เอาเอง แต่อาจเออนาย ข. ไปลงในเขตอื่นซึ่งยังขาดแคลนคนลงแทน"

"โดยหลักการของการเลือกสรรอุดมการณ์ต้องมาก่อน เพราะถ้าไม่มีอุดมการณ์แล้วสถาบันก็จะเสื่อมได้ง่าย ส่วนปัจจัยอื่นจะต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป จะยึดถือเป็นหลักแน่นอนตายตัวไม่ได้ วิธีการที่จะทราบได้ว่าบุคคลนั้นมีอุดมการณ์ร่วมกับเราเป็นเรื่องไม่ยาก เพราะคนที่จะชวนเข้ามามักจะรู้จักคุ้นเคยกัน ใช้เวลาในการรู้จักคุ้นเคย ส่วนบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในวงการแล้ว ติดต่อกเข้ามา ก็จะต้องมีการศึกษาก่อน"

คุณเย็นจิตต์ รพีพัฒน์ ณ กุญชรยา ยัง ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมอีกว่า

"สำหรับวิธีการได้มาซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง ระหว่างการที่พรรคฯ เข้าไปหาบุคคลกับการที่บุคคลเข้ามาหาพรรคนั้น มีข้อได้เปรียบเสียเปรียบกับคนที่ไม่รู้จัก แล้วมาเขียนใบสมัครเข้ามาเอง ถึงแม้ว่าอาจจะเป็นผู้ที่ความคิดเห็นหรืออุดมการณ์สอดคล้องกับพรรคอย่างแท้จริงก็ตาม ก็คงต้องใช้เวลาศึกษาหาข้อมูลเป็นเวลานานกว่าจะผ่านขั้นตอนได้"

ส่วนวิธีการทนายทนายเสนอชื่อต่อรองแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น เห็นว่า

"มีอยู่ในระยะปี 26 แต่ยังไม่เด่นชัด ในปี 29 เด่นชัดมากที่มีการต่อรองกันในลักษณะนี้ผู้สมัครคนหนึ่งอาจจะเสนอว่า ในพื้นที่ของเขาสามารถรับผิดชอบ

ว่า คนลงสมัครได้เป็นผู้แทนจำนวนเท่านั้นเท่านั้น แล้วขอตำแหน่งนั้น ๆ ปัจจุบัน ก็ยังมีอยู่”

นอกจากนั้น คุณเย็นจิตต์ รัตพันธ์ ณ อยุธยา ยังได้แสดงแนวความคิดเห็นส่วนตัวเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งว่า

“อยากให้พรรคเน้นที่คนที่มีความจริงใจยึดมั่นในอุดมคติว่า เข้ามาสู่การเมืองเพื่ออะไร ไม่ได้มุ่งตำแหน่ง ผู้ที่จะมาเป็นผู้แทนควรแสดงจุดยืนให้แน่ชัด ยึดความจริงใจต่อประชาชนต่อหน้าที่ความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งวิธีการที่จะวัดนั้น ยังไม่สามารถวัดได้อย่างแน่นอน ซึ่งในปัจจุบันนี้ เราอาจสรุปได้ว่า แต่ละพรรคโดยทั่ว ๆ ไป ไม่สรรหาคนที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง แต่สรรหาคนที่ทำให้ได้ที่นั่งมาก ๆ”

จากทัศนะของ คุณเย็นจิตต์ รัตพันธ์ ณ อยุธยา ดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับ ทัศนะของคุณสมรรค ศิริจันทร์ และคุณเปกิต วัฒนกุล ในประเด็นที่ว่า โดยเนื้อหาของพรรคการเมืองไทยแล้ว ขาดการคำนึงถึงอุดมการณ์ทางการเมือง อย่างแท้จริง โดยมุ่งหวังแต่ต้องการคนที่ช่วยทำให้พรรคมีที่นั่ง เพิ่มมากขึ้นในสภา และในขณะเดียวกันยังสะท้อนภาพให้เห็นด้วยอีกว่า ในสภาพความเป็นจริงแล้ว ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องพิจารณาในการเลือกสรร เพราะสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งที่สามารถช่วยตัวเองทางการเงินได้นั้น ย่อมแบ่งเบาความช่วยเหลือจากทางพรรคลงได้ ซึ่งในประเด็นนี้คุณเย็นจิตต์ ยังได้ย้ำให้เห็นอีกว่า เป็นการแน่นอนที่พรรคต้องใช้เงิน ถ้าพรรคได้คนที่ฐานะดี ๆ มาเสริมมาก ๆ ก็จะช่วยพรรคให้ยืนได้โดยไม่ต้องแสวงหาผลประโยชน์อื่นใดมาเสริม

ประเด็นที่หึงสังเกตประเด็นหนึ่ง เกี่ยวกับการศึกษาถึงพรรคประชากรไทย ซึ่งอาจนำมาเป็นตัวอย่างแก่พรรคการเมืองอื่น ๆ ได้ก็คือ พรรคประชากรไทยเป็นพรรคการเมืองที่เพิ่งเกิดขึ้นมาใหม่ไม่นาน แต่สามารถเติบโตใหญ่ได้รวดเร็ว โดยเฉพาะเป็นพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งในกรุงเทพมหานครมากกว่า พรรคอื่น ๆ นั้น สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ได้ดังนี้คือ

1. ความศรัทธาในหัวหน้าพรรค เหตุผลประการสำคัญคือ เลื่อมใสในตัวหัวหน้าพรรค โดยเฉพาะความสามารถพิเศษในการปราศรัยหาเสียงซึ่งจะตรงมวลชนให้เข้ามาร่วมฟังการหาเสียงได้มากกว่าหัวหน้าพรรคอื่น ๆ เมื่อมีการหาเสียงปราศรัยแข่งขันกัน นอกจากนั้นเหตุผลอื่น ๆ ที่ผู้เลื่อมใสในตัวหัวหน้าพรรคเพราะเป็นคนจริงจังความคิด สติปัญญา มีความก้าวหน้าไม่หยุดนิ่ง กล้าหาญ ไม่ท้อถอยเกรงและประจบสอสมวลชน³⁷

2. การแก้ปัญหาตรงจุดกับความต้องการ ปัญหาต่างกันต่าง ๆ ไม่ว่าจะในด้านสาธารณูปโภค, ด้านสุขภาพ อนามัย, ด้านบริการชุมชน แม้กระทั่งการเอาใจใส่เรื่องปากเรื่องท้องของประชาชน ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าส่วนใหญ่ แต่ตรงความต้องการของประชาชน การจัดทำข้าวพระราชกรไทย ตั้งแต่ปี 2524 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนที่ถือ้าวไปบริโภคราคาถูกลง โดยไม่ผ่านคนกลางหลายช่วง โครงการช่วยชาวเมืองอยู่ได้ ชาวไร่ชาวนาอยู่ดี

การแก้ปัญหาของพรรคประชากรไทยที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิต โครงการอาสา ร่วมพัฒนาชุมชน โดยได้เริ่มต้น 6 ชุมชน ปัจจุบันได้เข้าไปพัฒนาถึง 324 ชุมชน การเข้าไปพัฒนาชุมชนนั้น ได้กระทำทุกด้านการปรับปรุงสิ่งแวดล้อม, การโภชนาการและสุขภาพ การสาธารณสุข การจัดสร้างศาลาประชารไทยซึ่งสร้างไปแล้ว 21 เขต จำนวน 400 แห่ง³⁸ และโครงการรณรงค์ลดมลภาวะ ซึ่งได้จัดทำมาตั้งแต่ 12 กันยายน 2526 ซึ่งได้จัดทำร่วมกับกระทรวงคมนาคม กองกำลังรักษาพระนคร กรมตำรวจ สถานีตำรวจนครบาล 57 สถานี กองบังคับการตำรวจจราจรกลาง กรมการขนส่งทางบก กรมเจ้าท่า

เมื่อได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงลักษณะการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งของพรรค ประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม พรรคชาติไทย และพรรคประชากรไทยมาเวลานั้น อาจกล่าวโดยสรุปในส่วนแรกได้ว่า คุณสมบัติของผู้รับสมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองส่วนใหญ่มีความต้องการตรงกันก็คือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เคยมีประสบการณ์

³⁷ ประชากรไทยสัมพันธ์ 1 (พฤศจิกายน 2527): 12.

³⁸ "โครงการอาสาพัฒนาชุมชน ทบวงมหาวิทยาลัย ตามข้อเสนอของ ส.ส. กทม. พรรคประชากรไทย," คุณภาพชีวิต 324 ชุมชนเมือง (1 พฤษภาคม 2529) : 9 - 18.

ทางการเมืองมาก่อน โดยที่การเสนอต่อรองแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในการสรรหา ผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้นส่วนใหญ่ จะเป็น ในลักษณะของบุคคลผู้ที่เคยได้รับตำแหน่งทางการเมืองในระดับสูง ๆ มาก่อน และมีโอกาสจะได้รับชัยชนะเป็นอย่างมาก ทั้งนี้โดยที่พรรคชาติไทยและพรรคกิจสังคม มีหลักการเลือกสรรที่ตรงกัน คือ คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นอันดับแรก เพราะระบบการเลือกตั้งมีความสัมพันธ์ต่อการใช้จ่ายเงินเป็นอย่างมาก (ประเด็นนี้จะวิเคราะห์เพื่อยืนยันในส่วนต่อไป) ส่วนพรรคประชาธิปัตย์จะเน้นถึงอุดมการณ์ของผู้สมัครอันเป็นผลมาจากการเลือกสรรในวิธีการของสาขาพรรค และสำหรับพรรคประชากรไทยจะคัดเลือกคนที่มีความสามารถ โดยเฉพาะการพัฒนาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในแต่ละพรรคจะให้ความสำคัญในบางกรณีที่แตกต่างกัน แต่ทุกพรรคยังคงคำนึง และให้ความสำคัญแก่ฐานะทางเศรษฐกิจแก่ผู้สมัครเป็นอย่างมาก โดยให้ความสำคัญเป็นอย่างน้อยต่ออุดมการณ์ทางการเมือง

ความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งกับการเลือกตั้ง

การศึกษาวิเคราะห์ในส่วนนี้ จะเป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งกับการเลือกตั้ง เพื่อยืนยันและแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยอันจำเป็นต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มุ่งหวังชัยชนะในการเลือกตั้ง โดยจะเป็นการศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นของ ผลกระทบของเงื่อนไขทางกฎหมายในการเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. 2529 กับการเลือกสรรบุคคลเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง และบทบาทของการใช้จ่ายเงินในการเลือกตั้งต่อการเลือกสรรบุคคลเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยจากวันที่ 24 มิถุนายน 2475 จนถึง 27 กรกฎาคม 2529 ประเทศไทยได้มีการเลือกตั้งทั่วไป (General Election) ทั้งหมดจำนวน 14 ครั้ง จำนวนผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งตั้งแต่ครั้งที่ 1 นั้น มีผู้ไปเลือกตั้งเพียงร้อยละ 41.45 แต่ในการเลือกตั้งครั้งที่ 14

27 กรกฎาคม 2529 มีผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 61.43³⁹ ซึ่งนับว่าเป็นผลดีกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่มีผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพิ่มขึ้นกว่าเดิมถึงร้อยละ 20

การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญในการให้ได้มาซึ่งตัวแทนของประชาชน ไปทำหน้าที่ผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ดังนั้น เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นกลไกในการควบคุมรัฐบาล และให้ได้มาซึ่งผู้แทนของปวงชนที่สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนอย่างถูกต้อง รวมทั้งเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นกลไกในการสรรหาผู้นำทางการเมืองและดำรงไว้ซึ่งระบอบการเมือง

---

³⁹ การเลือกตั้งครั้งที่ 1 วันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 มีผู้ใช้สิทธิร้อยละ 41.45 การเลือกตั้งครั้งที่ 2 วันที่ 7 พฤศจิกายน 2480 มีผู้ใช้สิทธิร้อยละ 40.22 การเลือกตั้งครั้งที่ 3 12 พฤศจิกายน 2481 มีผู้ใช้สิทธิ 35.03 การเลือกตั้งครั้งที่ 4 วันที่ 6 มกราคม 2489 มีผู้ใช้สิทธิร้อยละ 32.52 การเลือกตั้งครั้งที่ 5 วันที่ 29 มกราคม 2491 มีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 26.54 การเลือกตั้งครั้งที่ 6 วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2495 มีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 38.76 การเลือกตั้งครั้งที่ 7 วันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 มีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 57.50 การเลือกตั้งครั้งที่ 8 วันที่ 15 ธันวาคม 2500 มีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 40.10 การเลือกตั้งครั้งที่ 9 วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 มีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 49.16 การเลือกตั้งครั้งที่ 10 วันที่ 26 มกราคม 2518 มีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 47.17 การเลือกตั้งครั้งที่ 11 วันที่ 4 เมษายน 2519 มีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 43.99 การเลือกตั้งครั้งที่ 12 วันที่ 22 เมษายน 2519 มีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 43.90 การเลือกตั้งครั้งที่ 13 วันที่ 18 เมษายน 2526 มีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 50.75 การเลือกตั้งครั้งที่ 14 วันที่ 27 กรกฎาคม 2529 มีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ 61.43 ที่มาของการเลือกตั้ง กรมการปกครอง ตูรายละเอียดจากกรมพล ทองธรรมชาติ (คณะ) การเลือกตั้ง พรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาล (กรุงเทพมหานคร : ฝ่ายวิจัย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2531), หน้า 40.

กระบวนการสับเปลี่ยนอำนาจการปกครองโดยการเลือกตั้งนี้ ยังเป็นกลไกสำคัญที่จะคอยเตือนสำนึกของผู้แทนราษฎร หรือเจ้าหน้าที่อื่นที่ได้รับตำแหน่งหน้าที่โดยการเลือกตั้ง ให้ตระหนักอยู่ตลอดเวลาถึงว่า ตนมีความรับผิดชอบต่อประชาชน และมีประชาชนคอยจับตาดูการกระทำของเขาอยู่เสมอ ดังนั้น จะต้องทำหน้าที่อย่างดีที่สุด และด้วยความรับผิดชอบ เพราะประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินอนาคตทางการเมืองของตนด้วยการเลือก หรือไม่เลือกตนกลับมาทำหน้าที่ผู้แทนของปวงชนอีก

นอกจากนั้น กระบวนการเลือกตั้งยังเป็นกลไกสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การไปใช้สิทธิเลือกตั้งทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมของประเทศ มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในความสามารถของตนเองและเพื่อนมนุษย์ว่า สามารถตัดสินใจเลือกรัฐบาล เลือกรูปแบบการปกครอง วิธิตำเนินการปกครองระบบเศรษฐกิจ เพื่อประโยชน์ของตนเองได้ การเลือกตั้งจะนำไปสู่ความพยายามของประชาชนที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำของรัฐบาล ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ จะช่วยให้มีบูรณาการภายในระบบการเมืองของชาติ และระดมประชาชนเข้าร่วมในระบบการเมืองระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น

การแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยและการยอมรับ หรือไม่ยอมรับความชอบธรรมในสิทธิและอำนาจของผู้ปกครอง ประชาชนอาจแสดงออกได้หลายวิธี ในระบบการเมืองการปกครองปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นระบบเสรีประชาธิปไตย หรือระบบประชาธิปไตยของปวงชนในประเทศสังคมนิยม ทางหนึ่งที่ประชาชนแสดงออกก็โดยการเลือกตั้ง ด้วยเหตุนี้ ผู้ปกครองในทุกๆ ระบบการเมืองจึงจัดให้มีการเลือกตั้ง เพื่อแสวงหาความชอบธรรมในอำนาจปกครองให้แก่ตน

โดยสรุป การเลือกตั้งมีความสำคัญดังต่อไปนี้

1. เป็นการเลือกผู้ปกครองหรือรัฐบาลที่จะมาทำการปกครอง
2. เป็น "ห้ามล้อ" ทางการเมือง
3. เป็นกลไกเชื่อมโยงความต้องการของประชาชนเข้ากับนโยบายสาธารณะ
4. สร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้แก่ผู้ปกครอง
5. ลดความตึงเครียดและความขัดแย้งทางการเมืองและสังคม

6. ทำให้เกิดบูรณาการทางการเมือง
7. ทำให้เกิดการระดมมวลชนเข้าสู่กระบวนการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย และทำให้ประชาชนเห็นความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดี

ปัจจุบันนี้ การเลือกตั้งเป็นฐานความชอบธรรมในการปกครองที่สำคัญอย่างมากประการหนึ่ง และได้รับการยอมรับโดยทั่วไปพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองที่ชนะการเลือกตั้งและได้รับเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร จะได้รับความชอบธรรมให้ทำหน้าที่จัดตั้งรัฐบาลเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองในนามของประชาชน การใช้อำนาจปกครองดังกล่าว ผู้นำทางการเมืองมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ และกำหนดนโยบายที่ตนเห็นว่าเหมาะสมสำหรับการปกครอง "ความเหมาะสม" ที่ผู้นำทางการเมืองพิจารณา นั้น จะต้องเป็นตามเงื่อนไข กติกา และกฎเกณฑ์ของระบบการเมือง และวิธีการเลือกตั้งที่ยึดถือและยอมรับกัน

การเลือกสรรผู้นำทางการเมืองยังมีนัยสำคัญอีกประการหนึ่ง กล่าวคือ การคัดเลือกหรือเลือกตั้งผู้ปกครองที่ไปตามกติกานั้น เท่ากับเป็นการระดมฉันทามติจากประชาชนให้สนับสนุนระบบการเมือง และคณะผู้ปกครองขณะนั้น การยอมรับอำนาจของผู้ปกครองและการยอมรับกติกากฎเกณฑ์ของระบบการเมือง เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะทำให้ระบบการเมืองนั้น ๆ สามารถดำเนินไปอย่างราบรื่น และสามารถดำรงอยู่ได้นาน

กล่าวโดยสรุปการเลือกตั้ง คือ พฤติกรรมทางการเมืองของมหาชนที่เป็นปกติวิสัยที่สุด และเห็นได้เด่นชัดที่สุดอย่างหนึ่ง ความสำคัญของการเลือกตั้งนั้น เป็นสิ่งที่ระบอบการปกครองที่เรียกตัวเองว่า "ประชาธิปไตย" ทุกรูปแบบยอมรับเหมือนกันหมด ไม่ว่าโดยเนื้อแท้แล้วระบอบการปกครองดังกล่าวจะมีความแตกต่างกันอย่างมากมายสักเพียงไร ผู้ปกครองประเทศสมัยใหม่ต่างก็พยายามจะเชื่อมโยงอำนาจทางการเมืองของตนเข้ากับกระบวนการเลือกตั้งเสมอ

การเลือกตั้งเมื่อ 18 เมษายน 2526 ซึ่งเป็นการเลือกตั้งที่มีลักษณะน่าสนใจหลายประการ ประการแรก เป็นการเลือกตั้งที่มีข้อขัดแย้งทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง คือ ประเด็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การรณรงค์หาเสียงและการตัดสินใจลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัคร หรือพรรคหนึ่งพรรคใดก็ดี อาจมีเรื่องอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า คะแนนเสียงของผู้สมัครที่ลงให้

กับพรรคกิจสังคม และพรรคประชาธิปัตย์ในแทบทุกเขตในกรุงเทพฯ รวมกันแล้วมากกว่าพรรค
 ประชากรไทยกล่าวคือ พรรคประชากรไทยส่งผู้สมัคร 36 คน ได้คะแนนเสียงรวมกันทั้งสิ้น
 967,765 คะแนนเสียง ส่วนพรรคประชาธิปัตย์ส่งผู้สมัคร 33 คน ได้คะแนนเสียงรวมกัน
 658,623 คะแนนเสียง และพรรคกิจสังคมส่งผู้สมัคร 29 คน ได้คะแนนเสียงรวมกันทั้งสิ้น
 528,122 คะแนนเสียง จึงเป็นไปได้ที่ประเด็นการคัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ทำให้คนในกรุงเทพฯ
 มาลงคะแนนเสียงให้กับพรรคทั้งสองนี้มากจน ถึงขนาดมีการตั้งข้อสงสัยกันว่าถ้าทั้งสองพรรคนี้แบ่ง
 เขตกันลงไม่ไปแข่งกันเองแล้วจะสามารถเอาชนะพรรคประชากรไทยได้แทบจะทุกเขตในกรุงเทพฯ
 การขัดแย้งในเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ได้ปลุกให้ผู้ที่มิสัทธิ์เลือกตั้งในกรุงเทพฯ มีความตื่นตัว
 ทางการเมือง และไปลงคะแนนเสียงมากจน

ส่วนการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 การเลือกตั้งครั้งนี้แล้วเป็นผลมาจาก
 การที่นายกรัฐมนตรีนพเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประกาศยุบสภาเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.
 2529⁴⁰ เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรมิได้รับรองพระราชกำหนดฉบับหนึ่งในบรรดา 9 ฉบับที่
 รัฐบาลได้ประกาศใช้ในช่วงปิดสมัยประชุมรัฐสภา อันเป็นพระราชกำหนดเกี่ยวกับการเงิน คือ
 การเพิ่มภาษีรถยนต์ที่ใช้น้ำมัน⁴¹ แต่เหตุผลที่แท้จริงนั้นเห็นได้ชัดว่า เป็นเพราะ ส.ส.ที่
 สนับสนุนรัฐบาลส่วนหนึ่งหันไปร่วมมือกับฝ่ายค้าน โดยหวังว่าการแพ้เสียงในสภาจะเป็นการบีบให้
 นพเอกเปรม ต้องลาออกจากการเป็นนายกรัฐมนตรี อย่างไรก็ตาม นพเอกเปรมกลับเลือกเอาวิธี
 การยุบสภาแทน ผลกระทบในทางการเมืองเนื่องจากการยุบสภานี้ จึงไปเกิดแก่พรรคการเมือง
 ฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล ที่ปรากฏว่าได้มีการแปรพักตร์กันขึ้นแทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพรรคกิจสังคม
 กล่าวคือ สมาชิกของพรรคกิจสังคมส่วนหนึ่ง แยกตัว (เพราะถูกขับ) ออกมาตั้งเป็นพรรค

⁴⁰ ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, ระบบงานรัฐสภา
 (กรุงเทพมหานคร : กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, 2530), หน้า 543-544.

⁴¹ การยุบสภาครั้งนี้เนื่องมาจาก สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่อนุมัติพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติม
 พระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522, พ.ศ. 2529 ซึ่งรัฐบาลได้ประกาศใช้พระราช
 กำหนดเมื่อวันที่ 31 มกราคม 2529 ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่มที่ 103 ตอนที่ 15
 หน้า 31.

สหประชาชาติไทย พรรคกิจประชาคม และพรรครวมไทย แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีสมาชิกบางส่วน
 ของพรรคชาติไทย ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านที่แยกตนออกมาร่วมกับพรรคสหประชาชาติไทย พรรครวม
 ไทย และพรรคเสรีนิยม ด้วยเช่นกัน ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การเกิดของพรรค
 การเมืองไทยยังคงเป็นเรื่องของการรวมตัวกัน เพื่อวัตถุประสงค์ในการเอาชนะการเลือกตั้งเป็น
 หลัก โดยเฉพาะการโยกย้ายพรรคที่เกิดขึ้นในช่วงนี้สะท้อนว่า ประเด็นทางการเมืองที่ว่าด้วย
 ความถูกต้องของพระราชกำหนดฉบับที่เป็นปัญหานั้นมีความสำคัญน้อยมาก หรืออาจกล่าวได้ว่าไม่มี
 ความสำคัญ (นอกจากกรณีของบางพรรคที่สามารถนำเอาประเด็นดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการ
 หาเสียงได้) เท่ากับการคาดหวังที่จะได้รับความสนับสนุนด้านการเงินจากพรรคการเมืองในการ
 เลือกตั้ง และความก้าวหน้าในการเลื่อนฐานะทางการเมือง หลังจากการเลือกตั้งเสร็จสิ้นไปแล้ว
 เพราะฉะนั้น เมื่อมีคำสั่งปลดนายทหารใหญ่ผู้หนึ่ง ซึ่งมีข่าวว่าอยู่เบื้องหลังการลงมติไม่ไว้วางใจ
 พระราชกำหนด และเป็นผู้สนับสนุนทางการเงินแก่พรรคการเมืองที่เกิดขึ้นใหม่บางพรรคจากตำแหน่ง
 ที่คุมกำลัง ให้ดำรงตำแหน่งที่ไม่มีอำนาจใด ๆ อย่างแท้จริงเพียงตำแหน่งเดียวออกมาเมื่อวันที่
 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2529 นั้น จึงได้ส่งผลกระทบอย่างสำคัญต่อหลังการรวมตัวกันทาง
 การเมืองของบุคคลที่ประกอบกันเป็นพรรคการเมืองที่เกิดขึ้นใหม่เหล่านี้ ดังจะเห็นได้ว่า พรรคสห
 ประชาชาติไทย ซึ่งในตอนแรกมีที่ท่าว่าจะเป็นพรรคใหญ่มาพรรคหนึ่งต่อไปนั้น มีอาการรวนเรและ
 แตกแยกกันในทันที กล่าวคือ กลุ่มของนายทวิช กลิ่นประทุม กลับไปอยู่พรรคชาติไทยอย่างเก่า
 ส่วนกลุ่มของ พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร แยกไปอยู่พรรคเสรีนิยม เหลืออยู่แต่เฉพาะกลุ่มของนาย
 บุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ซึ่งเป็นพวกกบฏจากพรรคกิจสังคม และกลุ่มของ พ.อ.พล เริงประเสริฐวิทย์
 จากพรรคสยามประชาชาติไทยเท่านั้น

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าโดยส่วนรวมแล้วระบบพรรคการเมืองของเราจะยังอ่อนแออยู่ดัง
 จะเห็นได้จากการที่จำนวนพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งไม่ได้ลดน้อยลง และจริง ๆ แล้วพรรค
 การเมืองใหญ่ ๆ ที่เคยมีเสียงข้างมากในสภา กลับมีที่นั่งลดน้อยลงไปด้วย (พรรคกิจสังคมและ
 พรรคชาติไทย) ในขณะที่พรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นใหม่ เพื่อการเลือกตั้งครั้งนี้ เช่น พรรคสห
 ประชาชาติไทย กลับได้ที่นั่งในสภาในจำนวนที่ไม่ค่อยนัก แต่เฉพาะกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวโยง
 กับการเลือกตั้งแล้วคงจะกล่าวได้ว่า นักการเมืองเหล่านี้ มีความชัดเจนอย่างสมบูรณ์กระนั้นก็ตาม
 การที่กฎเกณฑ์ซึ่งควบคุมกระบวนการเลือกตั้งบางอย่างได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก็ให้มีผลกระทบที่
 ค่อนข้างสำคัญต่อการเลือกตั้งครั้งนี้อยู่เหมือนกัน เงื่อนไขต่าง ๆ ทางกฎหมายที่ใช้บังคับสำหรับ

การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นครั้งแรก จึงเป็นสิ่งที่เราจะหลีกเลี่ยงไม่เอ่ยถึงเสียเลยไม่ได้

ผลกระทบของเงื่อนไขทางกฎหมายในการเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. 2529กับการเลือกสรรบุคคลเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 นี้เป็นการเลือกตั้งครั้งที่สาม ภายใต้ข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน แต่อันที่จริงแล้ว ข้อบังคับตามกฎหมายที่ใช้กับการเลือกตั้งครั้งนี้ มีแตกต่างจากการเลือกตั้งครั้งที่แล้ว ๆ มากอยู่มาก เพราะในการเลือกตั้งครั้งแรก (พ.ศ. 2522) และครั้งที่สอง (พ.ศ. 2526) นั้น ยังเป็นการแบ่งเขตการเลือกตั้ง (มาตรา 90 วรรค 2) มาใช้ และยังไม่ได้มีการบังคับว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง (มาตรา 94 ข้อ 3) และพรรคดังกล่าวจะต้องเป็นพรรคที่ส่งสมาชิกเข้าสมัครเลือกตั้งทั้งหมด รวมกัน ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีในการเลือกตั้งครั้งนั้น ๆ และจะต้องส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นคณะให้ครบจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตนั้น (มาตรา 95)

จริงอยู่ที่สุดแล้ว กฎเกณฑ์การกำหนดเขตเลือกตั้งของการเลือกตั้งครั้งนี้ ก็ยังคงเป็นไปตามแบบเดิมที่เคยใช้มาในการเลือกตั้งสองครั้งแรก เนื่องจากได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 91 เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2528 ทำให้รูปแบบของการเลือกตั้งแบบรวมเขตที่กำหนดไว้เดิมว่าจะมีผลบังคับในครั้งนั้น ต้องเปลี่ยนมาเป็นแบบแบ่งเขตเรียงเบอร์ แต่การที่บทบัญญัติมาตรา 94 ข้อ 3 และมาตรา 95 แห่งรัฐธรรมนูญไทย ฉบับ พ.ศ. 2521 เริ่มมีผลใช้บังคับในการเลือกตั้งครั้งนี้ ก็ยังคงก่อให้เกิดผลกระทบที่ผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีได้นั้น ไม่เพียงแต่จะไม่สามารถป้องกันไม่ให้มีพรรคการเมืองเกิดขึ้นมากจนเกินไปเท่านั้น หากแต่ยังได้ส่งผลกระทบต่อผู้ร่างรัฐธรรมนูญไม่ได้คาดคิดไว้ค่อนข้างมากด้วย เพราะเมื่อข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญบังคับว่าพรรคการเมืองจะต้องส่งผู้สมัครรวมกันทั้งสิ้น ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ หรือครึ่งหนึ่งของ 347 คือ 174 คน และต้องส่งให้ครบตามจำนวนสภาผู้แทนราษฎรในเขต พรรคการเมืองทั้งหลายก็ต้องชวนชวนหาคนมาลงสมัครรับเลือกตั้งให้ครบตามจำนวนในเขต และให้รวมกันทั้งหมดแล้วได้ 174 คน หรือมากกว่า 174 คนให้จงได้ ไม่ว่าจะโดยวิธีใดทั้ง ๆ ที่ตามความเป็นจริงแล้วพรรคการเมืองนั้น ๆ อาจจะมีตัวผู้สมัครที่มีความหวังที่ใกล้เคียงกับความ

เป็นจริงว่าจะได้รับเลือกตั้งเพียงไม่กี่สิบคน และในจำนวนนี้ก็อาจจะกระจายกันอยู่ตามเขตเลือกตั้งต่าง ๆ เขตละหนึ่งหรือสองคนเป็นอย่างสูงเท่านั้นเอง นั่นคือ เงื่อนไขตามกฎหมายดังกล่าว ทำให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครลงแข่งขันรับเลือกตั้งในครั้งนี้ (ซึ่งมีทั้งหมดถึง 16 พรรค) มีภาระที่จะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ คือ (1) หาผู้สมัครลงแข่งขันในนามของพรรคให้ได้รวมกันทั่วประเทศ 174 คนเป็นอย่างน้อย แต่ส่วนใหญ่แล้วจะต้องส่งผู้สมัครให้เกินจำนวนนี้ไว้บ้าง (2) หาผู้สมัครลงแข่งขันในนามของพรรคให้ครบตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ ซึ่งในแต่ละจังหวัดส่วนใหญ่จะเป็นเขตละ 3 คน⁴²

จากผลของการเลือกตั้ง ซึ่งปรากฏว่า ในจำนวนพรรคการเมืองทั้งหมด 16 พรรคที่ส่งผู้สมัครเข้าแข่งขันได้ครบตามจำนวนข้อกำหนดนี้ มีอยู่ 7 พรรคที่มีส.ส. ของพรรค ซึ่งได้รับเลือกเข้ามาน้อยกว่า 10 คน และรวมกันทั้งหมด 7 พรรคแค่ 19 คน โดยในจำนวนนี้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาพรรคละ 1 คน ถึง 4 พรรค น่าจะสะท้อนว่าพรรคการเมืองเล็ก ๆ หรือพรรคการเมืองเกิดใหม่เหล่านี้เองที่ถูกบังคับโดยกฎหมายให้ต้องขยายตัวเร็วกว่าศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง คือต้องส่งผู้สมัครมากกว่าจำนวนที่ตนปรารถนาจะส่งสมัครจริง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับพรรคการเมืองเล็ก ๆ บางพรรค เช่น พรรคพลังใหม่นั้น ความต้องการที่จะรักษาชื่อของพรรคไว้ในความทรงจำของประชาชน ได้กลายเป็นภาระทางการเงินอันยิ่งใหญ่ เพราะลำพังค่าธรรมเนียมสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมกับค่าจ้างบุคคลลงสมัครในนามของพรรคของตนให้ครบจำนวนก็อาจเป็นเงินหลายล้านบาทได้ บางพรรคต้องรอจนถึงวันสุดท้ายของการปิดรับสมัครจึงจะส่งผู้สมัครได้ครบตามจำนวน เช่น พรรครักไทย เป็นต้น ส่วนทางพรรคที่ไม่สามารถจะทำได้ก็ต้อง “ยุบพรรค” โดยเข้าไปสมัครในนามของพรรคอื่นแทน เช่น พรรคสังคมประชาธิปไตย ต้องประกาศยุบพรรคตัวเองและเข้าไปร่วมกับพรรคแรงงานประชาธิปไตย นอกจากนี้ ข้อกำหนดตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว ยังทำให้ในการเลือกตั้งครั้งนี้ มีประเภทของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มเติมจากพวกที่ไม่ได้หวังเป็นสำคัญต่อการเลือกตั้งครั้งนี้อยู่มากเช่นกัน เพราะเงื่อนไขที่ว่า บุคคลจำเป็นต้อง

⁴² สมบัติ จันทรวงศ์, การเมืองเรื่องการเลือกตั้ง ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้ง

ทั่วไป พ.ศ. 2529 (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิเพื่อการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา 2530),

หน้า 6-8.

ต้องสังกัดพรรคการเมืองจึงจะมีสิทธิลงสมัครเป็น ส.ส. ได้นี้ ตามหลักการแล้วน่าจะทำให้พรรคการเมืองบางพรรค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเขตเลือกตั้งที่ชื่อเสียงของพรรคอาจจะมีผลในเรื่องคะแนนเสียงอยู่บ้าง สามารถมีน้ำหนักต่อรองกับผู้สมัครที่สนใจจะสมัครในนามของพรรคเพิ่มขึ้นบ้าง แต่ในกรณีที่ผู้ย้ายออกจากพรรคเดิมมาขอเข้าพรรค และผู้สมัครดังกล่าว เป็นผู้ที่มีโอกาสจะได้รับเลือกตั้งสูงอยู่แล้ว (ซึ่งอาจจะเป็นเพราะเป็นนักการเมืองเก่าเคยเป็นรัฐมนตรีมาก่อน มีผลงานมาก มีทุนมาก สามารถเข้ามาสนับสนุนพรรคในด้านการเงินได้เป็นอย่างดี และสามารถจะดึงผู้สมัครที่มีโอกาสสูงคนอื่น ๆ มาเสริมกำลังให้กับพรรคได้) ในกรณีเช่นนี้ พรรคการเมืองใด มีนโยบายที่ไม่แน่นอนในเรื่องการคัดเลือกผู้สมัครเข้าพรรคอยู่แล้ว คือ คำนึงถึงโอกาสที่ผู้สมัครคนดังกล่าวจะได้รับเลือกตั้ง มากกว่าที่จะคำนึงถึงความใกล้เคียงกันของอุดมการณ์ ก็อาจทำให้เกิดการขัดแย้งภายในกับสมาชิกของพรรคเดิม ซึ่งเตรียมสมัครในหน้าที่ดังกล่าวในนามของพรรคอยู่แล้วได้ เช่นกรณีที่ อดีตรัฐมนตรีบรม ดันเถียร แห่งจังหวัดพังงา ซึ่งออกจากพรรคกิจสังคมได้แสดงความประสงค์จะเข้าสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคประชาธิปัตย์ และก็ได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีจากเลขาธิการพรรคทั้ง ๆ ที่นายจรินทร์ ลักษณะวิศิษฐ์ สมาชิกและผู้สมัครคนเดิมของพรรคได้เตรียมการที่จะลงสมัครในนามของพรรคของตนมาตลอด ซึ่งแม้ว่าในกรณีนี้ในที่สุดแล้ว เหตุการณ์จะเป็นไปด้วยดี คือ พรรคประชาธิปัตย์ ตัดสินใจส่งผู้สมัครคนเดิมที่เป็นสมาชิกพรรคของตนมาตั้งแต่ต้น แต่เหตุการณ์นี้อาจจะก่อให้เกิดการสะท้อนถึงความไม่แน่นอนของนโยบายของพรรคการเมืองใหญ่ๆ ในการคัดเลือกบุคคลเข้าสมัครในนามของพรรคได้เป็นอย่างดี และย่อมจะมีผลสร้างความร้าวฉานในพรรคได้อย่างรุนแรง ถ้าหากว่าทางพรรคนั้นมีมติออกไปอีกทางหนึ่งอย่างที่มีข่าวออกมาในตอนต้น ๆ

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบอันเกิดจากการที่ผู้สมัครเข้าแข่งขันเป็น ส.ส. ไม่สามารถจะสมัครโดยอิสระได้ ทำให้ผู้สมัครจำนวนหนึ่งต้องหาทางหาพรรคที่จะ "ลง" ไปได้ ในกรณีที่ผู้สมัครดังกล่าวเป็นบุคคลที่มีบารมีเดิมอยู่มาก มีทุนพร้อมมาก ก็อาจเป็นเรื่องไม่ยากนักที่จะหาพรรคลงสมัครได้ในเขตที่ตนเองต้องการ หรือถ้าไม่เช่นนั้น บุคคลเช่นนี้ก็อาจจะจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาใหม่เสียเลยก็เป็นได้ เช่นในกรณีของนายบุญชู โรจนเสถียร แห่งพรรคกิจประชาคม นายปรีดา พัฒนถาบุตร แห่งพรรคเสรีนิยม เป็นต้น ในทางปฏิบัติแล้ว ข้อกำหนดของกฎหมายดังกล่าวจึงไม่มีผลกระทบโดยตรงหรืออย่างรุนแรงนักต่อนักการเมืองที่เจนเวที หรือมีบารมีพอที่จะตั้งพรรคการเมืองของตนเองได้ นอกจากนั้นแล้ว ข้อกำหนดประกอบกับการบังคับให้พรรคการเมืองต้องส่ง

สมาชิกของพรรคเข้ารับเลือกตั้งทั้งหมดไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (คือพวกข้าราชการที่ลาออกมาสมัครเพื่อเข้ารับเงินบำนาญ และพวกหวังรับเงินอุดหนุนจากพรรคการเมือง) ชั้นอีกประการหนึ่ง คือ ผู้สมัครที่รับจ้างลงสมัครให้ครบตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ให้ครบจำนวนในเขต หรือเพื่อให้ครบทั้ง 174 คน เช่นกรณีของพรรคปวงชนชาวไทย ซึ่งพลตรี ระวี วันเพ็ญ หัวหน้าพรรคยอมรับว่าการส่งผู้สมัครซึ่งเป็นหญิงล้วน 36 คน ลงสมัครในกรุงเทพมหานครก็เพื่อให้ครบตามเงื่อนไขของกฎหมายเท่านั้น

อย่างไรก็ดี ข้อกำหนดเรื่องคุณสมบัติของพรรคการเมืองดังกล่าวมีผลกระทบไม่เพียงต่อพรรคการเมืองเล็ก ๆ และพรรคการเมืองเกิดใหม่เท่านั้น หากแต่ยังมีผลกระทบต่อนักการเมืองหน้าใหม่ที่ตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. เป็นครั้งแรกอีกด้วย เพราะในขณะที่ ส.ส. เก่า หรือนักการเมืองหน้าเดิมจะ ไม่มีปัญหามากนักในการหาพรรคการเมืองที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งด้วย แต่นักการเมืองหน้าใหม่จะรู้สึกว่ามีข้อจำกัดอยู่มากในการเลือกพรรคที่จะขอลงสมัครด้วย เพราะต้องแน่ใจว่า พรรคการเมืองที่ตนสนใจจะลงสมัครในนามของพรรคนั้น ๆ จะต้องสามารถส่งคนลงสมัครได้ครบ 174 คน เพราะมิฉะนั้นแล้ว หากพรรคการเมืองดังกล่าวไม่สามารถส่งผู้สมัครได้ครบตามข้อกำหนด ตนก็ต้องสูญเสียโอกาสไปด้วย อันที่จริงแล้วสำหรับนักการเมืองหน้าใหม่ที่มีคุณสมบัติที่พรรคการเมืองต้องการคือ เป็นผู้ที่มีเกียรติคุณชื่อเสียงดี เป็นที่รู้จักของประชาชนในพื้นที่ และมีฐานะทางการเงินดีพอสมควรแล้ว ปัญหาอื่นอาจจะมีไม่มากนัก เพราะผู้สมัครเช่นว่าย่อมหาพรรคการเมืองที่ตนจะสังกัดได้โดยไม่ยากนัก เพราะตนเองก็อาจเป็นที่หมายปองของพรรคการเมืองใหญ่ ๆ อยู่แล้วด้วย เว้นเสียแต่ว่าผู้สมัครดังกล่าวประสงค์จะลงสมัครในนามของพรรคการเมืองเล็ก ๆ หรือพรรคการเมืองเกิดใหม่เท่านั้น แต่สำหรับผู้สมัครหน้าใหม่ที่ขาดคุณสมบัติที่พรรคการเมืองใหญ่ ๆ ต้องการแล้ว ก็อาจรู้สึกว่าเป็นปัญหาอย่างแท้จริงได้

จริงอยู่ข้อกำหนดเรื่องคุณสมบัติของผู้สมัคร ส.ส. และพรรคการเมือง อาจจะไม่มียุทธศาสตร์อย่างจริงจังต่อโอกาสของผู้สมัคร เพราะในที่สุดแล้วมีพรรคการเมืองถึง 16 พรรค ที่ลงสมัครแข่งขันในการเลือกตั้ง แต่ข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญที่บังคับให้พรรคการเมืองส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นคณะให้ครบจำนวน ส.ส. ในแต่ละเขตเลือกตั้ง (รัฐธรรมนูญ มาตรา 95) นั้น มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นอย่างมาก เพราะในขณะเดียวกันกับที่ทุกพรรคต้องส่งผู้สมัครเป็นทีม การกำหนดเขตเลือกตั้งแบบ "แบ่งเขต-เรียงเบอร์" ก็เปิดโอกาสให้ผู้เลือกตั้ง

สามารถเลือกผู้สมัครเป็นรายบุคคลได้ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 91) ซึ่งในทางปฏิบัติจากที่เคยผ่านมานี้ก็ คือ การเปิดโอกาสให้มีการหาเสียงได้ และการช่วยกันหาเสียงข้ามพรรคนั่นเอง ประสบการณ์ของความแตกแยก การแข่งขันกันเองของทีมผู้สมัคร ในบางเขตเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งที่แล้ว ๆ มา เป็นเรื่องที่เกรี้ยวกรามมากสำหรับการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา ๆ มา ความเป็นไปได้ของโอกาสเช่นว่านี้ จึงสามารถจะเป็นปัญหาสำหรับผู้สมัครทุกคน ด้วยเหตุนี้ ประเด็นเรื่องการจัดทีม และการเลือกเขตเลือกตั้งที่จะลงสมัครจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ที่ผู้สมัครซึ่งประสงค์จะแข่งขันเข้าเป็น ส.ส. อย่างจริงจังจะต้องพิจารณา ยิ่งกว่าการเลือกพรรคที่จะสมัครลงแข่งขันเสียด้วยซ้ำ

บทบาทของการใช้จ่ายเงินในการเลือกตั้งที่เมื่อเลือกสรรบุคคลเป็นผู้รับเลือกตั้งของพรรคการเมือง

เงินกับการหาเสียงเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ความจริงในการกำหนดค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งนั้น ในประเทศที่เป็นประชาธิปไตยหลายประเทศ ก็ได้ออกกฎหมายจำกัดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายของผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้เช่นกัน Gerald L. Curtis พบว่า ประเทศญี่ปุ่นก็มีกฎหมายเลือกตั้ง กำหนดจำนวนค่าใช้จ่ายของผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้ แต่ในทางปฏิบัตินี้ ผู้สมัครรับเลือกตั้งส่วนใหญ่ใช้เงินเกินกว่าที่กฎหมายอนุญาตไว้แทบทั้งสิ้น แต่ก็ไม่ได้ระบุว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้เงินค่าใช้จ่ายเกินไปเป็นจำนวนเงินเท่าใด แต่ที่สำคัญก็คือ เขาได้รับบุ๋มาของแหล่งเงินทุนที่สนับสนุน ในกรณีของพรรคเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democratic Party) ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลติดต่อกันมาเป็นเวลานานจนถึงปัจจุบันว่ามาจากแหล่งสนับสนุน 4 ทางด้วยกัน คือ (1) แหล่งสนับสนุนจากพรรคการเมืองนั่นเอง (2) แหล่งสนับสนุนจากกลุ่มที่อยู่ภายในพรรคการเมืองนั้น (3) แหล่งสนับสนุนจากกลุ่มนักธุรกิจ และ (4) แหล่งสนับสนุนจากตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งนั่นเอง

Curtis ได้ศึกษาการเลือกตั้งของญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1967 พบว่า พรรคเสรีประชาธิปไตย ได้ให้ความช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งในสังกัดพรรคการเมืองของตนถึงคนละ 3,000,000 เยน ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่มากกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ และผู้สมัครรับเลือกตั้งยังได้รับเงินสนับสนุนจากกลุ่ม (faction) ภายในพรรค ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของเงินทุนที่ใหญ่ที่สุดอีกประมาณคนละ 5,000,000 เยน โดยเฉลี่ยการบริจาคเงินจากผู้นำกลุ่ม (Faction leaders) ต่าง ๆ อีกมาก

ส่วนแหล่งสนับสนุนจากกลุ่มนักธุรกิจอื่น ๆ นั้น Curtis มิได้เสนอตัวเลขเอาไว้ แต่ประมาณไว้ว่ามีจำนวนมหาศาลด้วยเช่นกัน สำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนที่จะต้องออกค่าใช้จ่ายด้วยนั้น มีจำนวนไม่มากนัก

Curtis ได้แสดงความเห็นว่า เงินค่าใช้จ่ายเพื่อการเลือกตั้งในรัฐนั้น มิใช่เป็นการซื้อเสียงเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว หากแต่ส่วนใหญ่จะจ่ายให้กับหัวคะแนน และผู้ร่วมพรรค ในการหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่ง Curtis มีความเห็นว่า ไม่ใช่การให้สินบน หรือการชื้อขายคะแนนเสียง ทั้งนี้ เนื่องจากการพรรคหาเสียงเลือกตั้ง จำเป็นที่ต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง จึงครอบคลุมต่อรายการดังต่อไปนี้

- (1) ค่าตอบแทนสำหรับหัวคะแนน และผู้ร่วมในการปฏิบัติงานในการพรรคหาเสียงเลือกตั้ง
- (2) ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ สำหรับหัวคะแนน และผู้ร่วมในการปฏิบัติงานในการพรรคหาเสียงเลือกตั้ง
- (3) รางวัลตอบแทนผู้นำท้องถิ่นและชุมชนต่าง ๆ ที่ช่วยเหลือในการหาเสียงเลือกตั้ง
- (4) ค่าใช้จ่ายในการจัดเลี้ยงอาหาร และเครื่องดื่มต่าง ๆ สำหรับหัวคะแนนและผู้นำท้องถิ่น และผู้นำชุมชนต่าง ๆ

นอกจากนี้ Curtis ยังพบว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งหน้าใหม่มักเสียค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งสูงกว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหน้าเก่า เพราะต้องสรรหาหัวคะแนน และผู้สนับสนุนเป็นจำนวนมาก เองเอง ซึ่งผิดกับผู้สมัครหน้าเก่าซึ่งมีฐานะของการเลือกตั้งมากอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หัวคะแนน และผู้สนับสนุนการเลือกตั้ง

สำหรับในสหรัฐอเมริกา นั้น ปรากฏว่า มีกฎหมายกำหนดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายในการหาเสียงเลือกตั้งไว้เหมือนกัน กล่าวคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งประธานาธิบดีจะใช้จ่ายเงินในการหาเสียงเลือกตั้งเกินกว่า 20,000,000 เหรียญไม่ได้ ส่วนสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกผู้แทนราษฎร จะเกินกว่า 700,000 เหรียญไม่ได้ แต่ในทางปฏิบัตินั้นย่อมมีการใช้จ่ายเงินเกินไปกว่าความเป็นจริงมาก Herbert E. Alexander ได้ศึกษาพบว่า ในการเลือกตั้งชิงตำแหน่ง

ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในปี 1976 ระหว่างนายจิมมี คาร์เตอร์ ผู้สมัครในนามของพรรค เดโมแครท และนายเจอร์ลด์ ฟอร์ด ผู้สมัครในนามของพรรครีพับลิกัน ปรากฏว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งสองคนต่างก็ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลกลางเป็นเงินคนละ 20,000,000 เหรียญ ซึ่งหมายความว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งสองคน จะรับเงินสนับสนุนจากแหล่งอื่นอีกไม่ได้เลย ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้วย่อมเป็นไปได้เลย ส่วนพรรคการเมืองนั้น ยังสามารถรับความช่วยเหลือด้านการเงินจากแหล่งสนับสนุนต่าง ๆ ได้อีกถึง 3,000,000 เหรียญ

Alexander ยังได้ศึกษาการใช้จ่ายเงินในการหาเสียง โดยพบว่าในการเลือกตั้งในปี 1965 ผู้สมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งการเมืองทุกตำแหน่ง ใช้เงินหาเสียงเป็นจำนวนมากถึง 165,000,000 เหรียญ และอาจสูงถึง 175,000,000 เหรียญทีเดียว

ในสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การต่อสู้ทางการเมือง ในสนามเลือกตั้งกลายเป็นความมุ่งหวังที่จะเอาชนะกันในสนามการเลือกตั้ง โดยแทบจะไม่มีคำนึงถึงความสมัครใจของประชาชนในการใช้สิทธิทางการเมือง ในส่วนของประชาชนเองนั้น ภาพของการมีวัฒนธรรมพลเมืองแบบประชาธิปไตย (Civic Culture) ซึ่งเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบกระตือรือร้น และตระหนักในความสามารถของตนเองในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ถูกกลบเลือนหายไปหรือถูกบิดเบือนไป กลายเป็นการมีส่วนร่วมแบบถูกระดมหรือกะเกณฑ์กันไป ทั้งนี้เป็นเพราะการใช้เงินกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญในการซื้อเสียงการเลือกตั้ง

ความจริงการใช้เงินเป็นสิ่งที่มีความยาวนาน ในกระบวนการเลือกตั้งของประเทศประชาธิปไตยหลายประเทศ ในสหรัฐอเมริกา การหาเสียงมีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงมาหลายยุคหลายสมัย ตัวอย่างเช่น เริ่มตั้งแต่การแจกเหล้า ให้ความบันเทิงในรูปแบบของการจัดดนตรี มาจนถึงการจัดโฆษณาทางโทรทัศน์ ฯลฯ จนกระทั่งในสมัยหลัง ๆ สหรัฐอเมริกาได้เริ่มมีการจัดวางระเบียบการใช้จ่ายเงิน และการได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐ เพื่อใช้ในการณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัคร ในรูปแบบของเงินกับการเลือกตั้ง นอกจากจะจ่ายเป็นค่าบริการต่าง ๆ ในการณรงค์หาเสียงเลือกตั้งแล้ว ค่าใช้จ่ายอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ ค่าซื้อเสียง โดยจ่ายผ่านตัวคะแนนไปยังประชาชนในเขตเลือกตั้ง รวมทั้งเป็นค่าจัดเลี้ยงของตัวคะแนนเพื่อหาเสียงอีกด้วย จึงได้มีข้อสรุปบางอย่างว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม และความเข้าใจในประชาธิปไตย ไม่ได้ทำให้ค่าใช้จ่ายใน

การหาเสียงลดน้อยลง แต่ว่ากลับมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาที่แตกต่างกันอยู่ตรงที่วิธีการจ่ายเงิน ว่าจะเป็นอย่างไหน มีความซับซ้อนและองค์ประกอบที่ต่างกันอย่างไรเท่านั้น

การใช้จ่ายเงินในระยะแรก ๆ ของการเลือกตั้งในประเทศไทย เนื่องจากยังไม่มีข้อกำหนดกฎหมายที่ในเรื่องค่าใช้จ่ายสำหรับการเลือกตั้ง ผู้สมัครก็มีวิธีต่างๆ กันไป เช่น การซื้อของแจก การเลี้ยงดูปลู่อ การสร้างถาวรวัตถุให้แก่ชาวบ้าน ตัวอย่างเช่น สร้างสะพาน สร้างถนน ฯลฯ แนวความคิดในการใช้จ่ายเงิน จะมีความเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ผู้สมัครแต่ละคน ตัวอย่างเช่น บางสมัยผู้มีมูลี่มาเนาอยู่ในกรุงเทพฯ แต่ไปสมัครรับเลือกตั้งที่ราชิวาส การใช้จ่ายเงินของผู้สมัครคนนั้น คือ สั่งซื้อร่มกระดาษจากเชียงใหม่หลายหมื่นคัน เก็บเข้าเว็บบไว้แต่โฆษณาหาเสียงว่าวันเลือกตั้งผู้สมัครดังกล่าวจะแสดงอภิหารบังพระอาทิตย์ไม่ให้ส่องแสงมาถูกตัวประชาชน ครั้นถึงวันเลือกตั้งผู้สมัครแจกร่มกับผู้มาใช้สิทธิพร้อมกับเลขหมายของตนพร้อม จะมีเสียง โห่จันกันกว้างขวางถึงสิ่งที่ผู้สมัครได้กล่าวไว้ก่อนหน้านั้น อย่างไรก็ตาม รูปแบบการให้เงินเป็นเครื่องมือโดยตรงยังไม่เป็นที่นิยมโดยทั่วไปนัก ชาวการใช้เงินเพื่อการเลือกตั้งเริ่มปรากฏชัดเจนและหนาหูมากขึ้นนับตั้งแต่ปี 2512 เป็นต้นมา

บทบาทของเงินที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งเห็นได้ชัดมากขึ้น เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปอาจกล่าวได้ว่า เป็นปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจสังคมที่มีผลต่อระบบ และวิถีทางการเมือง นักวิชาการบางคนมองว่า เป็นผลมาจากระบบเศรษฐกิจของไทย พัฒนามาจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม และมีความเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจ ทุนนิยมของโลกอย่างแนบแน่น การเปลี่ยนแปลงวิถีทางเศรษฐกิจทำให้เงินมีบทบาทเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนั้น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดังกล่าวยังทำให้เกิดแปรเปลี่ยนปัจจัยทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำนวนประชากร จนมีผลกระทบต่อระบบทางการเมือง การปะทุทางการเมืองในรูปแบบของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ทำให้กลุ่มต่าง ๆ ได้เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมาก

ระบอบการเมืองที่มีลักษณะ เกิดขึ้นนี้ ได้ให้โอกาสแก่คนกลุ่มที่มีศักยภาพ โดยตนเองได้แก่กลุ่มนักธุรกิจ ซึ่งมีฐานะทางการเมืองที่จะให้เป็นเครื่องมือแสวงหาบทบาททางการเมืองและกลไกทางการเมือง รักษาผลประโยชน์ของพวกเขาไว้ได้มากกว่ากลุ่มอื่น ในกรณีนี้ สิ่งที่น่าสนใจยิ่งไปกว่า คือ ในบรรดาผู้ที่ปรากฏตัวทางการเมืองในนามของนักธุรกิจได้เกิดมี "นักธุรกิจการเมือง"

ชั้น โดยกลุ่มนี้มาจากนักธุรกิจสาขาต่าง ๆ และต้องการมีบทบาททางการเมืองด้วยการลงทุน โดยการเป็นนายทุนให้พรรคการเมืองในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง บทบาททางการเมืองของกลุ่มเหล่านี้ สามารถทำให้พรรคการเมืองกลายเป็นตัวแทนเจตจำนงของคนได้ง่ายจากเงินที่ช่วยเหลือเข้าไป⁴³ เฉพาะในหมวดค่าโฆษณาทางสื่อมวลชนทุกประเภท ค่าแผ่นปลิว ไปสเตอร์ ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ รวมทั้งสิ้นไม่เกิน 350,000 บาท⁴⁴ แต่ในความเป็นจริงผู้สมัครแทบทุกคนใช้จ่ายเงินเกินจำนวนทั้งสิ้น และแสดงหลักฐานที่ไม่ถูกต้องในการใช้จ่ายเงินต่อรัฐบาลภายหลังการเลือกตั้ง การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2529 จัดได้ว่าเป็นการเลือกตั้งที่มีการใช้จ่ายเงินมากที่สุด ดร.นิยม ปูราคา เลขาธิการสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ประเมินไว้ว่า การเลือกตั้งในครั้งนั้น ใช้จ่ายเงินทุกประเภทรวมทั้งสิ้นประมาณ 3,000 ล้านบาท การใช้จ่ายเงินนี้ทั้งในรูปแบบของการแจกสิ่งของต่าง ๆ อาทิเช่น เครื่องกีฬา แจกหลอดเตอร์ เสื้อยืด ลูกโป่ง เครื่องชุดมะพร้าว เครื่องบดพริกแกง ฯลฯ⁴⁵ และที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือ การให้เงินเพื่อซื้อเสียงโดยตรง รูปแบบการซื้อเสียงในการหาเสียงมีความซับซ้อน และกลายเป็นส่วนสำคัญมากยิ่งขึ้น ในขณะที่พัฒนาการของระบบห้วคะแนนขยายตัวออกไป

ดังนั้น จึงมีผู้ประเมินว่า 70-80% ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เฉพาะในการเลือกตั้งทั่วไปปี 2529 ได้มาด้วยการซื้อเสียง⁴⁶ ผลการวิจัยการเลือกตั้งซ่อมในจังหวัดนครปฐม เมื่อปี 2528 ระบุตัวเลขว่าจำนวนเงินที่ใช้จ่ายในการเลือกตั้งเป็นเงินของพรรครัฐบาล 6.1 ล้านบาท เป็นเงินของพรรคฝ่ายค้าน 12 ล้าน ซึ่งเมื่อแตกเป็นรายการจ่ายประเภทต่าง ๆ แล้ว

⁴³ เฝิมพงษ์ เชาวลิต และศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี, ทาคะแนนอย่างไรให้ได้เป็น ส.ส. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม 2531).

⁴⁴ ดูพระราชบัญญัติเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2522 และกฎหมายและระเบียบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2526.

⁴⁵ โยธิน เพชรล่อเหลี่ยม, "แถมแถมแจกสะบัด ผลิตาประชารูปไทย" เจาะเลือกตั้ง 2529 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชุมช่าง จำกัด, 2529), หน้า 15-17.

⁴⁶ เต้มนพงษ์ พลละคร "ผู้แทนราษฎรหรือผู้ซื้อราษฎร", มติชน (14 สิงหาคม 2529) : 5.

จำนวนเงินที่ถูกใช้จ่ายไปเพื่อการซื้อเสียง และที่เกี่ยวข้องกับการซื้อเสียง แทบจะไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนเงินทั้งหมด⁴⁷

สำหรับการศึกษาถึงการใช้จ่ายเงินของการเลือกตั้งในประเทศไทยนั้น พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และจรรยา สุภาพ ได้วิจัยถึงค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2526 พบว่า มีการแจกจ่ายเงินอย่างกว้างขวางในอัตราระหว่างหัวละ 10-200 บาท ส่วนการแจกจ่ายสิ่งของนั้น มีวงจำกัดกว่าเงิน สำหรับสิ่งของที่แจกนั้นส่วนใหญ่ ได้แก่ เสื้อผ้า รองเท้า น้ำปลา สุรา บุหรี่ ยาแก้ปวด ข้าวสาร ปลากระป๋อง น้ำมันรถยนต์ เป็นต้น ส่วนการแจกเงินและสิ่งของนั้นมักจะแจกผ่านหัวคะแนน ซึ่งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครู พ่อค้า สมาชิกสภาจังหวัด กรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้วิจัยเกี่ยวกับแหล่งที่มาของเงินค่าใช้จ่ายของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526 ซึ่งสำรวจความคิดเห็นของผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งสิ้นจำนวน 1,862 คน จากทั่วประเทศ มีผู้ตอบแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 607 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 32.6 ของผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด แบบสอบถามที่ส่งกลับคืน คิดเป็นอัตราส่วนของผู้ที่ได้รับเลือกตั้งต่อผู้ที่ไม่ได้รับเลือกตั้งร้อยละ 12.2 : 87.8 ในขณะที่อัตราส่วนของผู้ที่ได้รับเลือกตั้งต่อผู้ที่ไม่ได้รับเลือกตั้งทั้งหมดทั่วประเทศร้อยละ 17.4:82.5 นั้น สำหรับคำถามที่ว่า "ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับการสนับสนุนด้านการเงินมาจากแหล่งใด" คำตอบที่ได้รับก็คือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งร้อยละ 77.3 ใช้เงินของตนเองร้อยละ 11.8 ได้มาจากรรคการเมืองที่ตนสังกัด ร้อยละ 10.5 ได้มาจากญาติพี่น้องและมิตรสหาย และร้อยละ 0.4 ได้มาจากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ อันได้แก่ สมาคม มูลนิธิ อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทยนั้น ต้องพึ่งพาการเงินสำหรับการใช้จ่ายในการเลือกตั้งจากตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งนั่นเองเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งผิดกับในประเทศประชาธิปไตยที่เจริญแล้วในประเทศยุโรปตะวันตก และอเมริกาเหนือ ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง จะได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ มากกว่า (โปรดดูตารางที่ 8)

⁴⁷บทสัมภาษณ์ ดร.ทินพันธ์ นาคะตะ "เงินกับการเลือกตั้ง", มติชน (30 มิถุนายน 2529).

ตารางที่ 8 แสดงแหล่งสนับสนุนผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526

ประเภท	แหล่งเงินที่ได้รับความช่วยเหลือในการหาเสียงเลือกตั้ง									
	ตนเอง		พรรคการเมือง		ญาติ-เพื่อน		กลุ่มผลประโยชน์		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ไม่ได้รับเลือกตั้ง	307	77.9	49	12.4	37	9.4	1	0.3	394	87.8
ผู้ได้รับการเลือกตั้ง	40	72.7	4	7.3	10	18.2	1	1.8	55	12.2
รวม	347	77.3	53	11.0	47	10.5	2	0.4	449	100.0

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทยส่วนใหญ่ ต้องพึ่งพาเงินทองสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายของตนเอง ดังนั้น จึงไม่ต้องสงสัยเลยว่า ผู้ที่ร่ำรวยจะมีโอกาสได้รับเลือกตั้งมากกว่าผู้ที่ยากจน

สุริยันท์ จิรศักดิ์สุนทร ได้วิจัยเกี่ยวกับแหล่งเงินทุนของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการสัมภาษณ์ผู้สมัครรับเลือก คือ นายธีระพจน์ วิชัยดิษฐ์ และสัมภาษณ์นายสวัสดิ์ บรรทัดฐาน ผู้ควบคุมการหาเสียงของพรรคประชาธิปัตย์ พบว่า นายธีระพจน์ วิชัยดิษฐ์ ได้ใช้เงินในการหาเสียงส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 70 จากเงินส่วนตัว รองลงไปได้แก่ เงินสนับสนุนของพรรคการเมือง และแหล่งสนับสนุนที่เหลือนอื่น ๆ จากญาติพี่น้อง และมีตรสหาย ส่วนนายสวัสดิ์ บรรทัดฐาน กล่าวว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรคประชาธิปัตย์ทุกคนจะนำเงินส่วนตัวมาลงขันร่วมกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเงิน

ส่วนตัวประมาณร้อยละ 90 รองลงไปจะเป็นเงินสนับสนุนจากพรรคการเมือง และรองลงไปอีก ก็จะเป็นเงินที่มาจากเพื่อนฝูง และญาติพี่น้อง

จากพฤติการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศไทยนั้น แหล่งเงินที่นำมาใช้จ่ายในการเลือกตั้งที่สำคัญ ได้แก่ เงินส่วนตัว ซึ่งผู้สมัครรับเลือกตั้งนำมาใช้จ่าย อย่างไรก็ดี ในเรื่องนันทนาการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้วิจัยถึงวิธีการหาเสียงเลือกตั้งที่ได้ผลมากที่สุด สำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526 คืออันดับแรก ได้แก่ การหาเสียงถึงตัว รองลงไปตามลำดับได้แก่ การพูดปราศรัยในที่ชุมนุมชน การใช้รถโฆษณาหาเสียงเลือกตั้ง และอื่น ๆ (โปรดดูตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 แสดงวิธีการหาเสียงที่ได้ผลมากที่สุดในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526

ลำดับ	วิธีการที่ใช้ในการหาเสียง	ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง		ผู้ที่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1	เดินหาเสียงถึงตัว	19	42.1	141	39.8
2	พูดในที่ชุมนุมชน	16	35.6	100	28.2
3	แจกสิ่งของเงินทอง	2	4.4	72	24.0
4	จัดหาหัวคะแนน	4	8.9	22	6.6
5	หนังสือเชิญชวน-ใบปลิว	-	-	2	0.6
6	ป้ายประชาสัมพันธ์	-	-	2	0.6
7	รถโฆษณา	1	2.2	9	2.5
8	อื่น ๆ	2	2.2	4	1.1
9	ไม่ตอบ	2	4.4	2	0.6
	รวม	45	100.0	354	100.0

ที่มา : ปรับปรุงจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 10 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการหาเสียงที่ประชาชนชอบมากที่สุด

ลำดับ	วิธีการที่ประชาชนชอบมาก	ร้อยละ
1	วิธีการแจกเงินและสิ่งของ	64.8
2	วิธีการหาเสียงถึงตัว	33.8
3	วิธีการพูดในที่ชุมนุมชน	9.7
4	วิธีการอื่น ๆ (ใบปลิว, รถโฆษณา ฯลฯ)	4.9
5	หลายวิธีรวมกัน	4.1
6	ไม่ตอบ	0.7

ที่มา : ปรับปรุงจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ

จากจำนวน 399 คน และตอบได้หลายคำตอบ

จากตารางที่ 9 แสดงว่า ถึงแม้วิธีการหาเสียงที่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง (ทั้งที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร และผู้ที่ไม่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร) ที่ใช้กันมาก คือ วิธีการเดินหาเสียงถึงตัวก็ตาม (ร้อยละ 42.1 สำหรับผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง และร้อยละ 39.8 สำหรับผู้ที่ไม่ได้รับการเลือกตั้ง) แต่ตารางที่ 10 แสดงให้เห็นว่า ประชาชนมีความพอใจมากที่สุดสำหรับวิธีการแจกเงินและสิ่งของ อย่างไรก็ตาม เราอาจวิเคราะห์ได้ว่า ไม่ว่าจะผู้สมัครรับเลือกตั้งจะใช้วิธีการหาเสียงแบบใดก็ตาม ต่างก็ต้องใช้ "เงิน" ด้วยกันทั้งนั้น

สุจิต บุญนงการ ได้วิจัยเกี่ยวกับการใช้งบประมาณในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งพบว่า เงินมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากต่อประสิทธิภาพของการหาเสียงเลือกตั้ง กล่าวคือ ในการจัดองค์การหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง จะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าต้องการให้การทำงานขององค์การหาเสียงเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงต้องมีเงินค่าใช้จ่ายสูงตามมาด้วย นอกจากนี้ การวิจัยของสุจิต บุญนงการ ยังพบด้วยว่าจำนวนเงินค่าใช้จ่ายที่กฎหมายเลือกตั้งกำหนดไว้ สำหรับการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งแต่ละคนไม่เกินคนละ 350,000 บาท นั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และจรรยา สุภาพ ได้วิจัยการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดบุรีรัมย์ เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2526 พบว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกพรรคการเมือง มีการแจกเงินในการซื้อคะแนนเสียงเลือกตั้งจากประชาชนอย่างกว้างขวาง คิดเป็นเงินประมาณหัวละ 10-200 บาท และได้พบอีกว่า ในการเลือกตั้งดังกล่าว ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้ที่มีเงินเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะแหล่งสนับสนุนทางการเงินจะมาจากแหล่งใด ทำให้การเลือกตั้งมีความได้เปรียบกันเป็นอย่างมากระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ร่ำรวย และผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ยากจน

นับตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งที่ 9 (เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512) เป็นต้นมา เงินเริ่มมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรเป็นอย่างมาก ผู้ที่มีเงินมากจึงมีโอกาสได้รับเลือกตั้งมากด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่นักธุรกิจผู้มั่งคั่งได้รับเลือกตั้งเข้ามาในสภาผู้แทนราษฎรเป็นจำนวนมากกว่าอาชีพอื่นใด (โปรดดูตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 แสดงจำนวนนักธุรกิจที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร

การเลือกตั้ง	อาชีพนักธุรกิจ		อาชีพอื่น ๆ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
10 กุมภาพันธ์ 2512	100	45.7	119	54.3
26 มกราคม 2518	93	34.6	176	65.4
4 เมษายน 2519	82	29.4	197	70.6
22 เมษายน 2522	122	37.2	179	62.8

หมายเหตุ

อาชีพอื่น ๆ ได้แก่ข้าราชการ หน่วยงาน นักหนังสือพิมพ์ แพทย์- เภสัชกร เกษตรกร ครู อาจารย์ และอื่น ๆ

ที่มา : ารับปรุงจากเกริกเกียรติ พิพัฒนเสวีธรรม, บทบาทของชนชั้นนายทุนต่อการพัฒนาประชาธิปไตย, 2526.

จากตารางที่ 11 จะเห็นได้ว่า นักธุรกิจประสบความสำเร็จมากกว่าอาชีพอื่นในการได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร ถึงแม้ว่าสถิติของอาชีพนักธุรกิจที่ได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎรจะสูงมากในการเลือกตั้งปี 2512 (ร้อยละ 45.7) และเริ่มลดลงในการเลือกตั้ง 2518 (ร้อยละ 34.6) และลดลงไปอีกในการเลือกตั้งปี 2519 (ร้อยละ 29.4) แต่สถิติความสำเร็จของอาชีพนักธุรกิจกลับเพิ่มขึ้นอีกในการเลือกตั้งปี 2522 (ร้อยละ 37.2)

อย่างไรก็ดี นักธุรกิจก็ยังมีบทบาทในการได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรมากกว่าอาชีพอื่นใด ดังจะเห็นได้จากการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526 และการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 (โปรดดูตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 แสดงอาชีพของผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้นำพระราชกรณียกิจในปี 2526 และ 2529

ลำดับ	การเลือกตั้งในปี 2526		การเลือกตั้งในปี 2529		
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
1	นักธุรกิจ	124	38.27	86	24.78
2	นักกฎหมาย	33	10.19	32	9.22
3	แพทย์	6	1.85	4	1.15
4	นักการเมือง	77	23.77	41	11.82
5	เกษตรกร	14	4.32	12	3.46
6	รับจ้าง	18	5.56	8	2.30
7	เคยรับราชการ	33	10.19	24	6.92
8	อื่น ๆ	19	5.86	99	28.53
9	ไม่ระบุ	-	-	41	11.82
	รวม	324	100.00	347	100.00

ที่มา : ปรับปรุงจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงผลกระทบต่อเงื่อนไขทางกฎหมายในการเลือกตั้ง ปี พ.ศ. 2529 กับการเลือกสรรบุคคลเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมือง รวมทั้งการศึกษาวิเคราะห์ถึงบทบาทของการใช้จ่ายเงินต่อการเลือกตั้งต่อการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง กับการเลือกตั้งได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า ในการเลือกตั้งในแต่ละครั้งนั้น ปัจจัยทางการเงินนับได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก และนับวันบทบาททางการเงินกับการเลือกตั้งยิ่งจะสำคัญเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในประเด็นของการหาเสียงเลือกตั้ง เพื่อให้ได้รับเลือกตั้งซึ่งจากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าประชาชนโดยส่วนใหญ่ มีความพอใจวิธีการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในรูปของวิธีการแจกเงิน และสิ่งของมากที่สุด ทั้งนี้ผลการศึกษา ยังได้แสดงให้เห็นอีกว่า แหล่งสนับสนุนทางการเงินของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น โดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้สมัครรับเลือกตั้งยังคงต้องพึ่งการใช้จ่ายส่วนตัวเป็นหลักสำคัญมากกว่าการได้รับความสนับสนุนในด้านอื่น ๆ นั้นหมายความว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่หวังชัยชนะในการเลือกตั้งจะต้องเป็นผู้มีฐานะทางการเงินหรือฐานะทางเศรษฐกิจดี เพียงพอต่อการช่วยเหลือตัวเองในการเลือกตั้ง และในทำนองเดียวกัน พรรคการเมืองซึ่งก็มุ่งหวังในชัยชนะในการเลือกตั้งเพื่อให้ได้ที่นั่งในสภาเพิ่มให้แก่พรรค ก็จะต้องคัดเลือกหรือเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีฐานะทางการเงินสูงกว่าผู้อื่นเพื่อชัยชนะในการเลือกตั้งของพรรค

ผลของการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง

เมื่อได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงลักษณะการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคการเมือง และลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งกับการเลือกตั้งไปแล้วนั้น การวิเคราะห์ในประเด็นนี้ จึงเป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อเสนอถึงผลของการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยที่ในการเลือกตั้งครั้งที่ 14 เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 ซึ่งมีผู้สมัครรับเลือกตั้งจำนวน 3,811 คน สังกัด 16 พรรค (ดูรายละเอียดในตารางที่ 13) นั้นในการพิจารณาผลของการเลือกสรร ผู้สมัครรับเลือกตั้งนี้จะทำการศึกษาเฉพาะพรรคการเมืองทั้ง 4 คือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคกิจสังคม พรรคชาติไทย และพรรคประชากรไทยซึ่งเป็นขอบเขตในการศึกษานี้

ตารางที่ 13 แสดงจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้ง จากการเลือกตั้ง 27 กรกฎาคม 2529 ทั้ง 15 พรรค

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเลือกตั้ง 27 กรกฎาคม 2529						
พรรคการเมือง	กทม.	กลาง	ใต้	เหนือ	อีสาน	รวม
ประชาธิปัตย์	16	10	36	10	28	100
ชาติไทย	1	32	-	11	19	63
กิจสังคม	2	7	1	6	35	51
สหประชาชาติไทย	-	6	2	19	11	38
ประชากรไทย	16	6	-	1	1	24
รวมไทย	-	1	-	11	7	19
ราษฎร	-	8	-	4	6	18
กิจประชาคม	-	1	2	6	6	15
ก้าวหน้า	-	5	1	1	2	9
ชาติประชาธิปไตย	-	1	-	-	2	3
มวลชน	1	-	-	-	2	3
เสรีนิยม	-	1	-	-	-	1
พลังใหม่	-	-	1	-	-	1
แรงงานประชาธิปไตย	-	-	-	-	1	1
ปวงชนชาวไทย	-	-	-	-	1	1
รวม	36	78	43	69	121	347

อาจถือได้ว่า การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 เป็นครั้งแรกที่ดำเนินตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 โดยมีได้ติดอยู่กับบทเฉพาะกาล ดังเช่น การเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2522 และเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2526

จุดต่างประการสำคัญที่สุดก็คือ ผู้สมัครต้องสังกัดพรรคการเมือง และทุกพรรคต้องส่ง

ผู้สมัครมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวน ส.ส.ทั้งหมด ด้วยมาตรการเช่นนี้จึงปรากฏว่า

พรรคประชาธิปัตย์ส่งสมัคร 312 คน ได้รับเลือก 100 คน
 พรรคชาติไทยส่งสมัคร 249 คน ได้รับเลือก 63 คน
 พรรคกิจสังคมส่งสมัคร 240 คน ได้รับเลือก 51 คน
 พรรคสหประชาชาติไทยส่งสมัคร 276 คน ได้รับเลือก 38 คน
 พรรคประชากรไทยส่งสมัคร 237 คน ได้รับเลือก 24 คน
 พรรครวมไทยส่งสมัคร 193 คน ได้รับเลือก 19 คน
 พรรคราษฎรส่งสมัคร 253 คน ได้รับเลือก 18 คน
 พรรคกิจประชาคมส่งสมัคร 228 คน ได้รับเลือก 15 คน
 พรรคก้าวหน้าส่งสมัคร 280 คน ได้รับเลือก 9 คน
 พรรคชาติประชาชาติไทยส่งสมัคร 214 คน ได้รับเลือก 3 คน
 พรรคมวลชนส่งสมัคร 209 คน ได้รับเลือก 3 คน
 พรรคพลังใหม่ส่งสมัคร 185 คน ได้รับเลือก 1 คน
 พรรคปวงชนชาวไทยส่งสมัคร 217 คน ได้รับเลือก 1 คน
 พรรคเสรีนิยมส่งสมัคร 287 คน ได้รับเลือก 1 คน
 พรรคนรงานประชาธิปไตยส่งสมัคร 240 คน ได้รับเลือก 1 คน
 พรรครักไทยส่งสมัคร 194 คน ไม่ได้รับเลือกเลย

จาก ส.ส.ทั้งสิ้น 347 คน จากการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 หากจำแนกพิจารณาสภาพการพิเศษของแต่ละพรรคโดยจำแนกเป็นส่วน เป็นภาคของประเทศจะมองเห็นลักษณะพิเศษดังนี้

กรุงเทพมหานคร มีส.ส.ทั้งสิ้น 36 คน ได้รับเลือกเข้ามาเป็นพรรคประชาธิปัตย์ 16 คน พรรคประชากรไทย 16 คน พรรคกิจสังคม 2 คน พรรคชาติไทย 1 คน พรรคมวลชน 1 คน ต่อมาเมื่อร.ต.ฉลาด วรฉัตร ลาออกจากสมาชิกภาพและมีการเลือกตั้งซ่อม ปรากฏว่า นายแพทย์บุญเทียม เขมาภิรัตน์ ได้รับเลือก ตัวเลขจึงกลายเป็นของพรรคประชากรไทย 17 คน พรรคประชาธิปัตย์ลดมา 15 คน

ภาคกลาง มีส.ส.ทั้งสิ้น 78 คน เป็นของพรรคชาติไทย 32 คน พรรคประชาธิปัตย์ 10 คน พรรคกิจสังคม 7 คน พรรคสหประชาชาติไทย 6 คน พรรคราษฎร 6 คน พรรคประชากรไทย 6 คน พรรคก้าวหน้า 5 คน พรรคกิจประชาคม 1 คน พรรครวมไทย 1 คน พรรคเสรีนิยม 1 คน

จึงอาจกล่าวได้ว่า เนื้อที่ภาคกลางเป็นเขตยึดครองของพรรคชาติไทย

ภาคใต้ มีส.ส.ทั้งสิ้น 43 คน เป็นของพรรคประชาธิปัตย์ 36 คน พรรคสหประชาชาติไทย 2 คน พรรคกิจประชาคม 2 คน พรรคกิจสังคม 1 คน พรรคก้าวหน้า 1 คน พรรคพลังใหม่ 1 คน

จึงอาจกล่าวได้ว่า เนื้อที่ภาคใต้เป็นเขตยึดครองของพรรคประชาธิปัตย์

ภาคเหนือ มีส.ส.ทั้งสิ้น 69 คน เป็นของพรรคสหประชาชาติไทย 19 คน พรรคชาติไทย 11 คน พรรครวมไทย 11 คน พรรคประชาธิปัตย์ 10 คน พรรคกิจสังคม 6 คน พรรคกิจประชาคม 6 คน พรรคราษฎร 4 คน พรรคประชากรไทย 1 คน พรรคก้าวหน้า 1 คน

พื้นที่ภาคเหนือเดิม เคยเป็นเขตยึดครองของพรรคกิจสังคมโดยอิทธิพลของนายบุญทอง สวัสดิ์ และนายณรงค์ วงศ์วรรณ เมื่อ 2 คนนี้แยกมาจัดตั้งพรรคสหประชาชาติไทย และพรรครวมไทย ปริมาณเงินกระจุกกระจายไปใน 2 พรรคนี้ และถือว่าเป็นเขตช่วงชิงอันทรงความหมาย สูงยิ่ง

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีส.ส.ทั้งสิ้น 121 คน เป็นของพรรคกิจสังคม 35 คน พรรคประชาธิปัตย์ 28 คน พรรคชาติไทย 19 คน พรรคสหประชาชาติไทย 11 คน พรรครวมไทย 7 คน พรรคกิจประชาคม 6 คน พรรคราษฎร 6 คน พรรคชาติประชาชาติไทย 2 คน พรรคก้าวหน้า 2 คน พรรคมวลชน 2 คน พรรคประชากรไทย 1 คน

จึงเห็นได้ว่า พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นของพรรคกิจสังคม และตามมาติด ๆ โดยพรรคประชาธิปัตย์

กรุงเทพมหานครเป็นเขตแย่งชิงระหว่างพรรคประชากรไทยกับพรรคประชาธิปัตย์

ภาคกลางเป็นเขตยึดครองของพรรคชาติไทยอย่างชนิดเบ็ดเสร็จ

ภาคใต้เป็นเขตยึดครองของพรรคประชาธิปัตย์อย่างชนิดเบ็ดเสร็จ

ภาคเหนือแม้พรรคสหประชาชาติไทยจะนำ แต่พรรครวมไทยก็กวาดติดตามพร้อมทั้งพรรคชาติไทย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พรรคกิจสังคมนำหน้า ตามมาด้วยพรรคประชาธิปัตย์

ตารางที่ 14 แสดงจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งและจำนวนผู้ได้รับการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 จำแนกตามระดับความรู้

ระดับความรู้	การเลือกตั้ง ส.ส. เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529	
	สมัครรับเลือก	ได้รับเลือกตั้ง
ป.1 ถึง ม.3	1,220	51
ม.4 ถึง ม.6	299	40
ป.กศ., 1ม., พม.	130	4
อาชีวศึกษา	217	17
อนุปริญญา	185	11
ปริญญาตรี	1,412	159
สูงกว่าปริญญาตรี	231	52
อื่น ๆ	95	9
ไม่ระบุ	22	4
รวม	3,811	347

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีจำนวนมากที่สุดคือ 1,412 เป็นผู้มีความรู้ระดับปริญญาตรี รองลงมาคือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีความรู้ระหว่าง ป.1-ม.3 1,220 คน ส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับการเลือกตั้งมากที่สุด เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีระดับความรู้ระดับปริญญาตรี จำนวน 159 คน รองลงมาคือ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 52 คน

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้งและจำนวนผู้ได้รับเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 จำแนกตามภาค

ภาค	การเลือกตั้ง ส.ส. เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529	
	สมัครรับเลือกตั้ง	ได้รับเลือกตั้ง
ภาคกลาง	1,327	114
ภาคเหนือ	652	69
ภาคใต้	364	43
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1,468	123
รวม	3,811	347

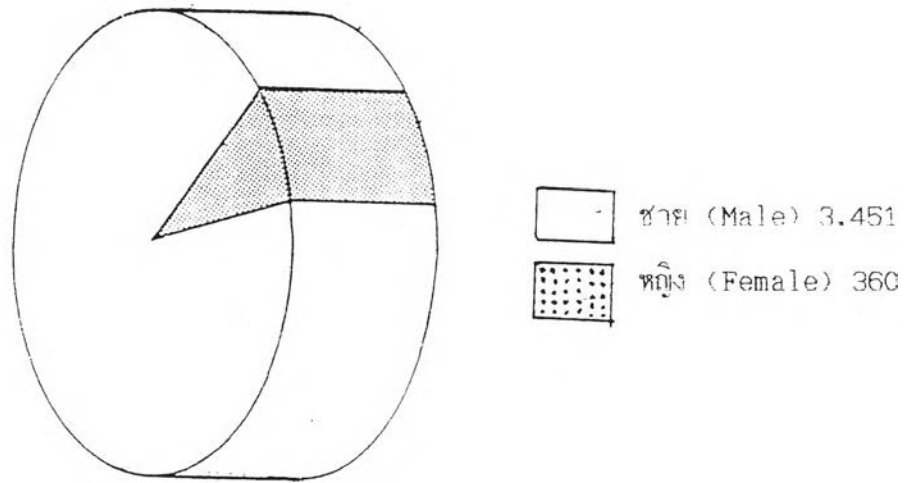

แผนภูมิที่ 9

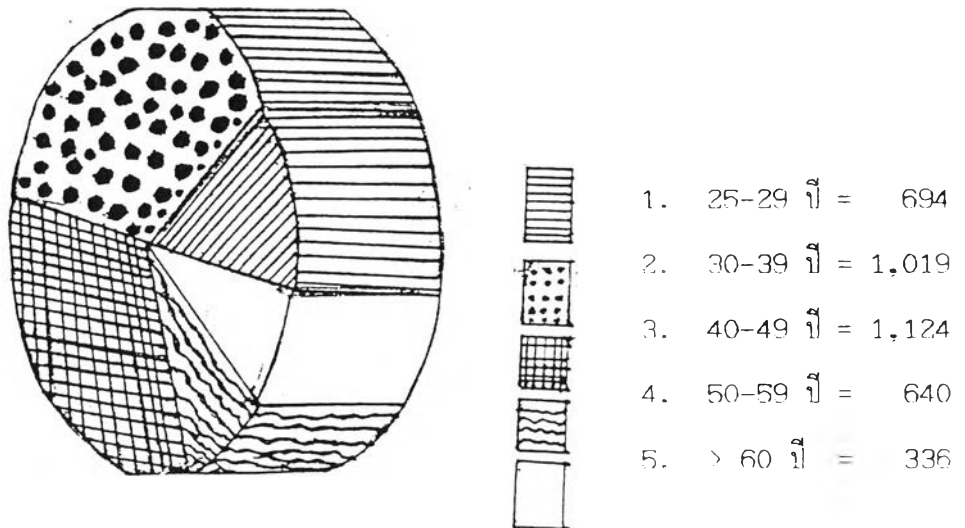
แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งปี 2529

Details of Candidates Nominated in the General Election, 1986

1. เพศ
Sex

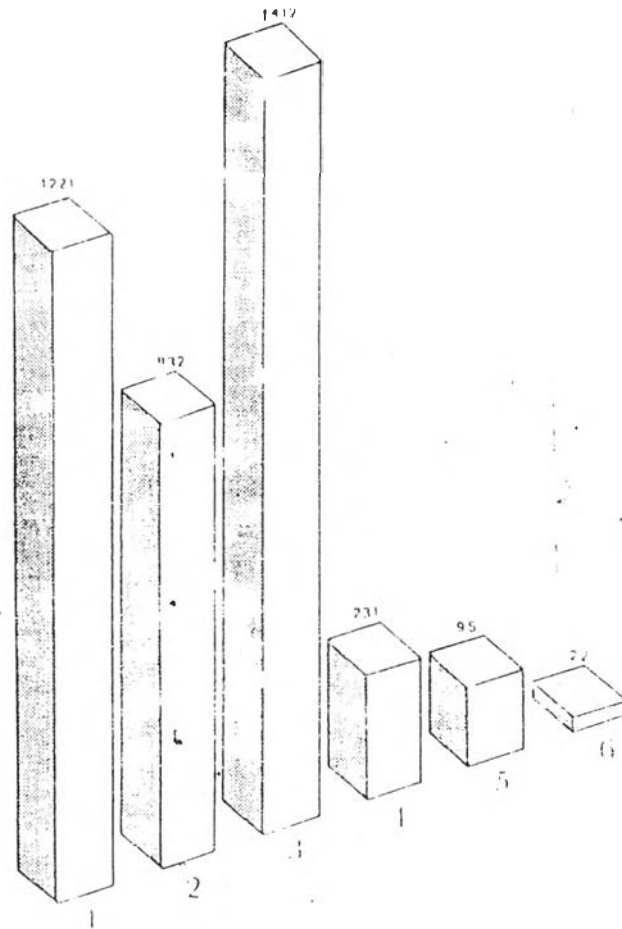

2. อายุ
Age

3. การศึกษา

Education

1. ป.1 - ม.ศ. 3 = 1,221

<High School

2. ม.ศ. 4-5, ป.กศ., ป.ม., พ.ม., วิชาชีพ, อนุปริญญา = 832

High School and Diploma

3. ปริญญาตรี = 1,412

B.A., B.S.

4. > ปริญญาตรี = 231

> B.A., B.S.

5. อื่น ๆ = 95

Others

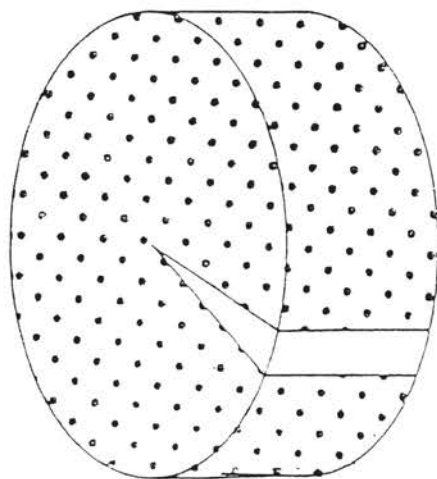
6. ไม่ระบุ = 22

Unidentified

แผนภูมิ 10

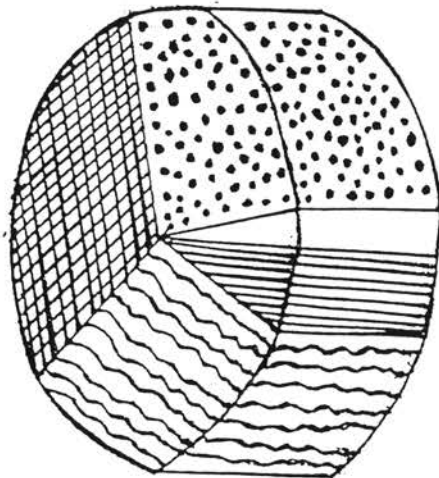
แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี 2529
 Details of MPs in the General Election, 1986

1. เพศ
 Sex

ชาย = 335
 Male
 หญิง = 12
 Female

2. อายุ
 Age

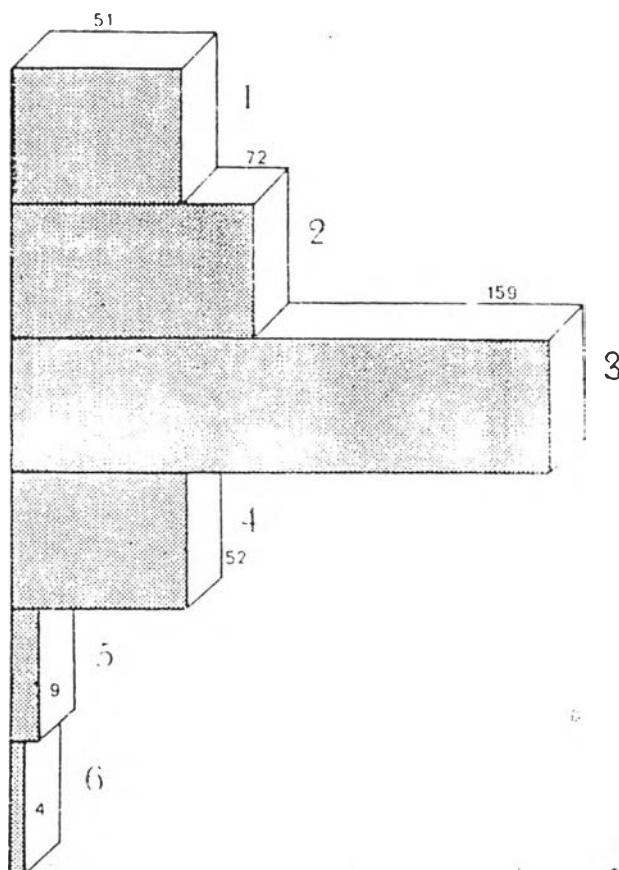

1. 25-36 ปี = 16
 2. 30-39 ปี = 74
 3. 40-49 ปี = 126
 4. 50-59 ปี = 90
 5. > 60 ปี = 41

3. การศึกษา

Education

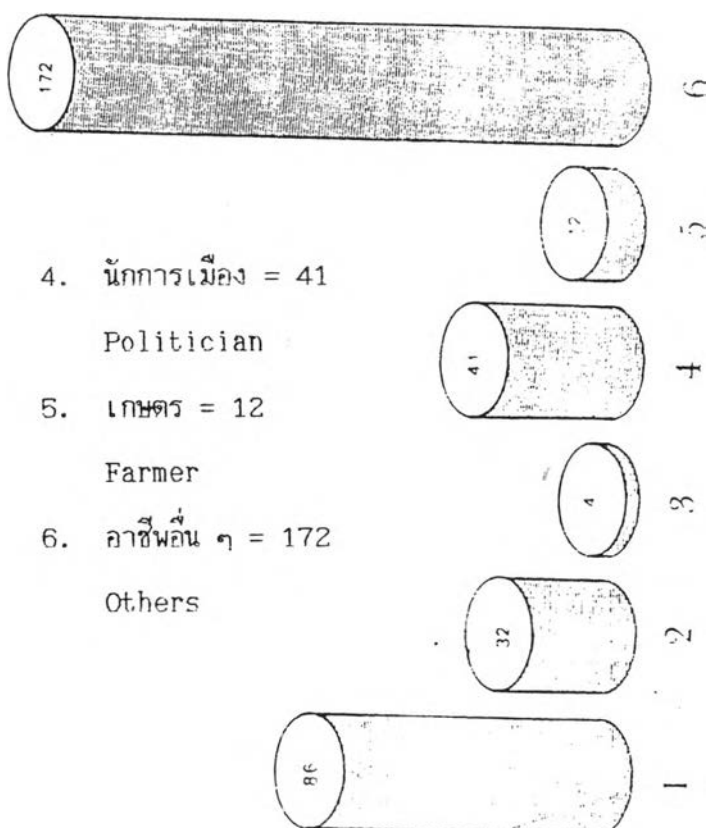
1. ป.1 - ม.ศ.3 = 51
    <High School
2. ม.ศ.4-5, ป.กศ., ป.ม. พ.ม.=72
    อาชีวศึกษา, อนุปริญญา
    High School and Diploma
3. ปริญญาตรี = 159
    B.A., B.S.
4. > ปริญญาตรี = 52
    > B.A., B.S.
5. อื่น ๆ = 9
    Others
6. ไม่ระบุ = 4
    Unidentified

4. อาชีพ

Occupation

1. นักธุรกิจ = 86 Businessman	4. นักการเมือง = 41 Politician
2. นักกฎหมาย = 32 Lawyer	5. เกษตร = 12 Farmer
3. แพทย์ = 4 Medical Doctor	6. อาชีพอื่น ๆ = 172 Others

จากการเสนอถึงรายละเอียดของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในปี 2529 และผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับการเลือกตั้ง ปี 2529 ตามแต่ละพรรคการเมืองมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าผลของการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของแต่ละพรรคการเมืองดังกล่าว จึงส่งผลให้พรรคการเมือง มีจำนวนผู้สมัครรับเลือกตั้ง ที่ได้รับการเลือกตั้งแตกต่างกันไปตามสัดส่วนดังกล่าว แต่ทั้งนี้นอกจากการที่สมาชิกทุกพรรคจะทำการเลือกสรร โดยผ่านกระบวนการกลั่นกรองของพรรคมาทั้งหมดแล้ว สภาพการณ์ภายนอกหรือปัจจัยภายในพรรคเอง ย่อมเป็นตัวกำหนดให้บุคคลที่ได้รับการเลือกสรรนั้น จะได้รับความไว้วางใจให้เป็นตัวแทนของประชาชนหรือไม่ พรรคใดที่มีศักยภาพทางการเงินสูงมาก กระบวนการเลือกสรรย่อมได้เปรียบกว่าพรรคอื่น ๆ เช่น พรรคชาติไทย สามารถที่จะหาสมาชิกสภาผู้แทนเก่าเข้าพรรคมากมาย

“พออยู่สภาทุกคนก็มุ่งมาหาพรรคชาติไทย มีการเสนอและการสนอง ส.ส. จากพรรคอื่นก็เข้าพรรคชาติไทย เมื่อมี ส.ส. เข้าพรรคชาติไทยมาก ไม่ต้องห่วง ส.ส. เก่าต้องเข้ามาในสภาอย่างต่ำ 60 เบอร์เซ็นต์บวก เพราะอะไร เพราะว่าสภาคือสภายุติ ทุกคนมีประสบการณ์แล้ว เพียงแต่ว่าตัวเองมีเงินพอไหมมีกุศโลบายที่ดีไหม โอกาสชนะมันมากเพราะฉะนั้น เมื่อมี ส.ส. เก่าถึง 120 คน อย่างน้อย พรรคชาติไทยได้แล้ว 60 เบอร์เซ็นต์ ก็ 72 คนบวก อย่างต่ำก็ 80 คน ต้องเก็บแกนนำแน่ ก็ข้อสภายุติ มันรู้ปัญหาแล้ว ถ้าตัวเองมีกระสุนดี มีเงินดี มีกุศโลบายดี มันเข้ามาแข่ง ๆ อยู่แล้ว

เหมือนผมสมัครครั้งแรกเลย มีแต่ชื่อเสียงเก่า ๆ เดียวนี้เรารู้แล้ว ต้องหาใครช่วยหาอยู่ที่ไหน มันรู้แล้วผมก็มีฐานของผมในเขตบางเขน เรียกว่าลงอีกโอกาสได้สูง”⁴⁸

กระบวนการสรรหาของพรรคชาติไทย นอกจากกระทำการสรรหาผู้สมัครที่มีความละเอียดรอบคอบแล้ว ความเป็นปึกแผ่นของชาติไทยยังมีมากกว่าพรรคประชาธิปัตย์ พรรค

⁴⁸ “สัมภาษณ์ พ.อ.ประจักษ์ สว่างจิตร์,” มติชนสุดสัปดาห์ 8, 409 (3 กรกฎาคม 2531), : 14-15.

กิจสังคม อาจจะมาจากการจุดกำเนิดของพรรคชาติไทย ที่มาจากกลุ่มครอบครัวทหารเก่า จอมพลป. พิณ- เฒ่า ที่เคยเรืองอำนาจในช่วงปี 2490-2500 ความสัมพันธ์จึงเหนียวแน่นมาก⁴⁹ และถึง ชูณหะวัณ, ศรียานนท์ อติเรกสาร และสิริโยธิน 4 ตระกูลที่มีความแนบแน่นทั้งทางด้านครอบครัว ถึงแม้ว่าพรรคชาติไทยจะขึ้นชื่อในการที่สรรหาผู้สมัครจาก ส.ส. ที่แตกसानชานเซ็น มาจากพรรคอื่น ๆ ไว้ในสังกัด⁵⁰ แต่ความแตกแยกไม่ปรากฏชัด ประการแรกอาจจะเพราะพรรคชาติไทยยังมีสมาชิกจำนวนน้อยที่ยังคุมเกมอยู่ และประการที่สอง ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้สมัครที่แตกต่างกันมากมาย จึงทำให้เกิดความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์-ผู้ใต้อุปถัมภ์

จากแนวความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์แบบผู้อุปถัมภ์-ผู้ใต้อุปถัมภ์ (Patron-Client Relation) เป็นความสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยนระหว่างบุคคล 2 คน ซึ่งจะนำไปสู่มิติภาพส่วนบุคคลต่อกัน โดยที่ผู้มีสถานะภาพที่สูงกว่า (ผู้อุปถัมภ์) จะให้อิทธิพลและทรัพยากรของตนในการจัดหา ป้องกันผลประโยชน์ หรือทั้งสองอย่างให้กับผู้ที่มีสถานะภาพต่ำกว่า (ผู้ใต้อุปถัมภ์) โดยที่ผู้ใ้อุปถัมภ์จะตอบแทนโดยการสนับสนุนและบริการแก่ผู้ใต้อุปถัมภ์

Carl Lande ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์-ผู้ใต้อุปถัมภ์ มีลักษณะที่สำคัญอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ⁵¹

1. ใช้ผลประโยชน์ในทรัพย์สินร่วมกัน โดยแต่ละคนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทรัพย์สินอาจเป็นของบุคคลคนเดียวกัน หรืออยู่ในความควบคุมของบุคคลคนเดียว

⁴⁹ กลุ่ม "ช้อยราชครู" ที่มาของพรรคชาติไทย มีที่มาจากความเกี่ยวข้องของตระกูลและธุรกิจ ตูรายละเอียดจาก "ชะตากรรมพรรคชาติไทยตามรอย ปชป." สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35, 7 (31 กรกฎาคม - 6 สิงหาคม 2531) : 12.

⁵⁰ "ชุดกรรกลุ่มช้อยราชครู "จากผืน ลู่ ชาติชาย" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35, 8 (7-13 สิงหาคม 2531) : 20.

⁵¹ Carl Lande, Leaders, Factions and Parties : The Structure or Philippine Politicals (New Haven : Connecticut; Southeast Asia Study Monograph Series No; 1966), p.144.

2. เนื่องจากลักษณะการปฏิสัมพันธ์ของแต่ละคู่สัมพันธ์แตกต่างกัน จึงให้ผลประโยชน์ เป็นพิเศษต่อคนบางคนมากกว่าคนอื่น

3. ความสัมพันธ์มีลักษณะเปราะบาง เพราะขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นสำคัญ การรักษา สภาพความสัมพันธ์จะอยู่ได้ ต้องมีการรักษาผลประโยชน์ไว้ต่อกัน บุคคลแต่ละคนจะต้องมีของที่ บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งไม่มี และของทั้งสองมีนั้นเป็นที่ต้องการของอีกฝ่ายหนึ่ง

4. เนื่องจากความสัมพันธ์ประกอบด้วยบุคคลเพียง 2 คน ดังนั้น ผลประโยชน์ที่แลกเปลี่ยนจึงเป็นผลประโยชน์ที่เฉพาะเจาะจงตัว

ความสัมพันธ์แบบที่ทำให้ความรักใคร่กลมเกลียวกัน ผู้สมัครระดับที่คุมอยู่ในภาค ลูกน้อง ในสังกัดที่สรรหาให้ลงเลือกตั้งในระดับจังหวัด ก็จะมีเพื่อนำคำสั่ง และยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของ ผู้ขึ้น ทางพรรคจะสนับสนุนหรือ ยืนยันใจว่าบุคคลผู้นั้นจะสามารถทำให้พรรคได้ที่นั่งเพิ่มในสภา โดยเฉพาะการเลือกตั้งครั้งต่อมา คือ ครั้งที่ 15-24 กรกฎาคม 2531 พรรคชาติไทย ได้รับ เลือกตั้งถึง 87 ที่นั่ง⁵² และสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ

พรรคประชาธิปัตย์ก็ได้เน้นอุดมการณ์อย่างมากมายในการเลือกสรร⁵³ เพราะพรรค ประชาธิปัตย์นั้น เดิมโตและมีวิวัฒนาการยาวนาน พรรคแผ่กิ่งก้านสาขา มีจำนวนสมาชิกที่มากมาย จึงค่อนข้างจะมีความแตกแยกในแง่ความคิด อาจจะเป็นเพราะภูมิหลังของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่มีความแตกต่างกันอย่างมากมาย เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากนักธุรกิจ, ทนายความ, นักการเมือง, สมาชิกประเภทอาสาสมัครมาตั้งแต่การก่อตั้งพรรค และฐานะทางเศรษฐกิจ ที่ไม่แตกต่างกันมาก ที่ไม่มีอิทธิพลต่อการเป็นผู้นำที่จะแบ่งอำนาจที่ทรงพลังได้ ความขัดแย้ง ของพรรคประชาธิปัตย์นี้มีมาตลอดระยะเวลา พ.ศ. 2517-2519 ขัดแย้งเกี่ยวกับผู้นำที่จะมา ดำรงตำแหน่งขั้นสูงของพรรค โดยเฉพาะตำแหน่งเลขาธิการพรรค กันเป็นผลให้กลุ่มของนาย บุญเท่ง ทองสวัสดิ์ อดีตรองหัวหน้าพรรค และนายใหญ่ ศวิตชาติ อดีตเลขาธิการพรรค ซึ่งไม่ได้

⁵² "มองการเลือกตั้ง," มติชนสุดสัปดาห์ 8, 413 (31 กรกฎาคม 2531) : 2-16.

⁵³ "สัมภาษณ์ พิเศษ รัตกุล หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์," มติชนสุดสัปดาห์ 8, 2864

รับตำแหน่งต่อไป ได้ปลีกตัวไปแยกออกจากพรรค หันไปร่วมกับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จัดตั้งพรรคกิจสังคม⁵⁴ นอกจากนั้น กลุ่มที่ทยอย ๆ ไม่เห็นด้วยกับนโยบายพรรค กลุ่มนายสมัคร สุนทรเวช นายธรรมบุญ เทียนเงิน นายมงคล สิมะโรจน์ นายโสภาส ธรรมวานิช เป็นต้น ก็ได้แยกตัวออก⁵⁵ ความขัดแย้งในระยะหลังแล้ว ความแตกแยกในเรื่องผลประโยชน์หลังจากพรรค ประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งทั้งหมด 100 เสียง จากจำนวนที่นั่งทั้งหมด 347 ที่ เกิดกลุ่มของนาย เฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ และนายวีระ มุสิกพงศ์ คัดค้านการจัดสรรตำแหน่งบุคคลผู้เข้าร่วมเป็น รัฐมนตรีในโควตาของพรรค กลุ่มนี้คือ กลุ่ม "10 มกรา"⁵⁶

ความขัดแย้ง ความแตกแยก ดังนั้นจะเป็นวิวัฒนาการอันหนึ่งของปรากฏการณ์ทาง พรรคการเมือง ซึ่งแสดงถึงความไม่มั่นคงของระบอบการเมือง ความเป็นสถาบัน (Institutionalization) มีอยู่ค่อนข้างต่ำ และไม่สามารถเป็นสถาบันในการบริหารประเทศได้

จากการสังเกตประการหนึ่งพบความจริงว่า การเลือกตั้งเมื่อ 29 กรกฎาคม 2529 นั้น พรรคประชาธิปัตย์ ได้คะแนนนำอันดับหนึ่ง แต่หัวหน้าไม่สามารถเป็นนายกรัฐมนตรี และ จัดตั้งรัฐบาลโดยการนำของนายพิชัย รัตตกุลได้ เพราะความแตกแยกภายในประการหนึ่ง ซึ่งทำให้พรรคขาดความเป็นเอกฉันท์ ตลอดจนพรรคชาติไทย และพรรคกิจสังคม ยังไม่วางใจนายพิชัย รัตตกุล หรือยินยอมให้เป็นนายก⁵⁷ แต่เหตุผลเบื้องหลังที่อยู่นอกเหนือจากนั้นคือ สถาบันทหารยัง

⁵⁴ สุจิต บุญบงการ, การพัฒนาทางการเมืองของไทย : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 120.

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 121.

⁵⁶ ถวิล ไพรสงค์, "นี่ของกลุ่ม 10 มกรา," มติชนสุดสัปดาห์ 8, 385 (17 มกราคม 2531) : 31, "ทิศทางที่แตกแยกของพรรคประชาธิปัตย์กับเสถียรภาพรัฐบาล," มติชนสุดสัปดาห์ 7, 30 (1 กุมภาพันธ์ 2530) : 7-8.

⁵⁷ "ชะตากรรมพรรคชาติไทย ตามรอย ปชป.," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35, 7 (31 กรกฎาคม - 6 สิงหาคม 2531) : 12.13.

คงเป็นฐานรองรับอันแข็งแกร่งสนับสนุนเปรมให้เป็นนายกต่อไปอีก⁵⁸ จากการที่พรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งเข้ามามากที่สุดถึง 100 ที่นั่ง แต่หัวหน้าพรรคก็ไม่อาจเป็นผู้นำฝ่ายบริหารได้ พรรคประชาธิปัตย์ก้าวเข้าสู่วิกฤตการณ์แห่งศรัทธา และเกิดความแตกแยกในพรรคอย่างรุนแรง ในเวลาต่อมา การเลือกตั้งครั้งที่ 15 24 กรกฎาคม 2531 พรรคประชาธิปัตย์ได้รับที่นั่งเพียง 48 ที่นั่ง ซึ่งความขัดแย้งและความแตกแยกนั้นไม่มีผลดีทั้งสิ้น ไม่ว่าประสกับพรรคการเมืองใด⁵⁹ มีผลต่อการที่จะสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้ง เพราะการเมืองไทยนั้นเนื่องจากพรรคการเมืองค่อนข้างไร้อุดมการณ์⁶⁰ นักการเมืองจึงนิยมที่จะย้ายพรรคกันตามกระแสทิศทางทางการเมืองจากผลของการวิจัยของ สมศักดิ์ จันทรวงศ์⁶¹ ได้แสดงถึงคนที่เปลี่ยนพรรคได้รับเลือกตั้งเป็นเปอร์เซ็นต์น้อยกว่าคนที่ไม่เปลี่ยนพรรค ข้อมูลจากการเลือกตั้งสี่ครั้งที่ผ่านมา (2519, 22, 26 และ 29) กิตติ ส.ส. ที่ไม่เปลี่ยนพรรคผู้รับเลือกเข้ามาใหม่ร้อยละ 55-73 ส่วนผู้ที่เปลี่ยนพรรคได้รับเลือกตั้งน้อยลงคือ ได้เพียง 48.5-43.0% ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เห็นได้ชัดเจนว่า ตอนครั้งแรกผู้ไม่เปลี่ยนพรรคกับผู้เปลี่ยนพรรคต่างกันเพียง 55-48.5% แต่ตอนนี้ 2529 คนไม่เปลี่ยนพรรคได้รับเลือกตั้ง 75% คนเปลี่ยนพรรคได้เพียง 40% แสดงให้เห็นว่าประชาชนเกลียดคนเปลี่ยนพรรคมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ข้อตั้งข้อสงสัยเกิดว่า การเปลี่ยนพรรคในครั้งที่แล้ว ๆ ต่างกับครั้งนี้มาก คือ มีข่าวการซื้อขายตัวกันมาก และมีการเปลี่ยนพรรคกันมากกว่าทุกครั้ง ผลการเลือกตั้งครั้งนี้จึงอาจจะต่างกันได้

พรรคกิจสังคมก็เป็นอีกพรรคหนึ่ง ซึ่งเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในพรรค ความขัดแย้ง

⁵⁸ "ประชาธิปัตย์ตายแล้ว," ข่าวพิเศษ-อาทิตย์ 2, 480 (1-7 กันยายน 2529) : 14-15.

⁵⁹ "กองทัพฝ่ายค้านระเบิดเวลาได้บั้งลั้งก์เปรม," มติชนสุดสัปดาห์ 7, 323 (9 พฤศจิกายน 2529) : 4-5

⁶⁰ ปชป. "แตก 3 เสียง : จุดดับของพรรคใหญ่," มติชนสุดสัปดาห์ 7, 324 (6 พฤศจิกายน 2529) : 12-13.

⁶¹ "พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ วิพากษ์พรรคการเมืองไทยยังไร้อุดมการณ์," มติชนสุดสัปดาห์ 7, 338 (22 กรกฎาคม 2530) : 4-5

ของพรรคกิจสังคมนั้น ก็ปรากฏเหมือนกับพรรคการเมืองอื่น เพราะพรรคกิจสังคมเป็นพรรคที่ใหญ่มากแต่เติบโตได้เร็ว เพราะความสามารถของผู้นำคือ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช พรรคยังได้รวบรวมนักการเมืองเก่า ๆ ที่มีฝีมือไว้หลายคน พรรคจึงสามารถนำในการเลือกตั้งมากที่สุดสองครั้ง แต่ตัวเลขเช่นนี้ ไม่ได้เป็นเครื่องวัดความเข้มแข็งของพรรค เพราะการขัดแย้งภายในมีอยู่มาก วิถีตั้งแถวพรรคการเมือง ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำทางธุรกิจ เข้ามาร่วมในพรรคช่วยให้พรรคเพิ่มที่นั่งในสภาได้อย่างรวดเร็ว ความขัดแย้งได้ปรากฏเด่นชัดเมื่อหัวหน้าพรรคลาออก ในปลายปี 2528 เนื่องจากพรรคฝ่ายแพ้ในการเลือกตั้งซ่อมในเขตกรุงเทพมหานครแก่พรรคประชาธิปัตย์ กลุ่มของนายพงศ์สารสิน และนายมนตรี พงษ์พานิช ได้ผลักดันให้ พล.อ.อ.สิทธิ เศวตศิลา ได้เป็นหัวหน้าพรรคจนสำเร็จ

กลุ่มที่แสดงความไม่พอใจ คือกลุ่มของนายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ รองหัวหน้าพรรค นายบุญเท่ง มีความหวังอยู่เหมือนกันที่จะได้เป็นหัวหน้าพรรคแทน ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เมื่อไม่ได้ นายบุญเท่งประกาศลาออกมาตั้งพรรคสหประชาชาติไทย ส่วนนายณรงค์ วงศ์วรรณ นายสวัสดิ์ คำประกอบ ได้แยกตัวออกจากพรรคเช่นกัน นายณรงค์ วงศ์วรรณ ได้ออกไปตั้งพรรครวมไทย^{๘2}

ในการเลือกตั้งเมื่อ 27 กรกฎาคม 2529 พรรคกิจสังคมได้รับที่นั่งจำนวน 51 คน ซึ่งพรรคกิจสังคม ได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นอันดับ 3 ในจำนวนสมาชิก 51 คน

การก่อรูปขึ้นของรัฐบาล พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ ได้ก่อรูปของรัฐบาลโดยรวมจากพรรคประชาธิปัตย์ 100 เสียง พรรคชาติไทย 63 เสียง พรรคกิจสังคม 51 เสียง และพรรคราษฎร 18 เสียง รวมแล้วจะได้ 232 เสียง (ดังตาราง)

^{๘2} สุจิต บุญบงการ, การพัฒนาทางการเมืองของไทย : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทวารสถานทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน, หน้า 154-155.

ตารางที่ 16 เปรียบเทียบจำนวน ส.ส. ของพรรครัฐบาลและพรรคฝ่ายค้าน

พรรคการเมือง			
ฝ่ายค้าน	ส.ส.	ฝ่ายรัฐบาล	ส.ส.
สหประชาชาติไทย	38	ประชาชาติไทย	100
ประชาธิปัตย์	24	ชาติไทย	63
รวมไทย	19	กิจสังคม	51
กิจประชาคม	15	ราษฎร	18
ก้าวหน้า	9		
ชาติประชาชาติไทย	3		
มวลชน	1		
พลังใหม่	1		
เสรีนิยม	1		
แรงงานประชาชาติไทย	1		
วงชนชาวไทย	1		
รวม	115	รวม	232

ประเด็นของการขัดแย้งและความแตกแยกในพรรคของแต่ละพรรคการเมือง และ ความไม่มั่นคงของแต่ละพรรคการเมืองนั้น อาจพิจารณาเพิ่มเติมได้จาก ทศนะความคิดเห็นของ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า

“เมื่อพรรคไม่มีความแน่นอน บุคคลซึ่งอยากจะตั้งพรรคหรือบุคคลที่เป็น อดีตนายกรัฐมนตรี ก็ต้องใช้วิธีชักชวนหรือล่อคนที่มีชื่อเสียงมาเป็นลูกพรรคของ ตัว ขณะเดียวกันว่า คำตั้งตั้งแต่หนึ่งแสนถึงสามล้านห้าล้านก็มี คือ บุคคลระดับหัวหน้าพรรคพูดกันเองว่า มีเหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้น ข้อประหลาดอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า แม้กระทั่งพรรคเองก็สามารถซื้อขายหรือตั้งหัวหน้าพรรคได้ ผมเข้าใจคงจะไม่มี ที่ไหนในโลกนะครับที่เขาซื้อหัวหน้าพรรคกัน การซื้อขายหัวหน้าพรรคเองก็มีอยู่ทั้ง 3 รูปแบบ คือ ผู้บริหารชุดเดิมเปลี่ยนชื่อพรรคใหม่ ผู้บริหารชุดใหม่มาถือชื่อพรรคเก่า และแบบที่ผู้บริหารชุดใหม่ซื้อชื่อพรรคเก่ามาเปลี่ยนชื่อเสียใหม่ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ประชาชนอยู่ในสภาวะที่สับสนมากไม่รู้ว่า จะเลือกพรรคหรือเลือกคน เพราะ รู้สึกว่าไม่ใช่พรรคเก่า และพรรคไม่มีนโยบายแน่นอน ไม่เคยที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติ ยิ่งพรรคใหม่ไม่เคยมีผลงาน ความเสื่อมใสมันก็มีไม่เต็มที่

เมื่อได้วิเคราะห์ดูทุกองค์ประกอบแล้ว และเพื่อให้พวกเราชาวไทยพอจะ มีความหวังอยู่บ้าง ผมก็อยากจะเสนอว่า ในการเลือกตั้งใหม่ต้อง “ดูตัวบุคคล เป็นหลัก พรรคเป็นรอง” ทำไมผมถึงว่าอย่างนี้ เพราะเหตุว่า ถ้าหากคนดี ลักหน้อยไปอยู่พรรคไหน หรือพรรคไหนถ้าหากมีคนดีมากหน่อย คนดีก็จะช่วยกัน ประคับประคองกันไป ส่วนพรรคไหนถึงแม้จะมีคนมากก็ตาม แต่ว่าถ้าลูกพรรคไม่ค่อยจะมีวินัยและคุณภาพ ก็คงจะสร้างความยุ่งเหยิงให้กับพรรค ดังที่ปรากฏมาแล้วอีกอย่างหนึ่งก็เพราะว่า เรายังไม่เห็นผลงานของพรรค จึงพูดไม่ได้ว่าพรรค ไทชนะดีกว่ากัน”^{๕๓}

^{๕๓} “พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ วิพากษ์พรรคการเมืองไทยยังไร้อุดมการณ์” มติชน สดสัปดาห์ 7, 338 (22 กรกฎาคม 2530) : 4-5.

กล่าวโดยสรุปแล้วจุดสุดท้ายของการเลือกสรรแล้วคือ การมุ่งเข้าสู่การเป็นรัฐบาลบริหารประเทศ ซึ่งแต่ละพรรคก็ผลักดันเปลี่ยนหมุนเวียนกัน เข้าบริหารแล้วแต่สภาพแวดล้อมทางการเมืองเป็นตัวกำหนด พรรคใดที่มีความแตกแยก ช่วงที่ขัดแย้งแตกแยกนั้นจำนวนที่นั่งในสภาก็ลดลงไปด้วย การจะไปสรรหาผู้สมัครยอมกระทำการลำบาก และต้องสูญเสียสมาชิกเก่าไปจำนวนหนึ่งและการที่พรรคแตกแยกทำให้ผู้ที่มาสมัครเป็นสมาชิกพรรคก็ เบี่ยงเบนไปสู่พรรคการเมืองอื่นอย่างแน่นอน

ในประเด็นดังกล่าว อมร รักษาสัตย์ ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับพรรคการเมืองว่า

“พรรคการเมืองของไทยเรายังไม่สมบูรณ์ ไม่มีรากฐานจากมวลชน ไม่มีสมาชิกอยู่ในระดับตำบล ไม่มีการเลือกกันขึ้นมาบริหารพรรคตามลำดับ พรรคการเมืองที่ดีจะต้องมีมูลฐานอยู่ที่สมาชิก ซึ่งก็คือ ประชาชนในระดับหมู่บ้าน ซึ่งจะเลือกกรรมการพรรคในหมู่บ้าน ขึ้นบริหารและส่งคนไปเป็นกรรมการพรรคระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ขึ้นไปตามลำดับ ตามรูปแบบของไทย ซึ่งถ้าเป็นของฝรั่งก็มักจะเป็นของเทศบาลต่าง ๆ เพราะทั้งประเทศนี้ก็จะแบ่งเป็นเทศบาลทั้งนั้น เพราะฉะนั้น หน่วยแรกของการปกครองก็คือ เทศบาล พรรคของเขาก็มีสำนักงานอยู่ตามเทศบาลต่าง ๆ ทุกเทศบาลประชาชนก็เป็นสมาชิกอยู่ที่ระดับนั้น ส่วนการบริหารงานนั้นก็พัฒนามาตามลำดับ

ส่วนพรรคการเมืองของเรานั้นเป็นพรรคระดับชาติ สำนักงานสาขาจะมีบ้างแต่ก็น้อยเต็มที ถึงแม้สาขาพรรคสมาชิกอาจจะมีหรือไม่ก็ไม่รู้ให้มี สมาชิกจะจริงหรือปลอมก็ไม่รู้ กฎหมายบอกว่าให้มีชื่อห้าพันคนก็มีชื่อห้าพันคนมาเสนอกระทรวงมหาดไทยเท่านั้น แต่ไม่ได้มีองค์กรที่คงถิ่นไต่มาถึงระดับชาติ การบริหารพรรคจึงมีเฉพาะกรรมการบริหารส่วนกลางของพรรคจึงไม่เห็นตัวตนของพรรคที่มาจากทั้งประเทศจริง ๆ อย่างเมื่อเร็ว ๆ นี้ สมาชิกพรรคในจังหวัดต้องการคนลงสมัคร ทำไมกรรมการบริหารพรรคไม่ส่งก็ไม่รู้ ปัญหาอย่างนี้บ้านเมืองอื่นเขาไม่มี ถ้าสมาชิกพรรคระดับจังหวัด เขาบอกว่าจะคัดเลือกคนลงสมัครมันก็แน่ชัดแล้วว่าคนนั้นได้ลงสมัครแน่ ไม่ใช่หัวหน้าพรรคหรือคณะกรรมการบริหารพรรคจากส่วนกลางเลือกส่งไปเอง

ถ้าพรรคการเมืองมีฐานอย่างแท้จริงผ่านสาขามาบริหารแล้วนี้ นโยบายใหญ่ของพรรคก็ต้องสะท้อนความรู้สึกของสมาชิก แล้วนโยบายที่จะใช้ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งก็ต้องสะท้อนความต้องการของสมาชิกไปด้วย แต่ของเราในขณะนั้นมันไม่เป็นเช่นนั้น เพราะว่ามันไม่ได้มาจากข้างล่าง นโยบายของพรรคนี้ หัวหน้าพรรค ผู้เชี่ยวชาญของพรรค ที่ปรึกษาพรรค นักวิชาการของพรรค ช่วยกันเขียนก็คนก็ไม่รู้ อาจจะเขียนคนเดียวก็ได้ หรืออาจจะหลายคนก็ได้ แล้วมาบอกว่านี่คือนโยบายของพรรค^{๕4}

สรุป

โดยภาพรวมของการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง ของพรรคการเมืองไทย สามารถกล่าวได้ว่า คุณสมบัติของผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่พรรคการเมืองไทยต้องการตรงกัน คือ การมีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีประสบการณ์ทางการเมือง ถ้าเคยผ่านตำแหน่งรัฐมนตรี หรืออยู่ในเขตพื้นที่ จะได้ชัยชนะแน่นอนก็มีสิทธิ์ติดออร์ลงกับพรรค ทั้งด้านตำแหน่ง และการเงินสนับสนุนจากพรรคด้วยอันดับต่อมาต้องเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง รู้จักหน้าค่าตาอย่างดี จะสังเกตว่าเพราะค่านิยมของคนไทย นิยมตัวบุคคลมากกว่าพรรค ค่านิยมที่เป็นอำนาจนิยมยกย่องผู้มีฐานะเหนือกว่าตน บางคนจะย้ายพรรคเพื่อตั้งพรรคใหม่ เช่น กรณี นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ นายณรงค์ วงศ์วรรณ แม้จะเปลี่ยนแปลงพรรค ประชาชนก็ยังเลือกเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประการหลังสุดคือต้องเป็นคนมีอุดมการณ์เสียสละเพื่อการทำงานให้สังคมและส่วนรวม ส่วนคุณสมบัติจะเน้นมีความหนักเบาต่าง ๆ กัน ในแต่ละพรรคการเมือง

^{๕4}“สัมภาษณ์ ศ.ดร.อมร รักษาสัตย์ ราชบัณฑิตย - วุฒิสมาชิก,” สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 35, 2, (26 มิถุนายน - 2 กรกฎาคม 2531) : 6-9.